

CĂMPEANU

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ

ANUL XXXV

2

IULIE — DECEMBRIE

1990

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

CONSILIUL DE CONDUCERE

IOAN PĂTRUȚ — *redactor-șef*
ROMULUS TODORAN — *redactor-șef adjunet*
VIOREL BIDIAN — *membu al Colegiului de redacție*
VASILE BREBAN
DUMITRU D. DRAȘOVEANU
ION MĂRII
PETRU NEIESCU
GRIGORE RUSU — *membu al Colegiului de redacție*
SABINA TEIUȘ
CARMEN VLAD
MIRCEA ZDRENGHEA
EUGEN BELTECHI — *secretar responsabil de redacție*
NICOLAE MOCANU — *secretar responsabil de redacție*
membu al Colegiului de redacție

Pentru a vă asigura colecția completă și primirea la timp a revistei, reînnoiți abonamentul dv.

În țară, revistele se pot procura prin poștă, pe bază de abonamente.

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb, precum și orice corespondență se vor trimite la Consiliul de conducere al revistei „CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ”.

La revue paraît 2 fois par an.

Toute commande de l'étranger (fascicules ou abonnements) sera adressée à ROMPRESFILATELIA, Sectorul Export-Import Presă, P.O. Box 12-201, télex 10376, prsfir, 78104 Bucarest, Calea Griviței nr. 64-66, Roumanie.

En Roumanie, vous pouvez vous abonner par les bureaux de poste.

Les manuscrits, les livres et les revues proposés en échange, ainsi que toute correspondance seront envoyés au Conseil de Direction de la revue „CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ”.

APARE DE 2 ORI PE AN

ADRESA REDACȚIEI
3400 Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță 21
Telefon : 3.48.98 (int. 2), 3.62.05

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ

Anul XXXV, nr. 2

1990

iulie — decembrie

SUMAR

LINGVISTICĂ GENERALĂ

- IONEL STAN, Despre creația și evoluția lingvistică (lexicală) (II) 113

ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEȘTI

- MIRCEA BORCHILĂ, Profilul contribuției lui Constantin Lacea în cadrul școlii lingvistice clujene 119

GRAMATICĂ

- IOAN BACIU, Valeurs quantitatives et aspectuelles du roumain *mai* 125
D. D. DRAȘOVEANU, Conjunctiv *ns* conjunctiv 133

LEXICOLOGIE

- ELENA COMȘULEA, Terminologia textilă populară. Derivarea 139
DOINA GRECU, *Cerbițe*. Sensuri și răspindire 145

ONOMASTICĂ

- IOAN PĂTRUȚ, Referitor la toponimele în *-ăuți* 149

LINGVISTICA TEXTULUI

- CARMEN VLAD, EMMA TĂMĂIAN, Numele propriu în dimensiunea sintactică a textului poetic 153

DISCUȚII

- FELICIA ȘERBAN, Nume proprii în dicționarele limbii române 161

CONTRIBUȚII BIBLIOGRAFICE

- ELISABETA FAIGIUC, Contribuții la *Bibliografia românească modernă (1831—1918)* 167

RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CĂRȚI

- Formarea cuvintelor în limba română*, vol. III. *Sufixe*, 1. *Derivarea verbală* de LAURA VASILIU, 1989 (Ioana Anghel) 171
Semiotica și poetica (4). *Cercetarea textului*, Universitatea din Cluj-Napoca, 1989 (Rodica Marian) 173
A. I. CIOBANU, *Sintaxa și semantica (Studiu de lingvistică generată)*, Chișinău, 1987 (G. Gruiță) 174

2

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ

SORIN STATI, <i>Le transphrastique</i> , Paris, 1990 (<i>Ligia Stela Florea</i>)	176
MARILYN SALA, <i>El problema de las lenguas en contacto</i> , Ciudad de México, 1988 (<i>Ion Toma</i>)	177
GERHARD ROHLFS, <i>Panorama delle lingue neolatine (Piccolo atlante linguistico pan-romanzo)</i> , Tübingen, 1986 (<i>Florica Dimitrescu</i>)	179
„Sociolinguistica”. Internationales Jahrbuch für Europäische Soziolinguistik, 1 (1987); 2 (1988); 3 (1989), Tübingen (<i>Alexa din Darcu și Sabina Teius</i>)	182

IN MEMORIAM

Alexandru Rosetti (1895—1990) (<i>Gr. Răsu</i>)	185
INDICE	189

CERCETĂRI DE LINGVISTICĂ RECHERCHES DE LINGUISTIQUE

Année XXXV, n° 2

1990

juillet — décembre

SOMMAIRE

LINGUISTIQUE GÉNÉRALE

- IONEL STAN, Sur la création et l'évolution linguistique (lexicale) (11) 113

HISTOIRE DE LA LINGUISTIQUE ROUMAINE

- MIRCEA BORCHILĂ, La contribution de Constantin Lacea dans le cadre de l'école linguistique de Cluj 119

GRAMMAIRE

- IOAN BACIU, Valeurs quantitatives et aspectuelles du roumain *mai* 125
D. D. DRAȘOVEANU, Subjonctif *vs* subjonctif 133

LEXICOLOGIE

- ELENA COMȘULEA, La terminologie textile populaire. La dérivation 139
DOINA GRECU, *Cerbice*. Sens et répartition 145

ONOMASTIQUE

- IOAN PĂTRUȚ, Sur les toponymes en *-ăuși* 149

LINGUISTIQUE DU TEXTE

- CARMEN VLAD, EMMA TĂMĂIAN, Le nom propre dans la dimension syntaxique du texte poétique 153

DISCUSSIONS

- FELICIA ȘERBAN, Noms propres dans les dictionnaires de la langue roumaine 161

CONTRIBUTIONS BIBLIOGRAPHIQUES

- ELISABETA FAICIUC, Contributions à la *Bibliografia românească modernă (1831—1918)* 167

COMPTES RENDUS ET PRÉSENTATIONS DE LIVRES

- Formarea cuvintelor în limba română*, vol. III. *Sufixele*, 1. *Derivarea verbală* de LAURA VASILIU, 1989 (Ioana Anghel) 171
Semiotica și poezia (1). Cercetarea textului, Universitatea din Cluj-Napoca, 1989 (Rodica Marian) 173
A. I. GIOBANU, *Sintaxa și semantica (Studiu de lingvistică generală)*, Chișinău, 1987 (G. Gruifă) 174

SORIN STATI, *Le transphrastique*, Paris, 1990 (*Ligia Stela Florca*) 176

MARIUS SALA, *El problema de las lenguas en contacto*, Ciudad de México, 1988 (*Ion Toma*) 177

GERHARD ROHLFS, *Panorama delle lingue neolatine (Piccolo atlante linguistico romanzo)*, Tübingen, 1986 (*Florica Dimilrescu*) 179

„Soziolinguistische Internationale; Jahrbuch für Europäische Soziolinguistik, I (1987); 2 (1988); 3 (1989), Tübingen (*Alexandra Danciu și Sabina Teius*) 182

IN MEMORIAM

Alexandru Rosetti (1895—1990) (*Gr. Rusu*) 185

INDEX 189

INDEX STATI SUR LA CREATION ET L'EVOLUTION LINGUISTIQUE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE

INDEX DE LA REVUE DE LINGUISTIQUE ROMANE (1990)

DESPRE CREAȚIA ȘI EVOLUȚIA LINGVISTICĂ (LEXICALĂ) (II)*

IONEL STAN

1. Jost Trier¹ este primul lingvist care abordează în mod special și stăruitor problemele caracterului sistematic-structural al vocabularului, publicând timp de aproape patru decenii studii hazate pe o nouă concepție, accentuat structuralistă și originală, aplicată cercetării istoriei lexicului limbii germane medii și contemporane. Reține atenția și a tăzi lucrarea cu care își începe activitatea, intitulată *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes. Die Geschichte eines sprachlichen Feldes*, Heidelberg, 1931, 347 p.

Acest autor a fost preocupat întreaga sa viață să dovedească faptul, insolit la prima vedere, că lexicul oricărei limbi este alcătuit din mai multe „cimpuri lingvistice” (*sprachliche Felder*), care, la rândul lor însă, ar organiza totalitatea vocabularului într-un sistem caracteristic fiecărei idiomi.

Deși termenul german *Feld* nu părea prea fericit ales (Trier l-a preluat, probabil, de la A. Stöhr, *Lehrbuch der Logik in psychologischer Darstellung*, Leipzig — Viena, 1910, sau mai curând de la Günter Ipsen, care-l utilizează în sens lingvistic în articolul *Die alte Orient und die Indogermanen*, apărut în vol. *Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft. Festschrift für W. Streitberg*, Heidelberg, 1924), acesta s-a fixat ca un termen tehnic uzual în lingvistica modernă a secolului, fiind tradus sau calchiat în diverse limbi și consacrat definitiv cu sensul întemeiat de Jost Trier. Szuanne Öhman, *Wortinhalt und Weltbild*, Stockholm, 1951, p. 73, a remarcat că termenul *Feld* este întrebunțat în știința germană cu sensul „ansamblu al conștinței lingvistice” încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În cercetările lexicologice românești, termenul *cîmp* (*lingvistic, semantic etc.*) nu apare decât după anul 1958 și traduce fie pe *Feld*, fie fr. *champ* (cf. engl. *field*, rus. *pole*, it., sp. *campo*). Domeniu și sferă (*lexicale, semantice etc.*), avind ambele un conținut mai larg, prezintă aceleași inconveniente ca și germ. *Gebiet*, evitat de învățații germani pentru uzul noii accepțiuni fixată pentru *Feld*. Se pare că acesta din

* Vezi „Cercetări de lingvistică”, XXIII, 1977, nr. 2, p. 227—230.

¹ În ce privește prezentările românești asupra concepției lui Jost Trier în problemele „sistemice” ale vocabularului în general, sînt de reținut aprecierile, însoțite de rezerve critice îndreptate din bibliografia germană, publicate de Ruth Kisch și Heinrich Mantsch, *Note asupra teoriei cîmpurilor semantice*, în LR, XVIII, 1969, nr. 1, p. 25—30, și de Yvonne Lucuța, *Einführung in die Semantik* (lucrarea litografiată), Timișoara, 1978, p. 125—130, cu un foarte util apendice bibliografic.

urmă este folosit analog cu alți termeni din lucrările unor psihologi ca Wolfgang Köhler, cu formație de fizician (cf. cîmp electromagnetic), cunoscut ca autor al unor lucrări ca: *Die physischen Gestalten*, Erlangen, 1920, și *Gestalt Psychology*, New York, 1929.

1.1. Teoria cîmpurilor lingvistice se bazează pe ideea că noțiunile și cuvintele corespunzătoare lor într-o anumită limbă nu reflectă exclusiv o realitate exterioară limbii, ci sînt în primul rînd rezultatul relațiilor sistematice dintre variatele unități lexicale. Într-un anumit plan, ideea de bază în această concepție pornește de la studiile psihologice germane ale școlii „gestalt-iste” de la Leipzig. Dar și în psihologie, ea și în lingvistica germană cu această orientare, recunoaștem la origine teza lui W. von Humboldt, după care conținutul și expresia lingvistică a vieții spirituale și afective sînt condiționate reciproc. Ea stabilește strînse legături și cu concepția asupra „conținutului intern” al limbii (*Sprachinhalt*), al cărui rol de necontestat a fost exagerat totuși de Leo Weisgerber, care îi atribuie facultatea de a dezvolta forțele intime ale evoluției lingvistice, dar și pe aceea de a contura viziunea diferită despre lumea exterioară a fiecărui popor.

Influența structuralismului lingvistic fondat de F. de Saussure este de asemenea vădită în toate lucrările lui Trier, dar el nu împărtășește ideea acestuia privind interdicția în raportul dintre sincronie și diacronic, considerînd istoria lexicului din unghiul onomasiologiei istorice, fiind deci preocupat de sinonimia structurată istoric.

Cum se știe, F. de Saussure, în *Cours de linguistique générale*, 1916, presupunea existența în conștiința vorbitorilor a unor serii asociative „paradigmatice” ale lexicului, bazate atît pe analogia sensului cît și pe comunitatea formei elementelor componente: „Un terme donné est comme le centre d'une constellation, le point où convergent d'autres termes coordonnés, dont la somme est indéfinie” (*op. cit.*, Paris, 1971, p. 174). Această idee a fost dezvoltată de Ch. Bally în conceptul de *cîmp asociativ* (cf. *L'arbitraire du signe*, 1940; cf. și H. Frei, *Ramification des signes dans la mémoire*, în „Cahiers Ferdinand de Saussure”, II, 1942, p. 15—27; Tatiana Cazacu, *La „structuration” dynamique des significations*, în *Mélanges linguistiques*, București, 1957, p. 113—127).

G. Ipsen, în articolul citat mai sus și în *Der neue Sprachbegriff*, în „Zeitschrift für Deutschkunde”, XLVI (1932), susține că așa-zisul „cîmp semantic” (*Bedeutungsfeld*) este o unitate mentală de ordin superior, în care cuvintele sînt fixate în conștiința vorbitorilor în legătură cu alte cuvinte apropiate conceptual, formînd un tot, o structură (*Gefüge*), care singură le definește și le limitează conturul semantic.

1.2. Jost Trier merge mai departe cu analiza structural-semantică, distingînd în cadrul ansamblului vocabularului un „cîmp lexical” (*Wortfeld*) sau al semnelor lingvistice (*sprachliches Zeichenfeld*), ordonat, după el, „zeichenhaft”, adică în funcție de semnificantul lingvistic, dar determinat și de complexul conceptual mai mult sau mai puțin închis (*Begriffskomplex*). Trier deosebește deci două feluri de „cîmpuri”: *das Wortfeld*, corespunzînd planului exterior al semnului lingvistic, și *das Begriffsfeld*, care formează blocul conceptual (*Begriffsblock*). Aceste cîmpuri constituie așa-zisele *Wortmantel* sau *Wortdecke* ale expresiei lingvistice. Cuvîntul ar fi determinat, prin urmare, în ce privește valoarea și mobilitatea sa în primul

rind de „cîmpul” lingvistic sau conceptual din care face parte. În capitolul *Über Wort- und Begriffsfelder* din lucrarea menționată (*Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes...*), Trier recunoaște că nu este primul care vorbește despre „cîmpuri”, dar concepția sa fundamentală era clar formată încă din anul 1923. Mai târziu, el a mărturisit că în ce privește ideea generală a interdependenței elementelor limbii, influența lui F. de Saussure a fost importantă, dar n-a împărtășit niciodată orientările structuralismului extremist, care, după părerea sa, pune între paranteze conținutul semantic al faptelor de limbă de dragul așa-zisei rigori și exactități, care ar fi trebuit să caracterizeze dintotdeauna analiza lingvistică strict științifică.

De fapt, încă în 1910, R. M. Meyer a afirmat că „nici un cuvînt nu este deplin izolat în vorbire, căci există o anumită organizare, un sistem al sensurilor, abia datorită cărora exprimarea devine inteligibilă” (R. M. Meyer, *Bedeutungssysteme*, în „*Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung*”, XLIII (1910), p. 356). Mai vag se exprimasă în același sens și H. Sperber, în *Einführung in die Bedeutungslehre*, Bonn — Leipzig, 1923; ed. a II-a, Leipzig, 1930. Conceptul de „cîmp” (*Feld*) e folosit și de Walther Porzig, *Aischylos*, Leipzig, 1926, iar în studiul *Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen*, în „*Beiträge zur deutschen Sprache und Literatur*”, LVIII (1934), afirmă că toate accepțiunile unui cuvînt ar porni de la un „cîmp semantic elementar” reprezentat de corelația unor perechi lexicale morfosintactice, cum ar fi: *gehen — Fuss*; *bellen — Hund*; *blühen — Pflanze*; *fällen — Baum* etc. Ideea după care un cîmp semantic este compus la origine numai din doi termeni o găsim dezvoltată și de A. Jolles, în *Antike Bedeutungsfelder*, în „*Beiträge...*”, vol. citat (1934).

1.3. În concepția lui Jost Trier, o dată cu rostirea unui cuvînt se realizează în conștiința vorbitorilor și evocarea sensului opus al acestuia, respectiv a antonimului său. Dar raporturile conceptuale de opoziție între cuvinte nu sînt unice și nici cele mai importante. Alături de ele și mai presus de relațiile binare opozitive, pentru înțelegerea cuvintelor, în general, își dau concursul și acționează adesea decisiv numeroase alte determinări și raporturi semantice pornind de la alte elemente de vocabular, mai apropiate sau mai depărtate de termenul respectiv și care formează împreună cu el un complex încheiat de filiații semantice neetimologice (*begriffsverwandt*; G. Giuglea ar zice „coremantic”), fixînd termenii din ansamblul respectiv ca într-un *mozaic*.

Delimitarea semantică a cuvintelor poate fi dedusă numai prin divizarea totalității acestui ansamblu lexical. Realitatea sistemului de semne lingvistice, cu numeroasele sale cîmpuri semantice (*Bedeutungsfelder*), este situată, după Trier, în afara vorbitorilor, care se exprimă în mod obișnuit prin fraze sau propoziții. Atît cîmpul semantic cit și cel de semne lexicale în genere (*Wortzeichenfeld*) trebuie însă întotdeauna să fie contemporane subiectului vorbitor, căci semnul lingvistic nu poate fi înțeles deplin decît în funcție de actualitatea „cîmpului” ca ansamblu al unui fragment din întregul vocabular. Cuvîntul semnifică (*bedeutet*) ceva numai în legătură cu acest „tot” lexical (*Ganze*) și datorită corelațiilor care-l caracterizează: „Nur als Teil des Ganzen hat er Sinn; denn nur im Feld gibt es Bedeuten”...; „Nur die Struktur des Feldes kann

mich hier belehren, das Einzelwort sagt mir nichts", afirmă categoric, în repetate rânduri, Jost Trier.

Se cuvine să amintim că în ce privește ideea caracterului sistematic al vocabularului îl găsim printre precursoři și pe L. V. Șerba, care încă în 1929 afirmă textual: „Cuvintele fiecărei limbi formează un sistem... și schimbările sensurilor lor nu pot fi înțelese deplin decât în interiorul unui asemenea sistem”.

1.4. J. Trier refuză, așadar, să conceapă vocabularul unei limbi ca un tezaur în care sînt depozitați nediferențiat diverși termeni în decursul istoriei; el îl vede ca pe o structură în care importanța fiecărui element este precizată de întreg, așa cum acesta din urmă este încheiat ca un ansamblu arhitectonic din unitățile constituite de cuvinte. Structurările care dau conținut limbii nu diferă numai de la o limbă la alta, ci ele evoluează istoric în cadrul aceleiași limbi. Această istorie a conținutului limbii, urmînd transformările structurale, nu se suprapune cu istoria evoluției semantice (*Bedeutungsgeschichte*) și nici cu istoria denumirilor (*Bezeichnungsgeschichte*). Istoria conținutului limbii ar fi, după Trier, istoria limbii în sensul cel mai înalt (*Das sprachliche Feld*, 1931). Cuvintele, cu valoarea lor semantică, nu sînt generate nemijlocit din întregul vocabular al unei limbi, ci din fragmentul, cîmpul lor imediat înconjurător. Un termen ca germ. *gescheit* „deștept, inteligent” nu și-a stabilit valoarea decât din ansamblul constituit de numeroși alți termeni apropiați ca: *weise* „înțelept, cuminte, prevăzător”, *klug* „deștept, ager, priceput”, *schlau* „șiret, viclean, abil”, *gerissen* „snecher, rafinat”, *gewitz(ig)t* „deștept; șiret, spiritual; cumintit”; *gelehrt* „învățat, erudit, savant”, *erfahren* „încercat, cu experiență; expert”, *gebildet* „cult; instruit, format” etc. Acest mic domeniu lexical se structurează la rîndul său în ansamblul imediat superior, care îi adaugă, între altele, termeni care exprimă noțiunile înșușirilor etice, estetice sau sociologice specifice epocii istorice date.

Dacă analizăm istoria vocabularului în perspectiva grupării cuvintelor interdependente noțional (*begrifflich*), observăm că un anumit cîmp lexical nu a fost divizat identic în toate epocile din istoria limbii. Într-adevăr, nu numai semnele (*signans*) se schimbă, ci și limitele lor interne (*Innengrenzen*), datorită complexului din care cuvintele fac parte și care divide și modifică elementele componente. După Trier, germ. *weise* n-ar avea sensul pe care-l cunoaștem, dacă *klug*, *gescheit*, *gerissen*, *schlau*, *gewitz(ig)t* n-ar fi existat ca sinonime parțiale în microsistemul astfel constituit. Faptul apare înconștabil, dacă ne gîndim că în germana medievală *wis* se deosebește semantic de nhd. *weise* tocmai datorită faptului că în epoca veche nu există sinonimia plină de nuanțe pe care o constatăm în germana actuală.

Conceptul de „cîmp” dă posibilitate cercetătorului să înțeleagă transformarea sau schimbarea structurală (*Gliederungswandel*) a lexicului și prin aceasta să pătrundă în istoria schimbărilor conținutului limbilor. Se poate clarifica astfel, susține Trier, modul cum comunitatea lingvistică dintr-un stadiu istoric B ia cunoștință de faptul că știe altceva decât se știa într-o epocă anterioară A, iar că în această cunoștințe erau în parte altele decât în perioada B. Se dă ca exemplu ilustrativ situația a trei termeni cunoscuți în jurul anilor 1200, respectiv 1300, din limba cultă germană: *wisheit*, *kunst* și *list*. Cel mai vechi este *list* (<got. *lais* „știu”) cu

sensurile „prudență; înțelepciune; îndemnare; artă”, dar spre sfârșitul evului mediu acesta este înlocuit prin *Kunst* (< *können*), care avea sensurile „artă, măiestrie, îndemnare, dibăcie”. Noțiunile denumite astăzi prin termenii germani *Wissenschaft* „știință”, *Gelehrsamkeit* „erudiție”, *Kunst* „artă”, *Bildung* „cultură” sînt îmbinate inseparabil în epoca medievală în diversele sensuri ale v. germ. *kunst*, după o organizare structurală care astăzi nu mai apare evidentă. Datorită mentalității medievale a aristocrației, *list* a fost restrîns semantic cu referire la priceperea sau îndemnarea în activități practice sau meserii (cf. germ. *Handwerk*), pe cînd *kunst* a fost rezervat sensurilor referitoare la domenii privite ca superioare din punctul de vedere al vieții de la cînte: cf. (și astăzi) *die Kunst des Reitens* „arta călăriei”; *die Kunst zu sprachen* „arta conversației”; *die Kunst zu sich betragen, sich verhalten* etc. „arta comportamentului (în societate)”. Treptat, însă, același *kunst* a ajuns să denumească numai arta și știința poezilor și artiștilor, apoi s-a generalizat cu sensul pe care-l cunoaștem astăzi. Al treilea termen, *Wissenschaft*, a sintetizat în sfera sa diferitele *künste* și *liste* și, întrucît a ajuns să cuprindă atîtea „arte” și „științe”, pătrunde în sfera înțelepciunii umane și, dacă la început înglobează ideea de „rațiune” și „talent”, în epoca modernă ajunge să cuprindă și socialul și eticul (cf. germ. *Weisheit*).

1.5. Trebuie să observăm că J. Trier are în vedere în prim plan cîmpurile noționale, care, după el, sînt structurate fundamental în funcție de cîmpurile lexico-semantice. Aceasta reiese între altele din exemplul pe care-l dă el în legătură cu stabilirea sensului termenului *mangelhaft* (ca apreciere de calificare în activitatea școlară): abia atunci ne dăm seama de adevăratul sens al acestui termen, susține Trier, cînd ne este cunoscut întregul și din gradația calificativilor corespunzătoare: *sehr gut, gut, genügend, mangelhaft* și *ungenügend*. Căci constatăm că *mangelhaft* „deficitar” se află în partea inferioară a seriei, între *genügend* „suficient” și *ungenügend* „insuficient” (vezi Jost Trier, *Der deutsche Wortschatz...*, p. 6—7).

2. Fără îndoială că vocabularul fiecărei limbi este încheșat într-un sistem, chiar dacă nu se pot delimita toate subsistemele (sau microsistemele) acestuia sau dacă relațiile stabilite în cadrul unor sfere ale sale nu pot fi stabilite atît de riguros ca în fonologie. Exagerarea caracterului sistematic al lexicului, care a fost de altfel cînd corectată, vine din aceea că faptele lingvistice fuseseră anterior studiate de lingviști prea mult timp în mod izolat (cf. și ideea lui J. Gállicron, după care *fiecare* cuvînt își are istoria sa), dar o dată cu orientarea structuralistă din fonologie, care a combătut energie tradiția cercetării *atomistice* (termenul aparține lui N. S. Trubetzkoy), lingviștii din ultimele două decenii și-au revizuit concepția și metodele de cercetare și în domeniul lexicologiei sincrone și diacronice.

2.1. Recunoașterea caracterului sistematic al vocabularului nu înseamnă totuși o radicală revizuire a sarcinilor lexicologiei istorice, cum o postulează Trier, căci schimbările lexicale nu pot fi lămurite numai sub raportul dinamicii lor structurale. De altfel, cauzele înseși ale structurării lingvistice, în general, nu sînt identice cu impulsurile sistemului. Reorganizarea structurii lingvistice, și în primul rînd a lexicului, este determinată numai parțial de factorii sistematici și structurali, chiar dacă apariția de

noi cuvinte nu este cerută de impunerea unor noi concepte. Dar nu se mai poate nega caracterul sistematic al schimbărilor lingvistice, deoarece observăm că limbile înrudite continuă să fie legate istoric printr-o serie de concordanțe care vădese un puternic grad de unitate, istoria unei singure limbi din familia respectivă dovădind multe schimbări sistematice în aceeași direcție. Pe de altă parte, dacă factorul decisiv pentru înțelegerea și explicarea procesului de evoluție a limbii este dezvoltarea structurii sale, aceasta este ea însăși expresia creației istorice a colectivității care vorbește limba respectivă și care a dezvoltat-o și a perfectat-o în funcție de condițiile istorico-sociale proprii. Schimbările semantice și substituțiile lexicale nu pot fi înțelese în afara acestor determinări, care se interferează, firește, cu condiționările structurale ale limbii, în cadrul fundamental al exigențelor gândirii și expresiei acesteia, solicitate de progresul uman.

2.2. Raporturile semantice sînt cele mai importante pentru studiul sincronie sau diacronic al lexicului. În orice limbă există foarte mulți termeni care pot fi apreciați ca părți componente ale unui grup semantic. Elementele acestuia pot limita sau modifica sensul unui cuvînt. Dar schimbarea unui sens original (etimologic) se datorește și proceselor asociative decurgînd din contexte morfosintactice uzuale, căci, o dată fixată în limbă valoarea conceptuală sau sensul unui termen, ele nu mai depind permanent și nici exclusiv de „cîmpul” lor lexical sau semantic. Numeroase cuvinte fiind polisemantice aparțin mai multor cîmpuri și nu trebuie să neglijăm nici valoarea stilistică foarte variată uneori a cuvintelor. Conținutul semantic constă de obicei dintr-un sens dominant și din nuanțe secundare; orice dicționar istoric ne dezvăluie însă că raportul dintre acestea nu este pentru fiecare cuvînt nici identic și nici constant. Chiar în dialogul uzual dintre interlocutori, elementele secundare ale aceluiași cuvînt pot varia în funcție de starea afectivă, de experiența de viață, de cultura și educația vorbitorului. Bogăția și varietatea deosebită a elementelor noționale ale cuvintelor, conexiunea și caracterul atît de divers al asociațiilor dintre sensul și forma lor reflectă complexitatea și interdependența fenomenelor lexicale, dependența limbii de realitatea obiectivă prin intermediul semnificației, ea și mobilitatea acesteia în funcție de baza psihică și intelectuală a limbii. Dacă sfera unui cuvînt luat izolat nu este aceeași în toate limbile, faptul se explică atît prin condițiile externe limbii, care nu pot fi niciodată identice de la popor la popor, cît și datorită trăsăturilor structurii interne lingvistice, marcată decisiv în ce privește lexicul de frecvența sau absența omonimiei și a polisemiei, de gradul de autonomie a cuvîntului față de context, de caracterul motivat al vocabularului, de frecvența termenilor generici sau specifici, de caracterul lingvistic al exprimării nuanțelor emotive etc. Toate aceste fenomene indică fără îndoială existența unui sistem lexical, iar cercetarea diacronică a acestuia a deschis noi orizonturi și în România în ce privește studiul sincronie, dar deosebit de fructuos și în explicarea istorică a lexicului românesc, a acelor elemente cărora metoda comparativ-istorică și genetică nu le-a putut da un temei plauzibil.

Aprilie 1990

*Universitatea din Timișoara
Facultatea de Filologie
B-dul V. Părvan, 4*

PROFILUL CONTRIBUȚIEI LUI CONSTANTIN LACEA ÎN CADRUL ȘCOLII LINGVISTICE CLUJENE

MIRCEA BORCHILĂ

Constantin Lacea este unul din reprezentanții școlii lingvistice clujene care s-au manifestat cel mai puțin în primul plan al dezbaterilor științifice ale epocii. Cu toate acestea, așa cum a relevat într-o căldă și amplă pledoarie D. Macrea, rolul său în constituirea grupării și în viața științifică a Muzeului Limbii Române a fost unul dintre cele mai importante¹. În perspectiva unei evaluări istorice de ansamblu, profilul contribuției sale științifice la patrimoniul comun al acestei școli lingvistice rămîne, încă, a fi conturat prin trăsături cît mai nete și mai clar delimitate.

Constantin Lacea s-a bucurat de aceeași serioasă și temeinică formație științifică, orientată în același spirit și desăvîșită aproape sub conducerea acelorași magiștri care i-au îndrumat și pe ceilalți reprezentanți proeminenți ai școlii clujene — S. Pușcariu, N. Drăganu, Th. Capidan. El studiază franceza veche și germana la universitățile din Budapesta, München și Leipzig, la cea din urmă luîndu-și doctoratul, sub îndrumarea lui Gustav Weigand. Teza sa de doctorat, *Untersuchung der Sprache der „Viața și petrecerea sfinților” des Mitropolitului Dosoftei, 1682* (susținută în 1898 și publicată în „Jahresbericht...”, V), atestă pe deplin nu doar însușirea concepției și metodei lingvistice promovate de celebra școală neogramatică germană a epocii, ci și aceeași stăpînire solidă și explorare sistematică, aprofundată, a unuia din monumentele filologice ale culturii noastre vechi pe care le-au probat și ceilalți corifei clujeni formați la Leipzig. Nota definitorie a formației lui C. Lacea va fi dată, însă, în primul rînd — pe lângă datele proprii ale personalității sale —, de integrarea în problematica și atmosfera specifică a unui centru cu profil distinct în viața culturală a țării: Brașovul, în care se născuse (1875) și își făcuse studiile liceale, în care se va întoarce în 1898, după terminarea studiilor universitare din Germania, și în care își va petrece, de fapt, cea mai mare parte a vieții. El va preda aici germana, franceza și româna, la fostul său liceu („român”) și la Școala comercială superioară, pînă în 1916, cînd — ironie a sortii! — va fi silit să se refugieze temporar în străinătate din cauza ocupației... germane! Deși în 1920 se va stabili la Cluj, ca profesor la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale de aici (fiind, mai întîi, profesor de franceză și, apoi, de limbă și corespondență germană),

¹ D. Macrea, *Constantin Lacea*, în idem, *Studii de istorie a limbii și a lingvisticii române*, București, 1965, p. 214—228, studiu fundamental, care constituie principalul reper bibliografic și pentru încercarea de față.

legătura sufletească cu cerenul cultural al Braşovului va rămâne, în continuare, extrem de puternică. Se explică în acest fel de ce, chiar după angajarea în marile proiecte ştiinţifice ale şcolii clujene, C. Lăcea se va dovedi, în continuare, preocupat constant de problematica istoriei şi culturii Braşovului, ca vătră spirituală răsăritească, a graiului, etnografiei şi toponimiei din această regiune a ţării.

Deşi preocupările de această natură ocupă un loc important în biografia spirituală a lui Lăcea, interesul său ştiinţific rămâne, de multe ori, prin forţa lucrurilor, mai limitat şi — inserise în ansamblul cercetărilor şcolii clujene — semnificaţia acestor cercetări (cele mai multe risipite prin diverse reviste de circulaţie restrânsă: „Ţara Birsei”, „Dreptatea”, „Anuarul Liceului «Andrei Şaguna»”) îi va putea impune decât ca marginală. Ceea ce dă relevanţă acestor cercetări, pentru specificul contribuţiei sale în cadrul şcolii clujene, este, însă, tocmai efortul de a insera preocupările pentru istoria culturală a Braşovului în contextul problematicii ştiinţifice majore a epocii şi în spiritul comun şi caracteristic etnolingvisticii clujene, al explorării faptelor de limbă în perspectiva iluminării istoriei şi mentalităţii poporului român. Ca şi ceilalţi colegi ai săi de la Muzeu, C. Lăcea încearcă să îmbină, în zonă sa problematică proprie, cercetarea istorică cu cea lingvistică, urmărind şi analizând reflexele lingvistice ale tradiţiilor culturale locale şi ale trecutului comercial braşovean.

Astfel, în studiile: *Sînt în Transilvania aşezări de români veniţi din sudul Dunării sau nu sînt?* (în DR, IV₁, p. 353—371) şi *Cetatea de pe Tîmpa de lângă Braşov şi „cătunul” de sub ea* (în „Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii Literare”, seria III, t. XII—XIII, 1942—1944, p. 85—101), el consideră unele trăsături lingvistice particulare din graiul românilor din Scheji Braşovului ca mărturie, în plan istoric, pentru o infuzie timpurie, în această zonă, a unei populaţii de meglenoromâni. Această teză este argumentată şi cu o bogată documentaţie de ordin istoriografic şi sprijinită pe relevarea unor paralele etnografice. Fără a contesta în principiu orientarea acestor cercetări, ele impun, totuşi, astăzi, rezerve majore, tocmai prin prisma progreselor substanţiale ale explorărilor lingvistice dialectale, dezvoltate, înainte de toate, din aceeaşi tradiţie a şcolii clujene de la care pornise şi C. Lăcea. Putem vedea, astăzi, că particularităţile aduse în discuţie în studiile sale nu sînt cîrîmsurise numai regiunii restrînsă pe care o vizau acestea şi, ca atare, fără a submina temeinicia de ansamblu a argumentaţiei autorului, trăsăturile lingvistice invocate nu pot avea forţa probatorie pe care le-o atribuia învăţatul nostru.

O contribuţie net mai sigură ni se oferă, însă, în *Aşezarea definitivă a lui Corcşi la Braşov* (în „Revista filologică”, II, 1928, nr. 3, p. 354—358). Descoperirea fericită a unui *Triod-Penticostar slavonesc* îi permite aici autorului câteva deducţii întemeiate şi de interes major pentru filologia noastră veche.

Buna cunoaştere a graiului din regiunea sa natală, precum şi a limbilor germană şi maghiară, îl vor ajuta, pe de altă parte, pe Lăcea să se alăture colegilor săi clujeni în efortul de definire etimologică a tezaurului lexical al limbii noastre. El începe să publice, încă din 1914—1915, etimologii ale unor cuvinte dialectale în „Anuarul” liceului din Braşov şi îşi va dezvolta, apoi, această latură a activităţii sale în strînsă legătură cu integrarea în proiectul comun şi de mare anvergură al lingviştilor clujeni.

Atingem cu aceasta, însă, o a doua dimensiune a particularității contribuției sale științifice în cadrul acestei „școli” lingvistice. Împreună cu Th. Capidan, C. Lacea este cel mai vechi și mai devotat colaborator al lui S. Pușcariu la proiectul elaborării *Dicționarul Academiei*, la care se asociază încă din 1906, și care constituie, de fapt, nucleul în jurul căruia se va organiza întreaga mișcare lingvistică clujeană. Venirea la Cluj, determinată în mare măsură de exigențele muncii la dicționar, va împleti, într-un fel aparte, destinul profesorului brașovean cu cele ale celorlalți lingviști adunați aici după întregirea țării. Mai mult decât oricare dintre colegii săi, poate, Constantin Lacea ne oferă imaginea celui care s-a putut atașa unui țel comun pînă la identificarea cu acesta și la sacrificarea intereselor și afirmării individualității proprii. Se explică, astfel, contribuția sa enormă — dar rămasă, firește, aproape anonimă — la înjgheburile practice, pregătirea și organizarea muncii de cercetare în această instituție științifică, în condiții cu totul diferite de cele de astăzi.

C. Lacea și-a asumat, în primul rînd, și unele din marile responsabilități administrative ale Muzeului. În primii ani, el a îndeplinit, astfel, sarcina îngrată, dar foarte importantă, a înzestrării și administrării bibliotecii, muncă pe care a săvîrșit-o cu pasiune și vocație. Ca un reflex al acestei munci pot fi menționate și variatele sale contribuții la teaurizarea bibliografiei vechi românești (*Contribuție la bibliografia românească*, în DR, III, p. 799—801; *Bibliografie și literatură veche și Bibliografie veche*, în DR, IV₂, p. 959—961 și 961—962; *Cel mai vechi calendar românesc*, în DR, VI, p. 357—358 ș.a.), articole în care se semnalează și se descriu citeva texte neînregistrate pînă la acea dată, se prezintă unele cărți rare sau exemplare necunoscute, se aduc rectificări sau precizări de amănunt.

În strînsă legătură cu această activitate stă și reluarea cercetărilor sale de filologie veche, întrerupte temporar după publicarea tezei de doctorat. Este adevărat că el nu va mai realiza descrieri exhaustive ca cea întreprinsă pe textul *Părintelui-Poet*, ci se va mulțumi să semnaleze unele particularități lingvistice disparate (*Genitive feminine formate cu articolul prepozitiv*, în DR, III, p. 798—799; *Hiperurbanism fonetic în documente vechi*, în DR, VI, p. 359) sau să încerce, pe această bază, clarificarea unor probleme de gramatică istorică (ex. *Cum dans la syntaxe de la langue roumaine*, în „*Saertryk » of nordisk tidsskrift for filologi*”, vol. IV, p. 91—93). O prezentare mai amănunțită de text și o descriere monografică a limbii este consacrată unui manuscris de la sfîșitul secolului al XVIII-lea, care, din păcate, nu prezintă, însă, importanță deosebită pentru istoria limbii noastre (*Codicele Pușcașu*, în „*Revista filologică*”, I, 1927, nr. 1—2, p. 67—84).

În acest context merită consemnată, în mod aparte, analiza atentă efectuată pe textul *Psaltirii Scheiene* (*Copîștii Psaltirii Scheiene*, în DR, III, p. 461—471). Comparînd unele particularități ale manuscrisului cu fapte dialectale întîlnite în Transilvania și prin raportare la unele „alterații” caracteristice în pronunțarea limbii noastre de către vorbitori de altă limbă, C. Lacea crede că poate infirma ipotezele anterioare propuse

de I. A. Candrea și Al. Procopovici privind naționalitatea copiștilor. El pledează pentru teza că toți cei trei copiști ai *Psaltirii Scheiene* erau cărturari sași, probabil dieci domnești care cunoșteau limba română și scrierea chirilică. Se știe că această soluție a fost propusă și argumentată în mod simultan și de N. Diăganu, iar apoi împărțită parțial de Pușcariu și de D. Macrea, dar că ea a întâmpinat, pe de altă parte, încă în epocă, și unele obiecții întemeiate ².

Toate aceste contribuții mărunte nu reprezintă, însă, decît reflexe ale activității sale principale la Muzeu. Chiar și etimologiile pe care le va publica în „Dacoromania” (II, p. 623—626; III, p. 471—752; IV, p. 777—785; V, p. 395—404) sau unele note lexicale (*Decurrere*, în DR, I, p. 321—322; *Aratrum*, în DR, VI, p. 339—340) nu constituie altceva, în fond, decît rodul unor preocupări derivate din munca sa la Dicționar. O bună parte din rezultatele cercetărilor sale etimologice au fost acceptate și integrate în corpul lucrării colective. Destul de multe prezintă, însă, deosebiri sensibile de informație, comentarii sau chiar soluții noi față de articolele respective ale dicționarului (cf. de ex. cele adunate de el însuși sub titlul *Addenda et Corrigenda la Dicționarul Academiei Române*, în DR, III, p. 748—752), iar altele argumentează proveniența unor cuvinte regionale, mai ales din dialectul săsesc din Transilvania.

Tot ce a publicat Constantin Lacea sub numele său nu i-ar da dreptul la un loc aparte între colegii lui de la Cluj. Munca sa de peste patru decenii la *Dicționarul limbii române* îi acordă, însă, într-adevăr, „un loc de cinste, deplin meritat, în istoria lingvisticii române și în istoria noastră culturală” ³.

Caracterul în mare parte anonim al muncii la o asemenea operă colectivă face destul de dificilă o delimitare precisă a contribuțiilor individuale. Din cele spuse de Sextil Pușcariu cu ocazia primirii lui Lacea ca membru de onoare al Academiei Române (în 1939) ⁴ și din prefața la volumul I, partea a II-a (litera C) și volumul II (F — J) al Dicționarului putem ști, însă, în mod sigur, că Lacea a redactat întregul volum I (literele A, B și C) și 103 coloane din volumul II.

Prima redactare oferită de el a fost, firește, supusă la numeroase revizuri și modificări, pînă a ajuns la forma definitivă publicată. Se știe, însă, că prima redactare este și pasul cel mai anevoios în munca lexicografică, întrucît în sarcina ei cade — pe lângă inventarierea și clasificarea riguroasă a tuturor aspectelor fonetice și gramaticale, dialectale și istorice — sistematizarea, descrierea și ilustrarea întregului microcosmos semantic al cuvîntului. Această etapă ridică, așadar, și importante probleme de concepție, nu numai de execuție, și trebuie să bănuim că Lacea a fost confruntat adeseori cu asemenea probleme. El însuși va reține și discuta unele aspecte de această natură — definirea și ierarhizarea sensurilor; stabilirea circulației elementului lexical în diferitele stiluri ale limbii literare,

² Cf. observațiile lui Al. Rosetti, în „Grai și suflet”, II, 1925, fasc. I, p. 167—179.

³ D. Macrea, *op. cit.*, p. 228.

⁴ „Analele Academiei Române”, seria II, 1938—1939, p. 233.

în textele vechi și în graiurile populare; definirea principalelor relații sintagmatice și paradigmatică pe care le contractează cuvântul și a implicațiilor gramaticale în evoluția sa etc. — într-un articol publicat spre sfârșitul vieții (*Lexicograful și rostul său*, în culegerea *Preocupări lingvistice*, vol. I, Sighișoara, 1947).

După cum mărturisește Pușcariu, Lacea și-a onorat colaborarea la Dicționar cu un „devotament fără pereche”⁵. Având în vedere buna sa inițiere în tehnica lexicografică, probată convingător încă la alcătuirea glosarului tezei sale de doctorat, precum și excelența cunoaștere a textelor vechi și a limbii noastre populare, ilustrată în diferite articole ale sale, trebuie să presupunem că el a adăugat acestui devotament și multă pricepere și discernămint. O parte din calitățile pe care le conferim astăzi acestei capodopere lexicografice — considerată, cum se știe, de voci prestigioase ale criticii de specialitate străine, drept cel mai bun dicționar pe care îl are o limbă romanică — trebuie atribuite, așadar, și contribuției sale. Atita e suficient însă pentru a fixa meritele sale în cadrul aportului colectiv al cercului din Cluj și în istoria lingvisticii noastre.

Absorbit de munca la Dicționar, C. Lacea nu a realizat cercetări mai ample în nici unul din celelalte domenii frecventate.

Pe lângă aspectele urmărite deja, s-ar cuveni să menționăm că el a fost și un devotat slujitor al școlii, consacându-și o parte din activitate muncii la catedră și elaborării unui mare număr de manuale (în special de limba germană și franceză) pentru învățământul liceal și comercial. Scrise de un bun cunoscător al limbilor în chestiune și al problemelor și metodelor lingvistice, manualele sale au umplut un gol sensibil în epocă și au servit educației științifice a tineretului.

Pe aceeași linie trebuie înscrisă și activitatea sa de popularizare, care a urmărit să împărtășească unui public mai larg, și în primul rând profesorilor din școlile transilvănene, câte ceva din achizițiile cercetărilor contemporane în domeniul limbii. Dacă nu reprezintă contribuții științifice originale, articolele sale publicate prin revista „Transilvania” și în alte publicații ale vremii au avut darul să ateste statornicia cu care Lacea a ilustrat o orientare culturală mai largă, de strălucite tradiții în întreaga istorie a mișcării filologice din Transilvania. Această orientare corespundea și unor deziderate reale ale epocii, de care corifeii școlii din Cluj și-au dat foarte bine seama, chiar dacă nu au găsit întotdeauna răgazul să răspundă la ele. Lacea a făcut-o tot timpul cu pasiune, cu talent și cu nespusa modestie care i-a caracterizat întreaga activitate.

Linia aceasta, schițată încă în tinerețe, poate fi urmărită și după așezarea sa definitivă la Brașov — pentru a folosi termenii cu care se referise el însuși la marele său înaintaș, diaconul Coresi —, pînă în ultimii ani ai vieții. (Moare în 1950.) Ea conferă, astfel, particularitatea definitorie a profilului său în cadrul școlii clujene. Constantin Lacea a fost unul din stîlpii ei interiori, dar principali, fără de care nu s-ar putea închipui această construcție monumentală.

⁵ S. Pușcariu, *loc. cit.*

CONSTANTIN LACEA'S CONTRIBUTION
TO THE "LINGUISTIC SCHOOL" OF CLUJ

(Abstract)

The paper attempts to underline the contribution brought by C. Lacea (1875—1950) to the foundation of the so-called "Linguistic School" of Cluj. C. Lacea's work in ethnolinguistics, history of Romanian language, Romanian philology and, especially, lexicography is evaluated within the context of the global linguistic research project undertaken by the scholars in Cluj during the first half of this century.

Aprilie 1990

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

VALEURS QUANTITATIVES ET ASPECTUELLES DU ROUMAIN *mai*

IOAN BACH

I. Emplois quantitatifs

1. L'adverbe roumain MAI exprime, comme d'ailleurs son étymon latin MAGIS « plus », l'idée d'ajout quantitatif. Cette idée se retrouve le plus nettement dans l'expression analytique du comparatif et du superlatif relatif des adjectifs et des adverbes. Au comparatif et au superlatif relatif de supériorité, l'adjectif ou l'adverbe est précédé du seul MAI qui équivaut au français PLUS. Au comparatif et au superlatif relatif d'infériorité, l'adjectif ou l'adverbe est précédé de l'adverbe PUTIN « peu » au comparatif, c'est-à-dire précédé par MAI, les deux recevant en français une traduction synthétique, MOINS :

2. MAI peut déterminer des verbes comme : *a îmbunătăți* « améliorer », *a încetini* « ralentir », *a simplifica* « simplifier », etc., qui peuvent être paraphrasés par *a face MAI + adjectif* « rendre PLUS + adjectif » : (1) *Accastă MAI simplifică procedura* « Cela simplifie ENCORE la procédure ».

Comme (1) provient de :

(2) *Această simplifică procedura*, qui est paraphrasable par :

(3) *Această face MAI simplă procedura* ; l'introduction de MAI dans (2) donne (1), mais dans (3) cela devrait donner une séquence non attestée de 2 MAI :

(3') **Această face MAI MAI simplă procedura*.

Dans ce cas, MAI cède la place à l'adverbe ȘI, qui est le même que la conjonction copulative ȘI qui, de par son rôle copulatif, a pu prendre cette valeur d'accumulation, d'ajout quantitatif :

(4) *Această face ȘI MAI simplă procedura* « Cela rend ENCORE plus simple la procédure ».

Comme on le voit, MAI de (1) et ȘI de (4) se traduisent à l'aide de ENCORE et l'idée qu'il introduit est celle qu'on pourrait paraphraser par *mai mult* « davantage ».

3. Tout en restant auprès du verbe, MAI peut modifier en fait un syntagme nominal indéfini (à déterminant quantitatif : *un, puțin, câțiva*, etc.) :

(5) (a) *Au MAI dispărut câteva cărți* « ENCORE quelques livres ont disparu ».

(b) *Am MAI citit două cărți* « J'ai lu ENCORE deux livres »,

- (c) *MAI e vorba de o carte* « Il s'agit d'ENCORE un livre »
 (d) *MAI doresc prăjituri* « Je désire ENCORE des gâteaux »¹.

Les phrases (5) appellent quelques commentaires :

- MAI peut y céder la place à ÎNCĂ « encore »²,
- mais alors que ÎNCĂ se placerait près du syntagme déterminé (de préférence devant³, comme fr. ENCORE, voir les traductions de (5) ci-dessus), MAI reste toujours auprès du verbe⁴, d'où
- la nécessité de placer le syntagme concerné après le verbe, dans le champ de MAI, même si c'est le sujet (comme dans (5) (a));
- ENCORE n'est pas le seul hétéronyme de MAI dans (5); on peut le remplacer par l'adjectif AUTRE auprès du substantif du syntagme (*quelques autres livres, deux autres livres, un autre livre*).

Le rôle de MAI (et de ÎNCĂ) dans ce paragraphe est d'indiquer que la quantité indiquée par le déterminant du syntagme s'ajoute à une autre déjà existante.

Une distinction peut être opérée à propos des syntagmes modifiés par MAI entre ajout homogène — on ajoute un ou des objets de même espèce que ceux déjà concernés (a) — et ajout hétérogène — on ajoute un ou des objets d'espèce différente (b) :

- (6) (a) *MAI adu un scaun : acestea nu ajung* « Apporte ENCORE une chaise : celles-ci ne suffisent pas »,
 (b) *MAI adu un scaun : masă avem* « Apporte AUSSI une chaise : la table nous l'avons ».

Comme on le voit, l'ajout hétérogène est traduit par AUSSI, alors qu'en roumain dans les deux cas on utilise MAI, mais seulement dans (a) il peut alterner avec ÎNCĂ, dans (b) MAI peut alterner avec l'adverbe ȘI :

- (6) (b') = (b) *Adu ȘI un scaun : masă avem*.

ENCORE peut traduire MAI de (b), mais il y aura une différence prosodique : dans la traduction de (a), il est frappé d'un accent et précédé d'une petite pause, dans (b), non et il y est suivi d'une pause.

4. Un emploi dérivé du précédent se rencontre dans des situations illustrées par :

- (7) (a) — *Am adus friptură. — Și MAI ce?* « — J'ai apporté du rôti. — Et quoi ENCORE? »,
 (b) — *A venit Maria. — Și MAI cine?* « — Il y a Maria qui est venue. — Et qui ENCORE? »,
 (c) — *Mergem mâine. — Și MAI când?* « Nous y allons demain. — En quand ENCORE? », etc.,

où MAI, comme son hétéronyme ENCORE, exprime l'idée nette d'ajout (paraphrasable par « en plus, en outre »). Avec les pronoms interrogatifs,

¹ (5) (d) et sa traduction sont ambigus : MAI et ENCORE peuvent avoir également une valeur aspectuelle (« Je continue à désirer des gâteaux »).

² Il faut dire que souvent MAI coexiste avec ÎNCĂ dans la même phrase (ce peut être, entre beaucoup d'autres, le cas des exemples (5)). Le plus souvent, c'en est qu'un emploi pléonastique, mais, parfois, la reprise de MAI par ÎNCĂ / ȘI peut désambigüiser : c'est le cas des acceptations a) / b) de (10) ci-après.

³ Dans le cas de syntagmes prépositionnels, ÎNCĂ peut se placer avant ou après la préposition : *E vorba de ÎNCĂ o carte / E vorba ÎNCĂ de o carte*.

⁴ Plus encore, avec ȘI « aussi, déjà », ce sont les seuls qui puissent être insérés entre l'auxiliaire et le participe (l'infinifit) des temps composés (analytiques, comme le futur).

MAI peut alterner avec ALTCEVA dans (a) et ALTCINEVA dans (b) postposés au pronom interrogatif ; conjointement, en français ENCORE peut alterner, dans les mêmes cas, avec D'AUTRE (*qui d'autre, quoi d'autre*).

Ces questions étant elliptiques, MAI n'y accompagne pas le verbe, mais passe devant ⁵ le mot interrogatif : (7) (a), par exemple, figure pour :

(8) ¹ *Am adus friptură. — Şi ce ai MAI adus?*

mais il arrive que le type (7) (a) interfère avec (8), d'où des phrases non elliptiques où la place de MAI est celle des elliptiques :

(8') ... — *Şi MAI ce ai adus?*

5. MAI peut être incident à un modifieur temporel ⁶ indiquant un intervalle : *cîtra timp* « quelque temps », *o oră* « une heure », *timp de trei zile* « pendant 3 jours », *multă vreme* « longtemps », etc. :

(9) *MAI rămîn o lună* « Je reste ENCORE un mois ».

Ici aussi MAI peut alterner avec ÎNCĂ devant le modifieur temporel :

(9') = (9) *Rămîn ÎNCĂ o lună.*

Dans ces cas, ce qui a une valeur temporelle, c'est le modifieur temporel, non pas MAI, ÎNCĂ (et fr. ENCORE) qui, eux, indiquent que la durée d'une action se prolonge de l'intervalle exprimé par le modifieur temporel, qu'il y a donc ajout d'une quantité de temps.

Comme le temps est irréversible, l'ajout quantitatif exprimé par MAI ne peut ici être qu'hétérogène.

6. MAI peut porter sur un circonstanciel de lieu exprimé soit par un adverbe indéfini (*undeva* « quelque part »), soit par un syntagme prépositionnel indéfini (*într-un local* « dans un local », mais non *în acest local* « dans ce local » ⁷) :

(10) *Au MAI intrat într-un local.*

En fait, selon que l'ajout quantitatif est homogène ou hétérogène, MAI peut alterner avec ÎNCĂ ou avec DE ASEMENEA, ŞI et la traduction de cette phrase sera différente, respectivement : a) « Ils sont entrés dans un AUTRE local (? ... dans ENCORE un local) », b) « Ils sont entrés AÜSSI (ÉGALEMENT) dans un local ».

7. MAI quantitatif et la négation. La question se pose de façon différente pour MAI outil du comparatif (§ 1), qui n'oppose aucune restriction à la négation, et pour le reste des emplois quantitatifs. Alors que ces derniers sont compatibles avec des phrases interrogatives, exclamatives ou impératives, ils manifestent des résistances à la négation, avec des nuances pourtant :

a) Au § 2, l'exemple (1) devenu négatif :

(1') *Aceasta nu MAI simplifică procedura*

n'aura pas le même sens que la paraphrase (4) de (1) devenue négative :

(4') *Aceasta nu face ŞI mai simplă procedura.*

D'ailleurs le sens de (1') serait : « Cela ne simplifie plus la procédure », celui de (4') : « Cela ne rend pas ENCORE plus simple la procédure ». En d'autres mots, dans (1') MAI prend une valeur aspectuelle.

⁵ La formule stéréotypée *ce mai?*, où MAI suit le pronom, a la valeur d'une interjection.

⁶ Il sera compris par là « les termes et expressions de valeur temporelle qui ne font pas intégralement partie de la structure du verbe ». (A. Borillo, *La négation et les modifieurs temporels : une fois de plus « encore »*, dans « Langue française », 62, 1984, p. 37, note 1).

⁷ Dans ce cas, MAI prend une valeur aspectuelle. Voir ci-après les paragraphes 8 et 9.

b) Au § 3, dans les phrases (5) niées avec une intonation normale et accentuation sur la négation NU, la valeur de MAI change. Soit la négation de (5) (a) :

(5') (a) *Nu au MAI dispărut câteva cărți.*

Cette phrase est correcte dans une situation du genre suivant : de temps en temps disparaissaient quelques livres, puis à un moment donné c'est (5') (a) qui est intervenu, c'est-à-dire que soit, brusquement, une foule de livres ont disparu, soit qu'autre chose a disparu. MAI combiné avec la négation y indique la cessation d'une situation qui durait depuis quelque temps. Cette valeur est durative. Avec une intonation différente — légère accentuation sur le verbe, pas d'accent d'insistance sur *nu*, légère pause devant *câteva cărți*, (5') (a) signifie : « Il y a quelques livres qui n'ont PLUS disparu », où MAI conserve sa valeur d'ajout quantitatif annulé par la négation. Dans le cas de (5) (d) qui est, on l'a vu, ambigu dans l'acception quantitative, la négation :

(5') (d) *Nu MAI doresc prăjituri,*

sera traduite en remplaçant ENCORE par DAVANTAGE DE (« Je ne désire pas DAVANTAGE DE gâteaux »).

Enfin, dans (6) (b), ajout hétérogène, la négation demande le remplacement de MAI, en variation libre avec ȘI, par NICI :

(6') (b) *Nu avem masă : nu aduce NICI scaun* « Nous n'avons pas de table : n'apporte pas de chaise NON PLUS ».

c) Au § 4 la négation n'est possible qu'avec la restitution du verbe sous-entendu et MAI y conserve sa valeur d'ajout quantitatif :

(7') (a) — *Nu am adus friptură. — Și ce nu ai MAI adus?* « ... — Et quoi ENCORE/ D'AUTRE n'as-tu pas apporté? ».

d) Au § 5, la négation maintient la valeur quantitative de MAI et (9) = (9') deviennent respectivement :

(9'') *Nu MAI rămân o lună* « Je ne reste pas un mois ENCORE »,

(9''') *Nu rămân ÎNCĂ o lună*

En fait, (9'') peut aussi signifier : « Je ne reste PLUS un mois », mais cela lui vient de l'ambiguïté de (9) qui peut aussi signifier : « Je reste ENCORE UNE FOIS un mois », avec une valeur aspectuelle, en échange (9'''), comme (9') n'est pas ambigu et c'est là l'une des différences entre MAI et ÎNCĂ.

e) Au § 6, la négation modifie (10), selon que l'ajout est homogène ou non, en :

(10') (a) *Nu au (MAI) intrat în ALT local* « Ils ne sont pas (plus) entrés dans un AUTRE local »,

(b) *Nu au (MAI) intrat NICI într-un local* « Ils ne sont pas (plus) entrés dans un local NON PLUS »⁸.

II. MAI aspectuel

8. Quand aucun syntagme indéfini (sujet, objet, prépositionnel à fonction de modifieur temporel ou local) ne se trouve dans le champ de MAI, c'est-à-dire à droite du verbe, MAI prend normalement une valeur aspectuelle de continuatif (duratif) ou de réitératif (itératif). Le choix

⁸ En fait, (b) doit être prononcé avec un accent d'insistance sur NICI, autrement il prend la valeur de (a).

de l'une de ces deux interprétations aspectuelles dépend de plusieurs facteurs :

a) Avec un temps perfectif, MAI penche pour une valeur de répétitif (a), avec les autres, de duratif (b) :

(11) (a) *El a MAI scris* « Il a ENCORE/DÉJÀ écrit (ce n'est pas la première fois) »,

(b) *El MAI scrie* « Il écrit ENCORE/ il continue à écrire ». Pourtant le temps du verbe est loin d'assurer dans tous les cas une lecture aspectuelle univoque : (b), par exemple, peut aussi signifier : « Il écrit ENCORE de temps en temps » (itératif)⁹. Toujours dans (b), MAI duratif peut alterner avec ÎNCĂ duratif, mais pas tout à fait synonyme, ce qui se voit dans les suites possibles à (11) (b) :

(b') *El MAI scrie și va continua* « Il écrit ENCORE et il continuera »,

(b'') *El scrie ÎNCĂ, dar se va opri* « Il écrit ENCORE; mais il s'arrêtera ».

Ainsi, MAI et ÎNCĂ continuatifs se distinguent-ils par l'attente différente du locuteur quant à la suite de l'action.

D'un autre côté, dans (11) (a) MAI peut alterner avec IAR « de nouveau », itératif explicite et plus fort que MAI (pouvant indiquer que l'itération surprend l'attente du locuteur ou qu'il en est excédé, irrité, etc.). Le contraste MAI/IAR est rendu par ENCORE sans accent d'insistance ou par DÉJÀ, respectivement par ENCORE frappé d'un accent d'insistance ou par DE NOUVEAU. Signalons aussi au passage que la traduction par DÉJÀ de (11) (a) l'est également de la phrase :

(12) *A scris DEJA*,

qui n'est pas du tout synonyme de (11) (a), ce qui révèle deux sens différents de DÉJÀ : l'un, dans (11) (a), aspectuel itératif (= roum. MAI, souvent renforcé par DEJĂ) et l'autre temporel indiquant que l'action a (eu) lieu plus tôt que prévu par le locuteur, (12).¹⁰

Enfin une conséquence pour la pertinence de l'ordre des mots qui découle de l'action de champ de MAI, action évoquée en tête de paragraphe. Dans :

(13) (a) *Un elev MAI scrie* « Un élève écrit ENCORE, continue à écrire »,

(b) *MAI scrie un elev* « ENCORE un élève écrit »,

(a) et (b) diffèrent par l'ordre : dans (a) il y a sujet + groupe verbal, dans (b) c'est l'inverse, mais MAI y prend des valeurs différentes. Dans (a), il est aspectuel duratif, dans (b), où le syntagme indéfini sujet est dans son champ, il a une valeur quantitative. Il suffit pourtant que le syntagme soit défini (*elevul* « l'élève ») et MAI conserve dans les deux cas sa valeur aspectuelle durative, ce qui oppose (a) et (b) étant des nuances emphatiques ou tenant de la thématisation¹⁰.

⁹ Il est vrai que dans cette acception le présent n'est plus actuel, mais un présent teinté d'aspectualité, un présent d'habitude indiquant la répétition d'actions duratives (comme dans (11) (b)) ou momentanées (*MAI încuie usa* « Il continue à fermer à clé la porte », chaque fois qu'il sort, par exemple) ; il est difficile de dire si la valeur de présent d'habitude est due à la présence de MAI (on expliquerait mal alors l'interprétation itérative de (11) (b)) ou à un contexte plus large.

¹⁰ En fait, l'intonation peut annuler le contraste (13) (a) / (b) : (b) avec la traduction ci-dessus est prononcé avec un accent sur le verbe, mais il suffit de prononcer avec une into-

b) Le trait aspectuel du radical verbal influe lui aussi sur la valeur aspectuelle de MAI : avec un verbe dont l'action tend vers un terme (achèvement), MAI sera surtout itératif, même si le temps verbal n'est pas perfectif :

(14) (a) *A MAI sărit* « Il a ENCORE (de nouveau) sauté »,

(b) *MAI sare* « Il saute ENCORE (de nouveau) »,

avec un verbe dont l'action ne tend pas naturellement vers un achèvement, MAI est surtout duratif, même avec un temps perfectif :

(15) (a) *A MAI dormit* « Il a dormi ENCORE, a continué à dormir »,

(b) *MAI doarme* « Il dort ENCORE ».

Pourtant l'interprétation répétitive n'est pas exclue, surtout aux temps composés : (a) se traduit alors par : « Il a ENCORE dormi », avec déplacement de ENCORE.

Enfin, il y a des verbes qui en emploi absolu appartiennent à la seconde catégorie, alors qu'avec un objet leur action tend à s'achever avec l'épuisement de l'objet. Avec un objet indéfini, MAI est quantitatif, on l'a vu (§ 3 ci-dessus) ; n'entre donc en ligne de compte que l'objet défini :

(16) (a) *MAI citesc* « Je lis ENCORE, je continue à lire »,

(b) *MAI citesc scrisoarea ta* « Je lis ENCORE (une fois) ta lettre »¹¹,

mais sa présence n'est qu'un facteur permettant une interprétation aspectuelle itérative, qui pourtant n'est pas la seule possible : (16) (b) peut être également quantitatif (par exemple avec un contexte de gauche du genre : *Am citit celelalte-scrisori* « J'ai lu les autres lettres ») et correspondre à *Je lis AUSSI ta lettre*, et, peut-être, même aspectuel duratif (« Je continue à lire ta lettre »).

9. En général, les phrases contenant MAI aspectuel peuvent être sans difficulté négatives, mais ses hétéronymes français ne sont plus toujours les mêmes que dans les phrases positives correspondantes :

a) à MAI duratif des phrases négatives correspond PLUS (la négation de (15) sera traduite par : « Il n'a PLUS dormi », « Il ne dort PLUS ».

b) la traduction de MAI itératif lève un problème déjà signalé par les synonymes qui peuvent commuter avec lui (DEJA, IAR) et qui demande une nouvelle distinction entre deux types d'ajout — car, nous y reviendrons ci-après, même aspectuel MAI indique toujours un ajout — itératif :

— un ajout allant dans le sens de l'écoulement du temps — appelons-le proactif (a) et

— un ajout allant dans le sens inverse — appelons-le rétroactif (b) :

(17) *Am MAI citit cartea acesta*

dans les contextes :

(a) *După ce o citisem de câteva ori, (17)* « Après l'avoir lu plusieurs fois, j'ai ENCORE lu ce livre »,

nation plate et légèrement montante *mai scrie* et d'appuyer un peu sur *un elev* et MAI de (b) devient le même que dans (a), la traduction étant : « Continue à écrire un (seul) élève », « Il y a un élève qui écrit encore ».

¹¹ En reprenant la distinction faite ci-dessus (§ 3 *in fine*) entre ajout hétérogène et ajout homogène, la valeur répétitive de MAI dans (16) (b) découle d'un cas particulier, qui en est le cas-limite, d'ajout homogène : l'ajout du même au même, qui est une répétition.

(b) — *Citește cartea aceasta! — Dar (17)! « — Lis ce livre!
— Mais j'ai DÉJÀ lu ce livre! ».*

Dans (17) négatif avec l'acception (a), MAI sera rendu par PLUS (« Je n'ai PLUS lu ce livre ») alors que dans l'acception (b) ENCORE se conserve à côté de *ne ... pas* (« Je n'ai pas ENCORE lu ce livre »).

III. Conclusions

10. Tentative d'unification. En fait, MAI, aussi bien quantitatif qu'aspectuel, exprime l'idée d'ajout quantitatif. Alors que MAI quantitatif indiquait que l'action du verbe s'étendait sur un surplus d'objet(s) ou sur un nouveau laps de temps, MAI aspectuel indique qu'il y a un ajout d'action, soit par prolongement pur et simple (MAI continuatif), soit par des reprises après interruption (MAI itératif)¹².

11. Aspect contrastif. Dans les traductions françaises, on a pu s'en faire une idée, MAI est purement et simplement éclaté entre un nombre considérable d'hétéronymes partiels (*encore, plus, de nouveau, déjà, aussi, autre, davantage, etc.*). Et même sur le plan interne du roumain, la signification de MAI est souvent difficile à saisir de façon univoque sans recourir à un plus ou moins ample contexte linguistique et situationnel et, souvent, ce n'est qu'un moment où le roumain est contrasté avec une autre langue que la complexité de ses (effets de) sans apparaît dans toute son ampleur, ainsi que la difficulté de le traduire fidèlement.

On connaît les avantages qui découlent de la connaissance de langues étrangères, mais il y en a un sur lequel on n'insiste pas assez : le va-et-vient entre langue maternelle et langue étrangère conduit à une meilleure prise de conscience des nuances et subtilités de la première¹³.

¹² Dans une phrase négative, l'idée d'ajout persiste, mais, naturellement, niée, annulée par la négation (*MAI cîntă « Il continue à chanter », NU MAI cîntă « Il est faux qu'il continue à chanter »*).

¹³ Ce qui vient d'être dit est loin d'épuiser l'analyse de MAI. Il y a, par exemple, une série d'emplois marginaux, souvent stéréotypés, dont la traduction en français varie et souvent s'écarte de la valeur fondamentale de MAI, celle d'ajout quantitatif :

a) MAI devant l'adjectif ou pronom TOT « tout », devant le pronom NIMENI « personne », les adverbes TOTDEAUNA « toujours », NICIODATĂ « jamais », NICĂIERI « nulle part », PESTE TOT « partout » équivaut à *presque* : *MAI TOTI sînt absenți « Ils sont presque tous absents »*. De même, dans la structure *era să + verbe au subjonctif* équivalant à *faillir + infinitif* : *Era MAI să cadă « Il a presque failli tomber »*, et comme mot recteur (adverbe prädicatif) d'une complétive à l'indicatif : *MAI că a reușit « Il a presque réussi »*.

b) MAI suivi par ACUM « il y a » temporel équivaut à *à peu près* : *A venit MAI acum trei luni « Il est venu il y a à peu près trois mois »*. Symétriquement, cette acception se rencontre devant PESTE « dans » temporel : *Vino MAI peste o lună « Viens dans à peu près un mois »*.

c) par rapport à APOI « après » adverbe, MAI APOI renchérit, indique un « après » qui se laisse attendre (**un peu plus après*).

d) dans les phrases exclamatives et interrogatives, surtout à mot interrogatif, MAI peut prendre diverses valeurs :

— dans quelques question figées, il change complètement la signification de la phrase. Comparer : *Ce faci? « Que fais-tu? » | Ce MAI faci? « Comment ça va? », etc.*

— dans des exclamatives introduites par CE ou CÎT, les couples CE... MAI, CÎT... MAI signifient « combien, ce que » : *Cît a MAI plîns! « Combien il a pleuré! », Ce am MAI ris! « Ce que nous avons ri! ».*

— dans certaines questions, MAI exprime l'idée d'excès et donc d'inutilité de continuer l'action : *De ce ai MAI venit? « Pourquoi diable es-tu venu? À quoi bon être venu? »*. Comme on peut le constater, MAI donne à la question un caractère oratoire équivalant à une négation :

VALORI CANTITATIVE ȘI ASPECTUALE ALE ADVERBULUI *mai*

(Rezumat).

Pornindu-se de la ideea că sensul cel mai general, care provine de la etimonul latin, al adverbului *mai* este acela de cantitate care vine să se adauge unei alte cantități deja existente, se disting două valori de bază : *mai* cantitativ propriu-zis și *mai* aspectual (durativ și iterativ). Sint de asemenea evocate sinonimele sale contextuale și mulțimea etronimelor sale franceze, totul punând în evidență complexitatea alcătuirii semnificațiilor și dificultăților unei traduceri exacte în franceză.

Avril 1990.

Universităte de Cluj-Napoca

Faculté de Philologie

31, rue Horea

Cine a *MAI văzut așa ceva?* « Qui a jamais vu pareille chose? ». Dans cette phrase de M. Preda : *Te MAI întorci?* « Reviendras-tu », adressée à quelqu'un qui va pour la première fois en Italie et qui donc n'en est pas revenu une ou plusieurs fois à quoi puisse être ajouté un nouveau retour, comme ce serait le cas dans la logique habituelle de l'ajout aspectuel exprimé par *MAI*, dans cette phrase, *MAI* laisse entendre que le locuteur est sceptique quant au retour et qu'il s'attend à une réponse négative plutôt qu'à une affirmative.

e) *MAI* entre dans des composés recevant une traduction globale : *MAI ALES* « surtout », *MAI ZILELE TRECUTE* « l'autre jour », etc.

Disons aussi, pour finir, que les phrases contenant *MAI* prises hors contexte et sans l'appui d'éléments prosodiques sont souvent ambiguës et que, par conséquent, il se pourrait que tous les lecteurs ne soient pas toujours d'accord avec nos analyses de telles ou telles phrases, ce qui est normal, d'autant plus que cet article n'ambitionne pas d'avoir donné une description définitive et exhaustive.

CONJUNCTIV *vs* CONJUNCTIV

D. D. DRAȘOVEANU

0. Coniunctivul din propozițiile subordonate și conjunctivul din principale depășesc o deosebire cum este cea dintre două ipostaze. Confruntarea lor — pe care o întreprindem mai jos —, după diferite criterii, va pune în evidență antinomiali care argumentează divizarea a modului pe care-l punem în discuție.

Abrevierile. *Cert* = trăsătura, din definiții, a indicativului, de a arăta că acțiunea verbului este considerată de vorbitor ca sigură, reală; *Cv 1* = conjunctivul din propozițiile subordonate; *Cv 2* = conjunctivul din propozițiile principale; *Imper* = imperativ; *Ind* = indicativ; *Opt* = optativ; *p* = propoziție; *Prez* = prezumtiv; *Psb* = trăsătura, din definiții, a conjunctivului, de a arăta că acțiunea verbului este considerată de vorbitor ca posibilă.

1. *Denumire*, motivare, conținut, „definiens”.

1.1. *Denumire și motivant.* Comparăm *Cv*-ul cu celelalte moduri personale din punctul de vedere al motivării denumirii. Vom constata că toate denumirile sînt motivate, dar că motivantul este diferit, grupînd modurile în două :

a) *Opt*, *Imper* și *Prez* sînt nume motivate de sensurile lor (gramaticale) știute. (Despre *Ind*, vezi *infra*, 1.3.2.1.)

Observație. Nu menționăm „condiționalul” — *Opt condițional* —, deoarece el nu este decît tot un *Opt*, condiționat de o subordonată condițională.

b) În cazul *Cv*-ului, motivantul nu este unul de ordinul conținutului, ci, în concordanță cu însuși sensul etimologic al termenului (*conjungere*), este de ordin sintactic, mod legăturii.

Observație. Din acest punct de vedere, al motivării, numele de *subiectiv*, din gramaticile altor limbi, este mai pregnant, arătînd că modul în discuție este legat ca subordonat.

Pe linia dihotomiei *Cv 1* / *Cv 2*, reținem că motivantul de aici este valabil numai pentru *Cv 1*.

1.2. *Motivant și „definiens”.* Rămînînd la aceeași comparație, mai constatăm : a) în cazul *Opt*, *Imper*, *Prez*, motivantul, un fapt de conținut, este identic cu „definiens”-ul ; b) pentru întregul *Cv* se dă ca „definiens” *Psb* și nu motivantul, între *conjungere* și *Psb* neexistînd nici o legătură.

1.3. Se pune adică problema conținutului *Cv*. Considerînd *Psb* ca ipoteză, o vom căuta confruntînd *Cv*-ul cu celelalte moduri personale.

1.3.1. *Cv vs Opt, Imper, Prez.* Ipotetica *Psb* a *Cv*-ului nu intră în opoziție, în coordonare logică, cu conținutul celorlalte moduri. Semnificative în acest sens sînt denumirile „speciilor” lui *Cv 2*, *Cv imperativ*, *Cv*

hortativ, *Cv deliberativ* ș.c.l., termenul al doilea din denumirile respective excluzând *Psb* din conținutul lui *Cv 2*, considerat acesta ca un *intreg*, ca „gen”, opus celorlalte moduri.

1.3.1.1. Însuși *Cv potențial*¹, un *Cv 2*, aduce o dovadă în același sens : el intră ca specie în opoziție cu celalalte specii ale *Cv 2*, ceea ce constituie *ipso facto* dovada că *Psb* nu reprezintă conținutul *intregului* *Cv 2*.

1.3.2. *Cv vs Ind.* După cum se știe, gramaticile definesc *Ind* prin *Cert*, iar *Cv*-ul prin *Psb*.

1.3.2.1. Faptele arată încă că *Ind* nu exprimă *Cert*; ca dovadă, el este compatibil cu adverbele „probabilității” : *probabil a sosit* : dacă ar exprima *Cert* ar trebui să se creeze o incompatibilitate de aceeași mărime ca una din planul temporal : *va sosi ieri*. Denumirea *indicativ* este motivată și ea, ca și cele de la 1.1. a), prin sens, un sens gramatical *zero* : *Ind* indică pur și simplu acțiunea.

1.3.2.2. Înseamnă că ipotetica *I sb* și *Cv* sau există și se opune unui *zero*, sau nici ca nu există, cum nu există *Cert*. În vederea răspunsului, recurgem la o opoziție *Ind / Cv 1, Ind*, și el în subordonată : (a) *Sper să-mi spui* / (b) *Sper că-mi spui*. Dacă poate fi identificată vreo *Psb*, aceasta este strict egal de prezentă atât în (a), cât și în (b); o astfel de *Psb* este însă de un asemenea grad de generalitate, încât ar putea fi invocată și pentru timpul *vitor*. Conchidem : (1) chiar dacă ar exista, *I sb* nu este specifică și deci nu este definitorie pentru *Cv* (aici *Cv 1*) nici considerat, acest *Cv*, ca opozant al *Ind*; (2) avem adică a face cu o „opozitie” între *zero* și *zero*²; (3) *Cv*-ul nu are nici el, cum nu are nici *Ind*, un conținut. (4) Subordonatele din (a) și (b) sînt variante de construcție *libere* ale aceleiași subordonate. Spre ilustrarea celor de aici, de sub (4), o *analogie*, și anume cu două construcții ale atributului, tot variante de construcție *libere* : (a') *prețul lemnului* / (b') *prețul la lemn*; (a') este corespondent lui (a) prin aceeași construcție — *categorială*; (realizată prin categoria gramaticală) : (a) construcție *conjunctivală*; (a'), construcție *dativală*; (b') este corespondent lui (b) ca avînd aceeași construcție — prin conectiv : în (b), conjuncție + *Ind*; în (b'), prepoziție + *cas*.

Concluzii (la 1.3.). 1) Discuția de mai sus propune pentru *Cv*, ca trăsături definerii : (a) pentru *Cv 1*, mod *subordonat* (prin el însuși, vezi *infra*, 3.1.), *lipsit de conținut*; (b) pentru *Cv 2*, mod *nelegat*, totdeauna *cu un conținut*, fie afectiv, fie volitional. Acest conținut este divers; unele varietăți sînt identice cu ale altor moduri personale.

2) Se impun a fi *revalidate* definițiile, potrivit cărora nici *Ind* și nici *Cv 1* nu au conținut : (a) *Ind* prezintă „un procès comme simplement énoncé... sans aucune interprétation”³; (b) *Cv* = „mode de l'énoncé pur et simple”⁴.

Observație. Cele de sub 1) (a) și de sub 2) (b) nu privesc *Cv circumstanțial* (tot un *Cv 1*) : *final, condițional, consecutiv și concesiv*.

¹ Marouzeau, s.v. *Subjonctif*.
² Dată fiind identitatea de conținut dintre (a) și (b), nici o opoziție ca *assumé* — *Ind / non-assumé* — *Cv* (Dubois, s.v. *subjonctif*) nu este, nici ea, convingătoare.

³ Marouzeau, *ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

2. Înseși valorile *Cv*-ului se împart grupându-se sub *Cv 1* sau sub *Cv 2*, iar aceste valori ar trebui și ele (mai) ferm repartizate, spre a se evita ambiguitățile: de ex. termenul *concesiv* din *Cv*-ul numit astfel⁵ vrea să fie un *Cv 2* (*Să fie cum zici tu.*). Există însă și un *Cv 1 concesiv*: *Să-i dai orice, că tot nu ți-ar spune.* (A se remarca prezența corelativului *tot în p* a doua, aceasta fiind deci principala, în ciuda lui *că* — o curiozitate.) Ambiguitatea are drept cauză faptul de a nu se preciza despre care din două *Cv* este vorba.

Observație. În exemplul dat, ambiguitatea s-ar rezolva și altfel: prin adoptarea, pentru *Cv 2 concesiv*, a unui alt nume, fie cel de *permisiv*.

3. Locul *Cv*-ului în clasificări ale *p*.

3.1. În clasificarea *p* subordonate după criteriul *construcției*, *Cv 1* caracterizează tipul de subordonate *conjunctivale*, tip ce intră în opoziție cu subordonatele *conjunționale*, cu cele *relative* (confundate încă cu *atributivele*) și cu cele *paratactice*.

3.2. Pentru *Cv 2* se pune problema locului său într-o clasificare a *p* după *modul* predicatului (*mod* și nu *modalitate*); spre deosebire de *Cv 1*, *Cv 2* nu generează nici un tip de *p* principală; asta, pentru că el nu se aliază celorlalte moduri personale, ci, prin conținutul său, volitional sau afectiv, el se situează la un loc cu modul echivalent: de ex., *Cv*-ul *imperativ* caracterizează, întocmai ca *Imper*, tipul de *p* imperative.

4. Criteriul *relațional*. Considerăm *relațională* categoria al cărei *morfem*, atașat la o temă lexicală, face ca aceasta să devină termen subordonat⁶. Rezultă de aici, ca de altfel din toate cele de mai sus, aceeași dihotomie: *Cv 1* este *relațional*, iar *Cv 2* nu.

Observații. 1) Denumirea de *Cv*, aplicată lui *Cv 2*, reprezintă o *contradicție în termeni*; în schimb, o denumire ca *subjonctiv* (sinonim, *conjunctiv*); pentru *Cv 1* reprezintă un *pleonasm* („subjonctiv subordonat”).

2) Întrucât cuvântul *morfem* este, în lingvistica modernă, folosit și pentru *radical* și *temă*⁷, un înlocuitor potrivit este cuvântul *flectiv*. În discuția de față continuăm a-l folosi, pe primul.

4.1. *Cv*-ul din *p* *conjunționale* (ex. *Nu-i atât de departe, încât să nu poți ajunge.*) nu este *relațional*, întrucât sensul *relațional* este purtat *exclusiv* de *conjuncție*; este un *Cv* de *funcționalitate zero*. Construcția este corespondentă celor *intrapropoziționale realizate prin „prepoziție + caz”*: așa după cum în *lupta contra poluării*, unde atributul, deși în genitiv — un genitiv și el de *funcționalitate zero* — nu este *genitival*, ci *prepozițional*, tot așa și subordonata nu este *conjunctivală*, ci *conjuncțională*.

4.2. Statutul lui *să*.

4.2.1. Fapt unanim acceptat, *să* din structura *Cv 2* este *morfem*.

4.2.2. *Să* din structura *Cv 1* este considerat⁸ a fi în același timp și *conjuncție*, și *morfem*⁸. Această *dublă încadrare* ni se pare bizară, faptul

⁵ *Ibidem*.

⁶ Drașoveanu (1975), p. 70, 2.0.

⁷ Pentru o discuție privind accepțiile termenului de *morfem*, vezi Drașoveanu (1976), p. 154. 1.0.1.

⁸ G.A., p. 412.

în discuție neputînd fi decît sau conjuncție, sau morfem. Anticipînd soluția, el este și în *Cv 1* tot morfem. Motivarea: cînd gramaticile susțin, justificat, că flexiunea este un mijloc al exprimării raporturilor, au în vedere doar flexiunea *cazuală*: tot flexiunea este însă și cea verbală; în problema de față avem a face tocmai cu această flexiune, *verbal-modal-personală*, flexiune pe care o avem pusă aici, prin *Cv*, în serviciul subordonării *interpropoziționale*. Așa după cum cazurile G, D sau Ac. f ă r ă prepoziție se subordonează prin *de înseși*, mai exact, prin desinențele lor (*morfeme*), tot așa și *Cv 1* — categorie și ea relațională — se subordonează prin el în sus și, mai exact, prin morfemul său *să*, care răsună la fel de intracconjunctival și în *Cv 2*, și în *Cv 1*.

În concluzie, *să* este totdeauna morfem. El nu dăm seama de deranjamente în cuprinsul listei de „conjuncții compuse” (*fără să, ca să, decît să* etc.). **C o n t r a d i c ț i a** dintre *să* „morfem” și „conjuncții compuse” nu se va rezolva pe seama statutului de „morfem” al lui *să*, ci pe seama listei, negînd adică statutul de „compunere conjuncțională” al unora dintre așa-numitele „conjuncții compuse”:
(a) vedem în adverb e ca *și, chiar, tocmai, mai ales, cam, nici*⁹, *ca, decît* etc. sau în prepoziții ca *de, pe*, situate la stînga conectivelor subordonate interpropoziționale (*mai ales fîmdeci, tocmai unde, cam ce, mai ales că, pe unde, de unde* ș.a.) elemente menite să diversifice, să nuanțeze, să îmbărească — dar, neavînd regim predicativ¹⁰, nu să participe la a purta — *sensul relațional*¹¹ al respectivelor conective. Le numim **auxiliari relaționali**:

(b) de sprijinul acestor *auxiliari* beneficiază orice purtător de sens relațional, adică nu numai conectivele, ci și morfemul relațional *să*; în *și să, chiar să, ca să, nici să* etc. vom avea deci un *Cv 1* și, în același timp, o *p-conjunctivală* „cu adverb auxiliar” sau „cu prepoziție auxiliară”.

5. Ipoteze.

5.1. Problema s-ar simplifica mult dacă *să* ar fi considerat *conjuncție* dar și numai conjuncție. S-ar opune însă: (a) persoana a 3-a și (b) construcțiile pasive ale verbelor: *el să laude / el să fie laudat*.

5.2. Dacă pe *Cv 2* l-am explica prin suprimarea verbelor care pot fi presupuse ca regente și compatibile cu *să* (*a porunci, a sfătui, a nu crede, a se mira* sau expresii verbale ca *a fi îndoielnic* ș.a.), el, *Cv 2*, ar deveni *Cv 1* și s-ar anula astfel opoziția *Cv 2 / Cv 1*. Am avea un singur *conjunctiv* — *subjunctivul*.

BIBLIOGRAFIE

- Drașoveanu 1968 — D. D. Drașoveanu, *Observații asupra cuvintelor relaționale*, în CL, XIII, nr. 1, p. 19—32.
1975 — D. D. Drașoveanu, *Categoriile gramaticale de relație și de opoziție ale limbii române*, în CL, XX, nr. 1, p. 67—79.

⁹ Pentru calitatea de adverb a lui *nici*, vezi Drașoveanu (1968), p. 29.

¹⁰ Despre regimul verbal personal (predicativ) al conectivelor subordonate interpropoziționale, vezi *ibidem*, p. 20.

¹¹ Despre „sensul relațional” și definiția lui, vezi Drașoveanu (1976), p. 154.

- 1976 — D. D. Draşoveanu, Sens relaţional şi gramatem — *conţinut şi expresie la nivelul gramatical al limbii*, în *CL.*, XXI, nr. 2, p. 153–163.
 Dubois 1973 — Jean Dubois et al., *Dictionnaire de linguistique*, Larousse [1973].
 GA 1963 — *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, vol. 1, Bucureşti, Editura Academiei.
 Marouzeau 1933 — J. Marouzeau, *Lexique de la terminologie linguistique*, Paris.

SUBJONCTIF vs SUBJONCTIF

(Résumé)

L'article met face à face le subjonctif (roum. *conjunctiv*) des propositions subordonnées (*Cv 1*) et celui qui apparaît dans les principales (*Cv 2*). De cette confrontation résultent toute une série d'antonimes propres à étayer la dichotomie *Cv 1 / Cv 2*.

Aprilie 1990

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

TERMINOLOGIA TEXTILĂ POPULARĂ. DERIVAREA

ELENA COMȘULEA

O cercetare mai amplă asupra termenilor referitori la pînă palele operații de prelucrare a cînepei, în parte și a lînii — melitat, răvilat, pieptănat, periat, scărmanat, tois, rășchiat, depănat, urzit, țesut¹ —, ne-a permis formularea unor observații privind derivarea cu sufixe în acest domeniu. Studiul a vizat trei categorii de termeni: 1) substantive care denumesc uneltele de muncă în ansamblu, 2) substantive care denumesc părțile componente ale uneltelor și 3) verbe care denumesc operații executate cu uneltele respective.

Procesul de formare a derivatelor urmează regulile generale ale limbii, în afară de cele ale limbii populare, dar are și unele particularități.

În analiza noastră, făcînd distincție între derivatele create special pentru terminologia firului și cele preluate din alte sfere ale vocabularului în urma unor evoluții semantice, derivarea se relevă ca un procedeu utilizat aproape în exclusivitate pentru denominarea acțiunilor sau a uneltelor și doar în câteva cazuri pentru denominarea părților componente ale acestora din urmă.

Din punct de vedere etimologic, între numele proceselor de muncă și cele ale uneltelor necesare operațiilor respective există un raport de independență, *fișecă — țoarec, vîrtelniță — depăna, război — țese*, cuvintele putînd aparține aceleiași familii, *pieptene — pieptăna*, sau, mai frecvent, un raport de subordonare de tipul *cuvînt-bază — derivat, meliță — melița, răvilă — răvila, perie — peria, rășchia — rășchitor, urzi — urzoi*.

O caracteristică evidentă a derivatelor este faptul că sufixul se adaugă, de cele mai multe ori, unor teme² detașate din cuvinte proprii terminologiei de ansamblu a industriei casnice textile.

S-au format nume de instrumente³ de la teme verbale, în special pentru a denumi melitoiul și druga, folosindu-se cu precădere sufixele:

¹ Melițatul, răvilatul, periatul se aplică numai cînepei și inului, scărmanatul numai lînii, iar celelalte operații tuturor fibrelor textile.

² Procedeele de analizare a derivatelor se bazează pe concepția prof. Ioan Pătruț cu privire la structura lor, expusă într-o serie de articole publicate mai ales în *CL*: vezi și *Studii de limbă română și slavistică*, Cluj, 1974, p. 13—40. Utilă ne-a fost și lucrarea Clăudiei Tudose, *Derivarea cu sufixe în româna populară*, București, 1978, p. 180—192.

³ *Fringătoare, fringător, rupătoare, strunjițoare, zbiciulău, zbiciulitoare, zdravăluu, zdrobalău, zdrobitor* denumesc melitoiul: *răvilitoare, trăgătoare* — ravila; *pieptanatoare* — ravila, pieptenele pentru lînă, mașina de pieptănat fibrele textile; *dărăcitor, drevuitoare, scărmanătoare, scărmanător, scărmanus* — unealta sau mașina de scărmanat lînă; *descălcitor* — pieptenele pentru lînă; *răsucătoare, răsucea, răsucală, răsucei, răsucelni, răsucitor, sucitoare* — sucilor — druga; *depănus, rășchirător* — rășchitorul; *depănătoare, depănător, depenele, depînus* — vîrtelnița. *Depănătoare* și *depenle* denumesc și fiecare dintre cele două sînghii încreucisate, la capetele

-ătoar- (*depănătoare, frîngătoare, pieptănătoare, rupătoare, răsucătoare, scărmanătoare, trîgătoare*), -ător- (*depănător, frîngător, rășchirător, scărmanător*), -itoar- (*drevuitoare, răsucitoare, răvilitoare, strujitoare, sucitoare, zbičilitoare*), -itor- (*dărăcitor, deseileitor, răsucitor, rășchitor, sucitor, zdrobitor*), dar și : -ălău- (*zdrăvălău, zdrobalău*), -ău- (*zbičilău*), -el- (*răsucel, depenele*⁴), -ea¹- (*răsucea¹ă*), -elnic- (*răsucelnic*), -uș- care, mai ales în limba populară, este compatibil și cu teme verbale (*depănuș, scărmanuș*). Cîteva dintre derivatele care denumesc melițoiul au un conținut mai bogat, cuprinzînd și sensul „limba meliței” (*zdrăvălău, zdrobalău, zdrobitor*) sau „trupul meliței” (*frîngătoare, melițoi, strujitoare*), oferindu-ne astfel exemplul unei oarecare tendințe de regularizare a structurilor semantice dintr-un domeniu onomasiologic.

Prin procesul invers, de creare a verbelor de la teme substantivale indicînd unelte, s-au format verbe de conjugarea I⁵ (*dreva, drîglu, grebăna, hehela, melița, peria, rășchitoră, răvila*) și a IV-a (*dărăci, drugii, heheli, meliți, rășchitori, răvili*). S-au folosit și sufixele : -ui- (*drevui, drîglui, fușălui, heselui, răvilui*); -ăi- (*fușălăi*), -ălu- (*bucălu*), -ăl- (*bucăli, drugăla, drugăli, îndrugăli*), -el- (*dreveli*⁶), -ăn- (*dărăcăni*). Fenomenul apare constant în ansamblul termenilor referitori la operațiile premergătoare torsului. În graiuri, sufixul s-a atașat și unor teme de la care nu s-au format derivate în limba literară, mai selectivă din acest punct de vedere, sau de la care nu s-au format derivate cu sens textual : *ghemui* „a face un ghem”, *moșori* „a face un moșor”, *guri* „a năvădi”, „a lega gura pinzei”. Termenii aceștia sînt sugestivi și preciși în comparație cu sinonimele lor literare, *depăna, năvădi*, și mai economici față de echivalentele sintagmatice, *a face un ghem (un moșor), a pune pe ghem, a lega gura*.

Categoria derivatelor formate în interiorul aceleiași părți de vorbire, nume de la teme nominale, cuprinde termeni atribuiți uneltelor deosebite de unele tip prin mărime, înregistrați în zone sau în localități care cunosc asemenea diversitate în planul realității. Majoritatea uneltelor examinate, melița, ragula, daracul, pieptenele, vîrtelnița, se caracterizează printr-o anumită diversificare în ce privește dimensiunea, finetea construc-

tele cărora sînt introduse tozele la vîrtelnița. *Drebitoare* este un derivat al verbului *drevui*, ambele atestate în ALR (IISN, vol. III, nr. 437/57). Nu am menționat termenul *bătător*, deoarece se poate explica din lat. *balludorium* și nu trebuie considerat formație românească (vezi DA). Cf. Marius Sala, Jana Balaciu-Malei, *Derivate sau moștenite?*, în SCL XXXIV, 1983, nr. 4, p. 312, 313.

⁴ Clăudia Tudose, *op. cit.*, p. 17, consideră că existența unui număr mare de derivate în formă de plural în -ele (pentru care singularul poate fi în -ea sau în -ico), ar putea duce la constituirea unui sufix -ele cu statut de învarianță.

⁵ Nu există o unitate de vedere în tratarea lui -a, -i, -li, unii considerîndu-le caracteristici ale conjugării, iar alții, sufixe lexicale. Vezi *Formarea cuvîntelor în limba română*, III. Sufixe. I. *Derivarea verbală*, [București], 1989, p. 21-28.

⁶ Enumerăm principalii termeni care denumesc uneltea folosită la executarea operațiilor de finisare a fibrelor de in și cînepă melitate, ei fiind mai puțin cunoscuți : *ravila, drîglu, hehela, greabăn, darac*. Aceștia reprezintă baza pentru majoritatea verbelor menționate aici. *Drugăla, drugăli, îndrugăli* sînt derivate ale substantivului *drugă*, iar *bucăli, bucalui* ale lui *buc* : ele înseamnă „a îndruga”. *Dreva, dreveni, dreneli* sînt derivate ale substantivului *dreavă* „mașina de scărmanat lînă”. *Fușălu și fușălăi* „a scărmana lînă cu ajutorul fușăului” sînt derivate ale substantivului *fușălu* „pieplănuș”, care circulă pe o arie aproape compactă în jumătatea de nord a Moldovei, în Maramureș și nordul Transilvaniei.

ției, implicit funcționalitatea, care poate merge pînă la utilizarea a trei unelte diferite (de ex. melițoi, meliță, melițică), cu care se execută operații în diferite stadii de finisare; mai frecvent se recurge la două. Această diversitate și perfecționare a uneltelor este în deplină concordanță cu importanța pe care o are prelucrarea plantelor textile în viața locuitorilor dintr-o regiune sau alta. Prin urmare, fenomenul nu se manifestă la nivelul întregii țări, dar sînt destul de numeroase localitățile în care a fost înregistrat. Terminologia firului conține, în consecință, un număr apreciabil de diminutive și augmentative. Sufixele utilizate sînt, în ordinea frecvenței: diminutive, -uț- (*heheluță, periuță, pieptănuț, răviluță, vîrtelnicuță*), -uș- (*dărăcuș, grebluș, pieptănuș*); -uic- (*meliciuică, răviluică*), -ioar- (*melicioară, vîrtelnicioară*), -uc- (*melicuică*), -ic- (*meliciică*), -el- (*piepteneț*), -aș-, -eș- (*pieptănaș, urzoieș*); augmentative, -oi- (*dărăcoi, drîglói, melițoi*), -oav- (*melitvoaică*), -ău- (*drîglău*), -aic- (*drîglaică*), -an- (*dărăcan*), -ălău- (*drugăluu*), -ăloi- (*drugăloie*); sufixe care formează nume de instrumente, -ar- (*coțar, dărăcar, drîglar, drîndar, mătar*), -et- (*drîglete*)⁷. Nu toate diminutivele și augmentativele exprimă diferențe de dimensiuni între designate, ci altele diferențe, formale, funcționale⁸. Ele ar trebui tratate în dicționare, acordându-se atenția cuvenită și conținutului, nu numai formei, deci completîndu-se definițiile de tip derivational⁹, diminutiv al lui... și, prin care se indică doar etimologia, proveniența, cu definiții analitice, explicative corecte. Derivatele cu sufixe instrumentale denumesc, de obicei, tot mealta-tip.

În cazul sufixării nominale, indiferent de apartenența morfologică a temei, de obicei iau naștere mai multe derivate prin folosirea diverselor sufixe aparținînd aceleiași clase semantice sau unor clase semantice diferite.

Fenomenul prin care mai multe sufixe sinonime se atașează aceleiași teme a fost prezentat ca o trăsătură mai puternic manifestată în limba populară comparativ cu cea literară. Numărul derivatelor nume de unelte formate de la termeni specifici domeniului lexical cercetat este remarcabil. Situația cea mai impresionantă am înregistrat-o la verbul *urzi*, a cărui familie cuprinde 16 termeni denumind mealta de urzit, pentru formarea căreia s-au folosit și sufixe neamintite încă în literare: *urzoii* (cel mai răspîdit, formînd arie continuă în Banat, Crișana, Maramureș, vestul și centrul Transilvaniei, vestul Moldovei și altă arie în jumătatea de est a Olteniei și vestul Munteniei), *urzițoară* (într-o zonă compactă din sud-estul Transilvaniei, estul Munteniei, sudul Moldovei, precum și în sudul Banatului și în jumătatea vestică a Olteniei), *urzițoară* (mai ales prin sudul Transilvaniei, în apropierea Făgărașului, și în jumătatea vestică a Olteniei), *urzițor* (în jumătatea de nord a Moldovei, partea de răsărit prelungindu-se în sud, prin estul Transilvaniei, în nord-vestul Munteniei unde se interferează cu *urzoii*), *urzițor* (în puncte izolate din Oltenia, Muntenia, Moldova),

⁷ Pentru majoritatea derivatelor menționate la acest paragraf, cuvîntul-bază îl constituie tot unul dintre termenii nume de unelte enumerate în nota 6. *Coțar* (< *coț* + suf. -ar) „rășchior măsurînd unu sau doi coți”. *Mătar* (< *mit* + suf. -ar) „pieptene de scărmană al mîtelor”. *Grebluș* (< *grebl* + suf. -uș) „pieptene”.

⁸ Vezi Elena Carabulea, *Valorile sufixelor diminutive și substantivale*, în *ȘCI*, XXVI, 1975, nr. 3, p. 255-267.

⁹ Laura Vasilă, *Derivatele sufixate: sens și definiție*, în *ȘCI*, XXXVII, 1986, nr. 2, p. 116-152.

urzar (in arii mai mici din nord-estul Banatului, în estul Transilvaniei, în Moldova prin jurul orașului Piatra Neamț), *urzoaie* (in arii compacte din nord-vestul județului Bistrița-Năsăud, din vestul Sucevei și, izolat, în Oltenia și în Maramureș) și, cu răspindire geografică mică, *urzoaică*, *urzaică*, *urzoc*, *urzan*, *urzălu*, *urzare*, *urzor*, *urzător*, *urzele*.

Mai puțin productiv, fenomenul apare totuși și în cazul derivării verbale, de exemplu *hehela*, *heheli*, *heselui*; *drîgla*, *drîglui*; *drugăla*, *îndrugă*, *îndrugăli*; *rășchîtora*, *rășchîtori*, *rășchîta*.

Termenii rezultați au fiecare propria răspindire teritorială, dependentă de cunoscuta arie dialectală a sufixului respectiv. Suprapunerea spațială a derivatelor nu se prea întîmplă; ele pot întîlni în același spațiu geografic doar termenul-bază. Totdeauna derivatele se înscriu, firese, în limitele ariei cuvîntului primar. Cînd se derivă verbe de la teme nominale, de obicei, ia naștere un singur cuvînt, care acoperă ca circulație aria substantivului corespunzător.

Marea capacitate de a forma derivate a termenilor proprii domeniului textil, în special a celor de origine latină, este și mai evidentă dacă luăm în considerare totalitatea formațiilor create cu sufixe de valori diferite. *Toarce* are 12 derivate, sufixul putîndu-se atașa temei prezentului (*torc-*) sau temei participiului (*tors-*): *torcătoare*, *torcător*, *torcăreasă*, *torcălu*, *torcășiță* „persoană care toarce”, *torsătură*, *torsură* „rezultatul operației”, *torcătoare*, *torsătoare* „mașină de tors”, *torcătorie* „atelier sau secție în care se toarce”, *torcărie*, *torsătorie* „meseria”, *torcărie*, *torcătoare* „șezătoare la care se toarce”, *torcătură* „faptul de a toarce”, *torcătoare* „scîndură prevăzută cu o gaură în care se fixează fîrca”.

Din punct de vedere semantic, derivatele sufixale de la teme verbale sînt mai variate decît cele de la teme substantivale. În general, se formează cîteva categorii semantice, derivatele nominale denotînd:

„persoana” care efectuează operația exprimată de verb, *dărăcitor*, *depănător*, *melîțator*, *pieptănător*, *scărmănător*, *șesător*, *șesătoreasă*, *urzitor*; formele corespunzătoare feminine sînt mai ales de tipul *pieptănătoare*;

„operația sau acțiunea”, *dărăcitură*, *îndrugătură*, *pieptănătură*, *scărmănătură*, *scărmăneală*, *scărmănîș*;

„rezultatul” operației, *dărăcitură*, *îndrugătură*, *peritură*, *pieptănătură*, *scărmănătură*, *șesătură*, *șesut*;

„mașina, unealta sau partea de mașină, de unealtă care execută o anumită operație”, *dărăcitor*, *depănător*, *rășchîtor*, *urzitor*, *depănătoare*, *pieptănătoare*, *urzitoare*;

„atelierul sau secția” unde se desfășoară operația respectivă, *pieptănătorie*, *torcătorie*, *șesătorie*, *șesărie*;

„meseria” corespunzătoare unei operații, *torcărie*, *șesărie*. (Vezi mai sus și familia lui *toarce*.) Pentru ultimele două categorii remarcăm existența derivatelor la acele activități a căror practicare depășește cadrul gospodăriei țărănești, efectuîndu-se și în ateliere speciale, de către persoane cu o pregătire profesională corespunzătoare. Derivatele care au alte sensuri decît cele enumerate nu apar atît de sistematic la majoritatea cuvintelor aparținînd ansamblului lexical studiat.

De la substantive s-au format, de obicei, diminutive și augmentative (false sau reale), mai rar, cuvînte numind „persoana” care îndeplinește o anumită operație, ca *melîțar*, *pieptănar*. De la tema substantivului

melifă s-au creat: *melicioară*, *melifică*, *meliŃoaică*, *meliŃoi*, *meliŃucă*, *meliŃuică*, de la *ravilă* — *răvilitoare*, *răviluică*, *răviluŃă*, de la *driglu* — *driglaică*, *driglar*, *driglău*, *driglete*, *drigloi*, de la *darac* — *dărăcan*, *dărăcar*, *dărăcoi*, *dărăcuş*, de la *pieptene* — *pieptănaş*, *pieptănuş*, *pieptănuţ*, *pieptenel*.

Pentru denumirea pieselor componente ale uneltelor s-au format rar termeni speciali prin derivare, dar s-au preluat din alte domenii, alături de cuvintele primare, şi derivatele lor. Acestea din urmă pot fi derivate faţă de unele cuvinte (teme) devenite şi literare, de exemplu: *policioară*, *scindurică*, *stinghioară*, *tălpici*, *tălpiŃă* „punte la răşchitor”, sau dialectale de exemplu: *blăniŃă*, *chinguŃă*, *peniŃă*, *pleşcuŃă* „punte la răşchitor”. Remarcăm frecvenŃa mai multor derivate de la aceeaşi temă: *lopăcioară*, *lopătuŃă*, *lopătea*, *lopăteauă*, *lopăŃică* „punte la răşchitor”, *bătănuş*, *bătălauă*, *bătălău*, *bătătoare*, *bătător*, *băteală*, *bătuş* „limba meliŃei”, *răzucă*, *răzuşă*, *răzuşcă*, *răzuŃă* „fofează la virtelniŃă”, *crucelnic*, *crucelniŃi*, *cruciuliŃă* şi un cuvint prefixat, *răscruci* „cruce la virtelniŃă”. Transferul denumirii s-a produs şi în cazul derivatelor datorită aceluiaşi procese semantice care au afectat termenul de bază.

Derivarea cu sufixe din cadrul terminologiei textile confirmă vechea constatare că în limba populară se manifestă mai accentuat „tendinŃa, teoretic neliniŃată, de a forma cuvinte nouă, ori de câte ori se simte nevoia”¹⁰. Numărul ridicat al derivatelor în vocabularul textil popular examinat este în deplină concordanŃă cu importanŃa acestui domeniu legat de o veche şi constantă ocupaŃie a poporului, cu profunde implicaŃii în viaŃa sa spirituală. Crearea derivatelor este strîns determinată de realitatea extralingvistică, economico-socială şi etnografică, formaŃii noi apărînd numai din necesităŃi practice, în scop denominativ-funcŃional şi nu expresiv-estetic. Noile elemente lexicale atestă faptul că orice necesităŃi de denominare, de înnoire, de îmbogăŃire în domeniile fundamentale ale vieŃii poporului nostru se pot asigura din resursele interne, în special romanice, ale limbii.

LA TERMINOLOGIE TEXTILE POPULAIRE. LA DÉRIVATION

(Résumé)

Le processus de formation des dérivés par le procédé de suffixation dans la terminologie textile populaire suit les règles générales de la langue, surtout celles de la langue populaire, mais il a aussi, cependant, quelques particularités.

Dans notre article, nous avons mentionné les suffixes et les dérivés enregistrés dans le cadre de cette terminologie se rapportant aux opérations de transformation du chanvre et, partiellement, à ceux de la laine.

¹⁰ Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greselilor”*, Bucureşti, 1947, p. 156. Vezi şi Claudia Tudose, *op. cit.*, p. 180—192.

En même temps, nous avons mis en relief des aspects tels que la modalité d'attacher les suffixes d'habitude aux thèmes des mots propres à la terminologie textile, la grande capacité de former des dérivés des termes caractéristiques à ce domaine lexical, le grand nombre de diminutifs et d'augmentatifs en concordance avec la réalité ethnographique, la grande variété sémantique des dérivés des thèmes verbaux.

Aprilie 1990

*Institutul de Lingvistică și
Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Țucoruiță, 21*

Derivarea cu sufixe din cadrul terminologiei textile conține unele
constatare în limba populară se manifestă mai recentă, tendința
teoretic determinată de a forma cuvinte noi, ori de câte ori se simte ne-
voia. Numărul ridicat al derivatelor în vocabularul textil popular
examinat este în deplină concordanță cu importanța acestui domeniu
legat de o viață și constantă ocupare a populației cu profesii implicată
în viața spirituală. Cuvintele derivate este stăruie derivate de tra-
ditație etimologică, economică-socială și etimologică, formând un
aportul necesar din necesități practice, în scop denotativ-funcțional
și în expresiv-estetic. Noile elemente lexicale atestă faptul că orice noie
stăruie de literatură de simțire de îndepărtare în domeniile fundamentale
ale vieții populare noastre se pot realiza din izvoarele interne, în speță
creativitate, ale limbii.

LA TERMINOLOGIE TEXILE POPULARE
LA DERIVATION

(București)

Le processus de formation des dérivés par le procédé de suffixation
dans la terminologie textile populaire suit les règles générales de la langue
surtout celles de la langue populaire mais il a ses propres particularités
particulières.

Dans notre article nous avons mentionné les suffixes et les dérives
mentionnés dans le cadre de cette terminologie se rapportent aux opéra-
tions de transformation du caractère et particulièrement à ceux de la laine.

1. Într-un articol publicat în revista „Lingvistică și Istorie Literară”, numărul 1, anul 1987, p. 100-101, am prezentat unele aspecte ale derivării în terminologia textilă populară.

CERBICE, SENSURI ȘI RĂSPÎNDIRE

DOINA GRECU

În „Dacoromania”, X, la rubrica „Pe marginea cărților”, Sextil Pușcariu, comentînd unele răspunsuri înregistrate în anchetele pentru ALR I, afirmă că: „În părțile unde se face confuzie de sens între *cerbice* și *bărbie* se întilnește forma *cerbie*” (p. 425). Rezultă din citat că termenul *cerbice* are, sau avea, și sensul ‘bărbie’. Sensul nu este atestat de nici unul dintre dicționarele limbii române, iar termenul este considerat, de DA, ca un „cuvînt ieșit aproape cu totul din uz”.

Aceste constatări au determinat încercarea de a măsura, pe baza materialului înregistrat în anchetele pentru ALR I și ALR II, sensurile și răspîndirea termenului în discuție. El a fost notat, din investigațiile noastre de pînă acum, între răspunsurile la șase întrebări din *Chestionarul ALR I* și la patru din *Chestionarul ALR II*¹.

Neglijînd pentru moment variantele și luînd în considerare o formă tipizată, în cazul de față forma literară *cerbice*, observăm că, la două întrebări din *Chestionarul ALR I*: [1079] ‘pielea care atîrnă sub barbă la bou’ și [1092] ‘locul unde se oprește jugul la bou’, termenul care ne interesează a fost înregistrat într-un număr aproape egal de puncte: 37 pentru chestiunea [1079] (18, 24, 56, 59, 63, 69, 75, 77, 80, 85, 87, 98, 100, 107, 109, 112, 116, 118, 122, 138, 140, 247, 249, 251, 315, 320, 341, 347, 348, 351, 357, 400, 588, 590, 600, 614, 859) și 36 pentru chestiunea [1092] (28, 35, 77, 79, 90, 93, 94, 96, 103, 266, 270, 278, 283, 290, 298, 305, 339, 350, 352, 354, 355, 361, 401, 406, 412, 420, 424, 451, 456, 504, 512, 538, 540, 550, 660, 665). Cu excepția punctului 77, în care, prin înregistrarea termenului *cerbice* ca răspuns la ambele chestiuni, i se conferă acestuia două sensuri, a căror coexistență e greu de acceptat într-un microsistem, în celelalte localități anchetate termenul are unul din cele două sensuri discutate. Punctele în care *cerbice* înseamnă ‘locul unde se oprește jugul la bou’ par mai degrabă, în vestul teritoriului anchetat, niște insule în aria mai mare în care *cerbice* denumește ‘pielea care atîrnă sub barbă la bou’, iar în est cele două sensuri constituie două arii izolate.

În punctele în care *cerbice* are sensul de ‘pielea care atîrnă sub barbă la bou’, pentru ‘locul unde se oprește jugul la bou’ au fost înregistrați fie termeni ca: *grumaz*, *grăbăn* (*hrăbăn*, *brăbeni* etc.), *umăr*, *scavn*, *os*, *ceafă*, *gușă*, adesea însoțiți de determinante, fie răspunsuri perifrastice

¹ Deoarece hărțile ALR II s. n. nu conțin răspunsurile de pe întreg teritoriul anchetat, datele sînt extrase din materialul aflat în arhiva ALR I.

² Anchetele la românii sud-dunăreni nu au fost avute în vedere.

ca după cap, la spate sau explicații ca *se strică la gît*. În unele puncte s-au notat și cite doi termeni (ex. *grumaz* și *scaun*). Varietatea termenilor, răspunsurile perifrastice și existența răspunsurilor duble par să indice că este vorba de termeni mai recentți, extinși din arii vecine, căci *greabăn*, *scaun* și mai ales *ceafă* se constituie în arii bine delimitate.

Dacă luăm în considerare și răspunsurile la chestiunea [831] din ALR I („*cerbice*, partea superioară a jugului”), la care *cerbice* s-a înregistrat într-un număr de 67 de puncte (dintre care în unul, și anume în 554, ca răspuns incidental, cu sensul de ‘partea de jos a jugului’) și le coroborăm cu cele de la întrebările [1079] și [1092], constatăm că în 37 de puncte *cerbice* înseamnă numai ‘partea superioară a jugului’. Aceste puncte se situează, mai ales în nordul și vestul teritoriului anchetat, coborînd spre Muntenia și Dobrogea (punctele 269, 273, 280, 337, 352, 385, 394, 418, 428, 434, 436, 461, 467, 470, 480, 486, 498, 502, 510, 516, 518, 522, 526, 528, 532, 536, 552, 558, 595, 610, 618, 652, 672, 690, 704, 710, 735). În restul punctelor, răspunsurile de la întrebarea [831] se suprapun peste cele de la întrebările [1079] (punctele 69, 75, 85, 400, 590, 614) și [1092] (punctele 45, 77, 93, 96, 103, 270, 278, 298, 305, 339, 355, 401, 406, 412, 420, 424, 451, 456, 504, 512, 538, 540, 550), *cerbice* fiind, în aceste cazuri, polisemantic. Dacă extensia sensului de la ‘*ceafă la bou*’ la ‘*ceafă la jug*’ este firească, faptul că în una și aceeași localitate *cerbice* înseamnă ‘*ceafă la jug*’ și ‘*bărbie la bou*’ pare bizar. El nu se poate explica decît acceptînd că și în aceste localități care — mai ales în Banat — sînt în apropierea ariei în care *cerbice* înseamnă ‘locul unde se oprește jugul la bou’, termenul a avut întii acest sens, apoi pe cel de ‘*ceafă la jug*’ și numai după aceea a avut loc ‘confuzia de sens’ de care vorbea S. Pușcariu. Ar însemna că, într-o cronologie relativă, sensul de ‘*bărbie la bou*’ este ulterior celui de ‘*ceafă la jug*’.

Ne-am întrebat, firese, dacă paralel cu sensul ‘*pielea care atîrnă sub barbă la bou*’, *cerbice* nu a dezvoltat și un sens ‘*policioară la jug*’. Din păcate, întrebarea pentru ‘*policioară la jug*’ figurează în *Chestionarul ALR II* (= întrebarea [5602], răspunsurile fiind publicate în ALR s.n., vol. II, h. 335, ALRM s.n., vol. I, h 217). Emil Petrovici a înregistrat pentru *cerbice* sensul de ‘*policioară la jug*’ doar în Moldova, în punctul 551, aflat în apropierea punctului 554, din ALR I, punct în care și Sever Pop nota, ca răspuns incidental la întrebarea [831], acest termen cu sensul de ‘*policioară la jug*’. În nici unul din aceste două puncte *cerbice* nu mai are, pe baza ALR I și ALR II, vreun alt sens.

Dar E. Petrovici notează, la întrebarea [5602], și citeva răspunsuri pentru ‘*ceafă la jug*’ (nepublicate în legenda hărții mari), în șase puncte înregistrînd, în această accepție, termenul *cerbice* : 95, 105, 431, 537, 646 [e] și 728. Din punctele 95, 105, 537 și 646 termenul este atestat și ca răspuns la întrebarea [5555] ‘*cerbice (unde stă jugul)*’ (= ALR s.n.vol., II, h 299, ALRM s.n., vol. I, h 192), și anume cu sensul de bază în punctele 95, 537 și 646, și de ‘*bărbie la bou*’ în 105 (unde termenul este explicat prin ‘*e la piept, aia care se dabăla la el*’). De remarcat că punctul 105 se află în aria în care și S. Pop înregistra, pentru *cerbice*, în citeva puncte, cum am văzut, atît sensul ‘*bărbie*’, cît și ‘*ceafă la jug*’.

Răspunsurile la această întrebare mai atestă pe **cerbice** cu sensul de 'bărbie la bou' în punctul 346, cu sensul de 'bătătură la ceafă [la bou]' în 36, iar cu sensul de bază în încă 20 de puițe³: 47, 76, 272, 279, 284, 310, 325, 334, 349, 352, 362, 399, 405, 455, 463, 478, 514, 531, 605.

La întrebarea [358] „cerbice (ceafă) la om, la animale (care parte)”, S. Pop a înregistrat termenul **cerbice** în șase localități, dintre care în două (= 270 și 350) cu sensul de 'ceafă la animale' și în patru (= 122, 255, 347 și 348), cu sensul de 'bărbie la animale'; la întrebarea [149] „(= b) bătătură în talpă” (vezi ALRM I/I h 188) răspunsul **cerbice** apare în două localități: 298 și 302, iar ca răspuns la întrebarea [95] „bărbie” (= ALR I/I h 34, ALRM I/I h 50), în șapte: 69, 80, 85 [e], 107, 116, 138, 588.

În arhiva ALR II, între răspunsurile la întrebarea [2253] „bătătură în talpă” (= ALR II/I h 77) s-a notat termenul **cerbice** în punctul 36 (Banat), iar ca răspuns la întrebarea [5725] „bărbie la cocos”, în punctul 250 (Transilvania).

În întregul material pe care l-am avut noi în vedere s-a înregistrat termenul **cerbice** în 80 din punctele de anchetă pentru ALR I și în 31 din cele anchetate pentru ALR II. Cele 111 localități în care s-a notat termenul se grupează în două arii distincte, de est și de vest, ele neacoperind Oltenia, Muntenia, centrul și nordul Transilvaniei.

În afara sensurilor care figurază în DA, se mai atestă, așa cum s-a arătat, cele de 'bărbie (la animale, la cocos, la om)', 'policioară la jug' și 'bătătură (în talpă sau în ceafă)'.

Răspunsurile înregistrate la cele zece întrebări din chestionarele ALR I și ALR II pun în evidență următoarele variante: *cîrbice* (ALR II 5555/325); *cerbite* (ALR I 95/138, *ib.* 358/350, *ib.* 831/103, *ib.* 1079/138, *ib.* 1092/93, 103, 290, 350), pl. *cerbite* (ALR I 358/347, *ib.* 1092/290), *cerbiti* (ALR I 1092/350); *cerfite* (ALR I 831/93); *serbice* (ALR I 1092/401, ALR II 5555/405); *cerbișă* (ALR II 5602/728); *cerbiște* (ALR I 831/273, *ib.* 1092/361, ALR II 5555/362), pl. *cerbiști* (ALR I 831/273); *cerbică* (ALR I 358/122, *ib.* 831/352, 536, 735, *ib.* 1092/352, *ib.* 1079/24, 109, 118, 122, 249, ALR II 5555/349, *ib.* 5602/551), pl. *cerbici* (ALR I 831/352, 536, 735, *ib.* 1079/24, 249); *cerbită* (ALR I 1079/347, 351, *ib.* 1092/354, ALR II 5555/353), pl. *cerbiți* (ALR I 1092/354); *cerbiță* (ALR I 831/96, *ib.* 1079/98, 100, *ib.* 1092/96, ALR II 5602/95), pl. *cerbiți* (ALR I 831/96, *ib.* 1079/98); *cerbie* (ALR I 95/85 [e]); *cerbea* (ALR II 5555/455) s.f.; *cerbic*, pl. *cerbici* (ALR II 5725/250) s.m.; *cerbiș* (ALR I 831/595, 710, ALR II 5555/334), pl. *cerbișuri* (ALR I 831/595), *cerbișe* (ALR I 831/710) s.m.; *cerbici* (ALR I 149/298, *ib.* 831/461, 470, *ib.* 1079/247, 341, ALR II 5555/346, *ib.* 5602/646 [e]), pl. *cerbici* (ALR I 149/298, *ib.* 831/470); *ierbici* (ALR I 1079/320); *cîrbici* (ALR I 831/305, *ib.* 1092/305); *cerbit* (ALR I 1079/140); *serbici* (ALR I 831/652, *ib.* 1092/660, ALR II 5555/478); *cerbiu* (ALR I 831/672) subst.³.

Pentru forma literară, **cerbice**, materialul utilizat de noi atestă, pe lângă pluralul obișnuit, *cerbici*, și o formă *cerbice* (ALR I 831/270, 394, 428, 510, *ib.* 1079/859, *ib.* 1092/412).

³ Consemnăm și formele *șfîrgîlîțe* (ALR I 1079/251) și *îerdîce* (ALR II 5555/399), a căror literarizare nu poate fi făcută fără rezerve.

Considerăm că forma „(cu pronunțare dialectală)” *cerghice*, ca și *cerghisă*, *cerghis* și *cerhiță* „(probabil pronunțat *cerghia*)” citate, de DA, ca variante, trebuie interpretate *cerbice*, *cerbișă*, *cerbiș* și *cerhiță*, variante atestate de datele oferite de anchetele pentru ALR I și ALR II:

Aștit lărga răspindire a termenului, cît și polisemantismul său, împun corectarea afirmației făcute de DA, (cu referire la viabilitatea termenului; la redactarea materialului, DA nu a beneficiat de datele din anchetele pentru ALR I și ALR II, abia terminate atunci. De altfel, pe măsură ce se vor publica răspunsurile la întrebările [259] „bărbie” și [274] „ceafă” din *Chestionarul NALR* observațiile noastre vor fi susceptibile, și ele, de numeroase adăngiri.

Aprilie 1990

*Institutul de Lingvistică și Istoria Literară
Cluj-Napoca, str. B. Racoviță 21*

În literatura dialectală pe care l-am avut în vedere s-a înregistrat termenul *cerbice* în 80 din punctele de anchetă pentru ALR I și în 31 din cele pentru ALR II. (Vezi II încheiat) în care s-a notat termenul în grafierea în două cazuri diferite: de o parte, sub forma *cerbice* (ALR I 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000).

* Conținutul și formele ALR I (ALR I 1079-1081) și ALR II (ALR II 1079-1081) s-au găsit în...

REFERITOR LA TOPONIMELE ÎN *-ăuți**

IOAN PĂTRUȚ

Din afirmația lui Iorgu Iordan că *-ăuți* este sufix de origine ucraineană, precum și din informațiile asupra toponimelor pe care le-a analizat, rezultă că acestea sînt derivate românești și este deci necunoscută pătrerea lui E. Petrovici², pe care voi căuta să o confirm în cele ce urmează.

Am extras un număr destul de mare de nume de localități în *-ăuți* — existente, cum se știe, numai în nord-estul țării³ — din vechile documente moldovenești pînă la sfîșitul domniei lui Ștefan cel Mare (1504) și voi analiza, în ordine cronologică, cîteva dintre cele care au și nume, vechi sau actuale, în *-ești* sau *-eni*.

Într-un act de la Alexandru cel Bun, din anul 1403, transliterat în alfabet polonez, din original slavon, în filium, „*Averčawcy, szto na Suczawi*” (DRH, A, I, p. 24) „*Averăuții*, care sînt pe Succava” (*ibid.*, p. 25); într-un rezumat în limba germană al unui act [slavon?] din anul 1444 găsim: „*das Dorf welches Averest heisset*” (*ibid.*) „satul numit *Averesti*”. Localitatea își continuă numele vechi, modificat prin afereză, *Veresti*, sat-comună, jud. Succava (vezi *ibid.*, p. 436).

Într-un document din anul 1438 apare un *Аверестіе* (*ibid.*, p. 252) „*Averestii*” (p. 253), numele unei așezări care s-a contopit cu Girov, jud. Neamț (*ibid.*, p. 436). Adaug că două sate, în județele Neamț și Vaslui, poartă numele *Averesti*.

Evident că toponimul *Averesti*, ca și *Averescu* nfm actual, sînt derivate față de *Aver* nb, atestat într-un document moldovenesc din anul 1502: *Аѣти Аѣра* (genitiv sg.) „copii lui *Aver*” (DRH, A, III, p. 488, 489); antroponimul sub forma *Avăr* apare de cîteva ori: 1490 *Аѣрѣ* (dativ sg.; *ibid.*, p. 125); 1491 *слуга наш(а) Аѣръ* „sluga noastră *Avăr*” (*ibid.*, 206, 207), etc.;

* Utilizez abrevierile: DRH, A = *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Volumul I (1384—1448). Volumul II (1449—1486). Volumul III (1487—1504), București, 1975, 1976, 1980; nb = nume de bărbat; nfm = nume de familie.

¹ *Toponimia românească*, București, 1963, p. 421.

Nu i se poate reproșa că lista toponimelor analizate nu e completă. Evident însă că inexactitățile din etimologii se explică, măcar parțial, prin ceea ce autorul înțelegea prin „tema” derivatelor: „CU despre temă, renunț la identificarea ei, ori de cîte ori am îndoieli, pe care, cu mijloacele mele de lucru, nu le pot totdeauna împrăști, nici măcar parțial” [sic] (*ibid.*, p. 422).

² În studiul *Toponime de origine slavo-bulgară pe teritoriul R.P.R.*, în CL, II, 1957, p. 23—46; republicat, *Toponime de origine slavo-bulgară pe teritoriul României*, în idem, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, 1970: vezi p. 175—176.

³ Cele din R.S.S. Moldovenească și din R.S.S. Ucraineană nu le analizez aici.

așezarea **Илѣшеуци** „Ilișeuți”, dintr-un document din anul 1403 (DRH, A, I, p. 26), este identificată cu satul *Ilișăștii* — dintr-un suret din anul 1436 (*ibid.*, p. 207) — continuat de Căuțișeni, com. Negri, jud. Bacău (vezi *ibid.*, p. 467);

într-un document din anul 1499, apare, de câteva ori, alt sat **Илѣшеуци** (DRH, A, III, p. 436, 440), **Илѣшеуци** (p. 437), redat în traducere prin *Ilișeuți* (*ibid.*, p. 441, 442). După traducere, o însemnare ne informează că într-un rezumat, din secolul al XIX-lea, se adaugă că prin actul din 1499, menționat mai sus, Ștefan voievod a dat mănăstirii Bistrița sate pe Siret, printre care și *Ilișeuții* sau *Ilișeștii* (*ibid.*, p. 443). În Indicele volumului se precizează că satul a fost așezat lângă Hărmanești, jud. Iași. Toponimele menționate sînt derivate față de rom. *Iliș*, *Iliș* (formele *Ilișeuții* și *Ilișeștii* sînt rezultate prin contragere);

într-un document din anul 1408, apare așezarea **Лѣукушовици** **Братіюка** (DRH, A, I, p. 32—33) „*Leucusăuții* lui Brătianu” (*ibid.*, p. 33), continuat în prezent, cîntopit cu Săbăoani, în *Săbăoani — Leucuseni*, com. Săbăoani, jud. Neamț (vezi *ibid.*, p. 472). *Leukușovci* și *Leucuseni* au la bază rom. *Leucus* nfmam cunoscut;

satul **Лѣтанюкици**, cunoscut în anul 1429 (DRH, A, I, p. 134), în traducere: *Litanăuți* (*ibid.*, p. 135), este identificat, în Indice, cu *Liteni*, com. Moara, jud. Suceava (*ibid.*, p. 472). Toponimele *Litanovci* și *Litanăuți* se corelează cu antroponimul *Litan*, derivat (*Lit-an*) față de *Lita*, *Litu* nfmam;

printre satele pe care Alexandru cel Bun le-a dăruit sau le-a „întărit” vornicului Cuprici, pentru „dreapta și credincioasa lui slujbă”, la 1431 se găsește și **Катмаревкици** (în traducere: *Catamareuți*), pe care (vornicul) îl schiubase cu *Catamare* pentru *Șerbăuți* (DRH, A, I, p. 152, 153); prima așezare se numește acum *Cătămărești*, com. Mihai Eminescu, jud. Botoșani. Antroponimul *Catamare* e o raritate;

1431 satul **Григорокици** (DRH, A, I, p. 152), în traducere: *Grigoraui* (*ibid.*, p. 153), poartă acum numele *Grigorești*, com. Siminicea, jud. Suceava (vezi *ibid.*, p. 463);

în același document e înregistrat și satul **Хенцокици**, în traducere: *Hențăuți* (p. 152, 153), cu numele actual *Hănțești*, com. Adincata, jud. Suceava (vezi *ibid.*, p. 463), care pot fi raportate la rom. *Hențea*, *Hanță*, *Hanțu* nfmam;

sub două forme apare un sat „la gura Cracăului”: 1438 **Сѣркокици** (DRH, A, I, p. 254), în traducere: *Seucăuți*, cu observația, în notă: „în alte acte: «Săucești»” (*ibid.*, p. 255, 256); 1447 **на оуѣтѣ Кракоукѣ, Саучици** „la gura Cracăului, *Saucești*” (*ibid.*, p. 387) — inexistent astăzi, cu precizarea, în Indice, „[fost] lângă Slobozia, com. Roznov, jud. Neamț” (*ibid.*, p. 494). Evident că *Saucești* / *Săucești* (cf. și *Săucești*, sat, jud. Bacău) conține tema *Sauc-* / *Săuc-* (cf. *Sauca*, sat, jud. Vaslui) sau (*ă > e*) *Seuc-*, cf. *Seuca*, sat, jud. Gorj; cf. *Săucă*, *Seuchea* nfmam actuale; găsim două așezări cu numele *Vlădăuți* / *Vlădeni*.

1) în traducerea germană a unui document din anul 1488, precum și în „scrisoarea și cartea de confirmare a lui Ștefan voievod”, ambele din anul 1488, apare satul *Vlădenj / Vlădeni*, așezat pe Siret (DRH, A, III, p. 56, resp. 57); 1492 „iar hotarul acelui sat, anume Mindrești, pe Siret, < să fie > [шт(ъ) Владѡвцих(ъ) de la *Vlădăuți* la movila mică” (*ibid.*, p. 217, 218). *Vlădeni / Vlădăuți* reprezintă actuala comună *Vlădeni* (vezi *ibid.*, p. 645), căreia îi aparține satul Mindrești, menționat;

2) a doua localitate în discuție apare sub formă adjectivală: 1490 цр(ъ)квк(ъ) Блѡдовска (*ibid.*, p. 135) „biserica din *Vlădăuți*” (cf. *ibid.*, p. 137); corespondentul *Vlădeni*, desființat ca sat, este înglobat în satul Mihăileni, com. ~, jud. Boteșani (vezi *ibid.*, p. 645);

într-un important document, din anul 1490, prin care Ștefan cel Mare a „dat” și a „întărit” episcopiei din Rădăuți 50 de biserici, una dintre ele este цр(ъ)квк(ъ) Калниовска (DRH, A, III, p. 135) „biserica din *Călinăuți*”, așezare cu numele actual *Călinești*, com. Calafindești, jud. Suceava (vezi *ibid.*, p. 571), o alta (a XXVIII-a) цр(ъ)квк(ъ) оу Калниовци (*ibid.*, p. 135), „biserica din *Călinăuți*”, numele actual: *Călinești*, com. Mihăileni, jud. Boteșani;

un fost sat, în județul Suceava, apare și sub forma, la 1490, Мъчкѡтци (DRH, A, III, p. 136), „Măcicătești” (*ibid.*, p. 138), la 1503 Мачикѡтци (*ibid.*, p. 507) și, într-o „tălmăcire” de pe un uric slavon, de la Ștefan cel Mare, din anul 1490, sub forma *Măcicătărciți*, pe Suceavă (*ibid.*, p. 148). Toponimele sînt derivate față de numele de persoană *Măciicat*, atestat într-un document din anul 1465⁴;

în două acte, aproape identice, de la Ștefan cel Mare, din anul 1492, apare, de cîteva ori, село на имѡ Шербанѡвцин, на Сиретѡ (DRH, A, III, p. 214) „satul anume *Șerbănești*, pe Siret” (*ibid.*, p. 215). Localitatea este identificată în Indice (*ibid.*, p. 635) cu *Șerbănești*, com. Zvořiștea, jud. Suceava, cu trimitere la două acte din anul 1488: un document slavon în care întîlnim до хотарѡ Шербанѡвцин(ъ) (*ibid.*, p. 52) „pînă la hotarul *Șerbăneștilor*” și un „suret de pe un ispisoc vechi sîrbesc” în care apare aceeași traducere; chiar dacă aici, prin *Șerbănești* sînt numiți proprietarii, relația dintre cele două nume *Șerbănăuți*—*Șerbănești* rămîne valabilă, căci oiconimele în *-ești* sînt echivalente cu pluralul antroponimului respectiv.

Pe baza materialului analizat, prezentat parțial aici, pot susține, cred, că toponimele în *-ăuți* nu sînt formate de români, ci de ucraineni; indicația din anul 1444 „satul numit *Averești*” (vezi *supra*) înseamnă că *Averowcy* din document reprezintă o formă slavizată a celei românești; în această situație pot fi și alte toponime, chiar dintre cele discutate mai sus.

Cred, prin urmare, că în limba română nu există un sufix *-ăuți*. Acest segment final al toponimelor din nordul Moldovei redă sufixul ucrainean care corespunde unui sl. com.* *-ov-ŭc-*, la plural nominativ

⁴ Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, I, București, 1913, p. 91.

*-ov-ic-i > v. ucr: -ovci (rostit în graiurile carpatice aproximativ -ăyfi⁵, fază reflectată în limba română) > stadiu actual literar -ivei (cf. *Ţernivei*, rostit *Cernăuți*). Accentuarea românească locală: *Cernăuți*⁶; *Rădăuți*⁷ e diferită deci de cea ucraineană.

SUR LES TOPONYMES EN -ăuți

(Résumé)

Je soutiens l'opinion que ces toponymes — existants au nord-est de la Roumanie — sont des dérivés de provenance ukrainienne.

Aprilie 1990

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

⁵ Cf. Emil Petrovici, *Studii...*, p. 175.

⁶ Vezi Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*. Redactori: Doina Grecu, I. Mărji, Rodica Orza. Coordonator: I. Mărji, Cluj-Napoca, 1988, p. 204, 214.

⁷ *Ibid.*, p. 214. Accentuarea, mai puțin obișnuită, *Cernăuți* (*ibid.*, p. 215), pe care am auzit-o și eu la unii bucovineni (*Rădăuți*), cred că se datorește aceleiași cauze, influența poloneză, ca și deplasarea accentului pe penultima silabă: tot în rostirea unor bucovineni, la nume de familie în -ovici: *Procopovici*, *Mitrosanovici*, în loc de *Procopovici*, *Mitrosfanovici*.

NUMELE PROPRIU ÎN DIMENSIUNEA SINACTICĂ A TEXTULUI POETIC

GARMEN VLAD, EMMA TĂMAIAN

Ah, cuvintele, tristele,
ele curg în ele Insele,
deși sensul lor este static

Nichita Stănescu

1. Numele propriu (Np) reprezintă una dintre categoriile privilegiate ale limbii, ciclic repusă în discuție din meren alte perspective. Fenomenul nu este surprinzător dacă ne gândim la diversitatea domeniilor în care Np este obiectul central al cercetării, ca în antroponomastică sau toponomastică, sau în care are un loc aparte, ca în semantica lingvistică, în etno- și antropolingvistică, în sociolingvistică și logică¹. Trebuie să adăugăm, însă, că în toate aceste cercetări optica este una sistemică, statică, și prea puțin sau deloc interesată de funcționarea Np în actul discursiv.

Pornind de la premisa că textul în calitate de categorie semiotică este o mărime tridimensională — pragmatică, semantică și sintactică (cf. Vlad, 1982; 77—95) — și multinivelară (implicând cel puțin toate nivelele descriptive ale limbii), ni s-a impus ca necesară ideea de a observa cum se integrează funcțional Np — ca unitate de rang inferior — în construcția textuală de tip poetic.

Or, așa cum am încercat să arătăm într-un prim studiu (cf. Vlad, Tămăian, 1990), dintr-o monografie în curs de elaborare, în dinamica sensului textual și în producerea semnificației poetice, Np joacă un rol deosebit. Astfel, în dimensiunea semantică a textului poetic (Tp) s-an evidențiat o seamă de funcții ale Np, obținute pe calea dublei raportări, a referentului primar al Np la text, pe de-o parte, iar pe de alta a sensului textual la sensul modificat, prin resemantizare, al Np. Nu a fost greu să constatăm că simpla ocurență a unui Np cu referent primar intertextual este indicium al unui fenomen de aglomerare semantică cu „trinitere” atit spre o lume absentă textual dar evocată, cit și spre lumea intradiscursivă, construită verbal.

Dacă prin valoarea semantică originală a Np textul poetic se semiotizează, creind iluzia unei lumi, în schimb, prin cea simbolică se produce o desemiotizare, convenția primară fiind obliterated. Apoi instituirea unui referent al Np în spațiul textual, prin noi convenții referențiale impuse intradiscursiv, are ca efect resemiotizarea poetică a acestuia.

¹ Pentru unele dintre aceste posibile abordări, vezi „Langages”, 1982, nr. 66, consacrată în totalitate numelui propriu și însoțită de o bibliografie bogată.

În cele ce urmează vom examina unele dintre aspectele care derivă din participarea Np în *dimensiunea semiotico-sintactică* a textului, încercînd, în același timp, să relevăm și particularitățile acestei participări în tipul de discurs² poetic (Tp).

2. *Considerații teoretice și terminologice preliminare.* În dimensiunea sintactică a textului ca semn (Tsin) ne vor interesa acum, în particular, relațiile formale (gramaticale) ale Np cu diferite alte elemente componente, relații de natură să contribuie la edificarea textului ca entitate *verbală legată, structurată și compactă*. Într-o alternativă textologică recentă, foarte minuțios și nuanțat elaborată, una dintre proprietățile inerente ale materialului verbal este *constituția*³. Aceasta trebuie corelată cu termenii de: *textură și compoziție*, pe de-o parte, *continuitate și completitudine* ('completeness'), pe de altă parte, care numesc, toți, atribute specifice ale constituției, într-o totală compatibilitate de combinații (cf. Petöfi, Sözer, 1988, 453).

Pentru funcționarea Np în sintaxa textual-poetică ne vom opri acum doar la continuitate și completitudine, așa cum se prezintă ele în ordine *texturală*, adică în ceea ce privește *modelul de bază* în constituirea textului, obținut prin repetiția / paralelismul unor părți ale semnelor, a(l) unor semne fie elementare, fie complexe și, în fine, a(l) unor categorii atribuite acestora (cf. Petöfi, Sözer, 1988, 452).

2.1. *Continuitatea* indică, în opinia autorilor celor două studii menționate mai sus, faptul că nici o unitate compozițională a textului nu este complet izolată. Se pot distinge două forme ale ei: (i) *co nexitate a*, care vizează continuitatea manifestată în și prin nivelul *significans* al textului și (ii) *coeziune a*, care vizează continuitatea realizată la nivelul subcomponentului *dictum* al componentului de *sens* textual. Altfel spus, continuitatea se realizează ori de câte ori între unele semne constitutive ale textului se stabilesc relații codificate sau codificabile *în limbă*, fie prin recurență / paralelism în planul expresiei sonore / grafice sau în acela al formelor gramaticale (morfologice / sintactice)⁴, fie prin recurența / paralelismul aceluiași conținut (sens) (cf. Petöfi, Olivi, 1989, 203).

2.2. *Globalitatea* este termenul pe care îl preferăm celui de completitudine. Acesta din urmă rămîne vag definit (cf. Petöfi, Sözer, 1988, 453), menționîndu-se doar faptul că textul „funcționează ca un întreg”,

² Folosim termenii *text* și *discurs* ca sinonimi, pentru că în concepția noastră (cf. Vlad, 1982, 95), ca și în a altora (cf. Lindekens, 1985, 267; Petöfi, Sözer, 1988, 451), categoria semiotică de text își înglobează, alături de cotext (produsul verbal) și tradiționalul context.

³ În Petöfi, Olivi (1989, 203), constituția „refers to an assumed inherent property of verbal material” și se particularizează în următoarele aspecte: *forma* (grafică sau sonoră a) produsului verbal, organizarea literală ca și cea nonliterală a *sensului* în subcomponenta 'relatum (significatum) intern' a semnului-text.

⁴ Sînt necesare două precizări cu privire la termenul *co nexitate*: (i) acest termen are, în alte lucrări consacrate cercetării textuale, un sens cu totul diferit, unul generic, hiperonim al perechii coerență / coeziune; (ii) în accepția din studiile semnate de Petöfi și colaboratorii săi, unde termenul este folosit pentru a indica legături între elemente din componentul 'significans' al textului, acest component nu se reduce la planul expresiei, ci este, mai curînd, corespondentul 'formei' hjelmsleviene. Numai într-un asemenea sens *valorile morfologice* (nume, verb, adj., sau singular / plural, prezent / trecut etc.) ale cuvintelor pot figura, alături de expresia sonoră / grafică a acestora, în categoria 'significans', cum stipulează Petöfi, Olivi (1989, 192—194).

dacă este investigat dintr-o anumită perspectivă și în raport cu un anumit orizont de așteptare al interpretului. Ni se pare că este evidentă aici baza exclusiv pragmatică de înțelegere a caracterului 'complet' sau 'global' al textului. Noi postulăm, însă, și existența unor elemente *cu rol sintactic* (conținute în materia textual-verbală) prin intermediul cărora se poate induce / percepe globalitatea⁵. Asemenea elemente globalizante fac posibilă raportarea întregului text la o parte a lui, fie aceasta o unitate ori o structură, în oricare din cele trei planuri: semnificans, significatum sau signum.

Textul poetic (față de cel narativ) cade mai acut și neambiguu (cf. Petöfi, Sözer, 1988, 459) sub incidența globalității, ceea ce devine evident și manifest în câteva situații anume: prin intitulare (relația text—titlu), când textul este „prefațat” de un moto sau de vreo indicație specială și, doar în unele cazuri, când poartă o dedicație. În alte situații globalitatea este latentă, iar perceperea ei depinde de capacitatea receptorului: (i) de a comprima textul-ocurență pentru a-l reduce (intuitiv) la o unitate micro-structurală (cuvânt, sintagmă) sau la o macrostructură semantică (enunț) și (ii) de a atribui unei secvențe textuale un calificativ metatextual totalizant, cum ar fi, de pildă, etichetele *poezie, poem, sonet* etc.

3. Analiza rolului Np în sintaxa semiotică a Tp are la bază un corpus de texte⁶ ale poezilor Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu și Nichita Stănescu. În studiul de față cele două proprietăți textuale inerente comentate mai sus vor fi urmărite din perspectiva *numelui propriu* în textul poetic, adică dintr-o viziune dublu reductivă. Opțiunea nu este nici arbitrară, nici gratuită, deoarece s-a făcut din convingerea că prin statutul său semiotic Np are relevanță textuală și că aceasta din urmă se amplifică în tipul poetic de text.

- 3.1. *Np și continuitatea.* Tp prezintă, în dimensiunea sa secvențială, anumite 'puncte' capabile să devină, prin însăși *situarea* lor (sintactică), indici de poeticitate. Atunci când aceste poziții marcate sînt ocupate de un Np, valoarea lor în procesul de construcție a sensului textual este potențată datorită proprietăților semantice ale Np, așa cum se realizează ele prin *funcțiile semantice* ale acestuia (cf. Vlad, Tămăian, 1990). Aceste poziții sînt:

- (a) titlu;
- (b) structuri paratextuale: moto; dedicații, „explicații”;
- (c) poziții marcate prin recurență;
- (d) poziții marcate retoric: inițială / finală de unitate prozodică superioară; structuri prozodice (rimă, ritm); structuri simetrice, refren; structuri enumerative; structuri comparative; structuri interogative și exclamative.

⁵ Că globalitatea este o trăsătură textuală ce se poate evidenția în moduri diferite și în diverse planuri se demonstrează în studiul lui Szabo (1985, 87—94). În sinteza realizată pornind de la o bibliografie cuprinzătoare, autorul încearcă să delimiteze sensurile cu care termenul a fost întrebuințat, propunând în același timp și o joncțiune a lui cu stilistica, în virtutea convingerii că trebuie efectuată și o analiză a „globalității stilului”.

⁶ Paginile citatelor trimit la următoarele volume: Tudor Arghezi (T.A.), *Scriseri*, I, București, Editura pentru Literatură, 1962; Ion Barbu (I.B.), *Versuri și proză*, București, Editura Minerva, 1981; Lucian Blaga (L.B.), *Poemele luminii, Les poèmes de la lumière*, București, Editura Minerva, 1978; Nichita Stănescu (N.S.), *Ordinea cuvîntelor*, I, București, Editura Cartea Românească, 1985.

Pentru cazul particular reprezentat de Np, mai trebuie adăugată încă o poziție (e), opusă celorlalte, dar cel puțin egală ca relief textual: este vorba despre o poziție marcată negativ, adică tocmai prin improbabilitatea sau probabilitatea redusă de apariție a Np, într-un anumit loc (punct) textual.

Continuitatea este dată de *legăturile secvențiale* realizate prin intermediul relației dintre doi semnificanți sau doi semnificați (mai exact relația dintre două componente *dictum* ale semnificatului textual). Absența unor astfel de legături determină un efect de discontinuitate (disconexitate și / sau discoeziune), pe care interpretul trebuie să îl 'corecteze' la nivelul configurației, pentru ca lumea înstituită de text să fie coerentă local și global.

Să urmărim secvența: *SONATA LUNII* de BEETHOVEN / e însăși luna coborâtă pe pământ / (L.B., *Sonata lunii*, 568). Cele două Np, SONATA LUNII și BEETHOVEN, se înscriu în continuitatea (locală) a textului pentru că: (i) înțelegându-se într-o structură *secvențială* identificabilă în limba română (pentru Np BEETHOVEN purtătorul relației subordonante este prepoziția *de* a limbii române), iar elementele lexicale ale celor două Np conformându-se categoriilor morfologice cerute de sistemul limbii pentru sintagmele la care participă, secvența este conexă; (ii) sintagma *Sonata Lunii de Beethoven* este și coezivă, cele două Np ale sale fiind semantic compatibile în relația atributivă în care sint puse, dar (iii) deși conexă prin recurență, secvența *Sonata lunii ... / e însăși luna ... /* este discoezivă, din cauza relației de exclusiune a celor două obiecte extratextuale („Sonata lunii” și luna), coreferențializate intratextual printr-o schemă configurațională ecuațională.

Efectul de *poeticitate* este aici rezultatul acestui „joc” al continuității, în care conexitatea dublează sau nu coeziunea, iar discoeziunea devine suport al unei relații inedite de sens, creată textual.

Să examinăm o altă secvență: *O, voi sumbre păcate față de propriul trup, / ... bărbie / călci al lui ACHILLE, în plină față / implantat ... /* (N.S., *Axios, Axios!*, I, 324). Sintagma *călci al lui ACHILLE* este atât conexă, cât și coezivă, coeziunea fiind accentuată prin validarea ei culturală (mitologic-literară). În acest caz, sintagma nu se activează poetic decât prin integrare în cotext, secvența citată fiind nonconexă (absența conectorilor sintactici între termenii „păcate” — „bărbie”, „păcate” — „căle” — „bărbie” — „călci”) și slab coezivă, semnificațiile sistemice ale termenilor intersectându-se doar monosemic. Presupoziția (nevoia) de coerență obligă interpretul să aplice secvenței anumite scheme configurative (aici schema ecuațională și / sau cea descriptivă) care să ordoneze și să ierarhizeze enumerarea de termeni. Emergența indicilor de poeticitate are loc doar la acest nivel configurațional (pe care îl vom detalia cu alt prilej).

Analizăm un al treilea exemplu: *... / voi face zigzaguri: lovită / de mari, întunecate, reci molecule, / așteptă în HERCULE. / ...* (N.S., *Elegia a opta, Hiperboreeană*, I, 189). Np apare într-o poziție sintagmatică marcată prozodic (finală de vers, rimă). Secvența este conexă nu numai morfosintactic, prin recurența valorilor gramaticale cerute de acord, ci și fonetic, prin recurența segmentului fonic /cule/, fapt care contrastează

puternic cu disocziunea semantică dintre Np și numele comun conex, acestea nefiind în vreun fel asociabile în sistemul semantic al limbii. Și de această dată, contribuția Np este dublă: pe de-o parte în planul textualității, prin concuzitate, pe de altă parte în acela al poeticității, prin disocziune, dar și prin cunul funcțional semantic⁷.

3.2. Np și globalizarea. O modalitate frecventă de globalizare a Tp prin intermediul unui Np este plasarea acestuia în titlu sau în structuri paratextuale, însoțită sau nu de reiterarea lui în alte puncte ale textului.

Chiar dacă nu reapare în alte secvențe textuale, Np- titlu conferă textului calitatea de entitate globală. Deși disconex (unecri și disocziiv) în această situație, Np-titlu face posibilă (re)interpretarea și unificarea tuturor secvențelor textuale. Exemple în acest sens sînt poemele *NIE-TZSCHE* (I.B., 86), *PYTAGORA* (I.B., 86), *MINERVA* (N.S., I, 208), *EURIDICE* (N.S., I, 164), *SUD* (L.B., 440), *SFÎNTUL GHEORGHE bătrîn* (L.B., 438).

O funcție unificatoare, similară, poate fi îndeplinită de Np și în secvențe paratextuale, în special atunci cînd referențialul prim al Np are conotații culturale, adesea explicitate, iar Np nu apare izolat, ci integrat 'explicației' pe care o motivează. Astfel, dedicația poemului *Domnișoara HUS* (I.B., 56) este «*Surorii noastre mai mari / Roabe aceleiași zodii / Preturburatei PENA CORCODUȘA*», iar motoul poemului *ISARLIK* (I.B., 64) este «*Pentru mă dreapta cinstire a lumii lui ANTON PANN*». În ambele cazuri, între Np-titlu și Np-dedicație se produce o legătură semantică de „replică” revelatoare. 'Explicația' poemului *In memoriam* (I.B., 66), formulată într-o notă de subsol, este «*Stihuri pentru pomenirea unui cîine cu numele nemțesc, e drept (dăruit autorului de un prieten frînc). Crescut însă la ISARLIK*». Funcția globalizantă poate îndeplini și un toponim sau epononim, ca în cazul poemului *Oul dogmatic* (I.B., 41), unde indicarea în final a momentului scrierii textului, „AJUNUL PAȘTELOR 1925”, contribuie nu numai la iconizarea textului, ci și la simbolizarea lui, oferind o cheie de interpretare a elementelor sale.

Cînd Np din titlu este reluat în alte secvențe textuale, funcției sale globalizante i se adaugă și cea de continuitate, ceea ce în planul semnificației poetice nu este lipsit de valoare. Conexiunile inverse, pînă la Np-titlu, trec de ficcare dată prin toate pozițiile recurente anterioare ale lui Np, producîndu-se concomitent o acumulare semantică discursivă. Astfel, *ALEPH* din *Aleph la puterea Aleph* (N.S., I, 313—316) apare în structură identică, încă o dată, iar apoi de patru ori, exclamativ, la început de vers. *WILLIAM WILSON* apare în dedicația poemului *Falduri* (I.B., 47—48) și este reiterat de două ori în sintagmele exclamative „întîmîțate *WILLIAM*” și „Cețoase *WILSON WILLIAM*”. Np *EDGAR POE* stabilește o conexiune inversă coezivă cu Np din titlul poemului *O înșurupare în MAELSTROM* (I.B., 123).

Un caz special de globalizare se întîlnește cînd Np participă în structuri paratextuale de tipul motoului.

Poema *Steara înnului* (I.B., 27) e însoțită de motoul « „Asemenea seri se întorc, zice-se, de demult”./M.I. CARAGIALE (*Craii de Curtea-*

⁷ Np *HERCULE* are în textul-ocurență funcția semantică, poetizant-simbolizantă și / sau ermetizantă (cf. Vlad, Tămăian, 1990).

Veche, p. 36) », iar *Înfățișarea* (I.B., 46) de « „Lo! 'tis a gala night”. (EDGAR POE) »; motoul la ciclul *Uvedenrode* (I.B., 33), este « „For its tones by turns were glad / Sweetly solemn, wildly sad”. / LONGFELLOW (*The slave singing at midnight*) ».

Constatăm că, spre deosebire de situațiile anterioare, în două dintre aceste exemple Np este omisibil; gradul ridicat al redundanței sale provine din identitatea informațională a celor două secvențe care se succed: numele autorului — numele operei sau invers.

„Împrumutul” unei ‘voci’ pe care se grefează vocea textului-ocurență poate fi considerat un proces de modulare⁸ poetică, iar Np — indice modulator. Iată un exemplu în care această funcție a Np este explicitată. „Unchiului meu, SĂCHE ȘOICULESCU, al cărui glas îl împrumut aici” (I.B., moto la *După meleci*, 5). Textul este unificat într-un mod particular: el poate să se extindă doar atât cât ‘persistă’ ecoul ‘vocii împrumutate’ și se validează ca entitate distinctă prin raportarea sa la semnalul purtător (textul evocat). Răspunsuri la întrebări cum ar fi: textul evocat (și / sau Np — indice al modulării) este real sau fictiv?; în ce regim se face raportarea la el (ironic, serios, parodic etc.)? nu se pot da decât printr-o *cercetare pragmatică* a Tp respectiv.

4. Dacă în plan semiotic-textual analiza Np profită de pe urma caracterizării lui funcționale *diversificate*, în planul cercetării poetice a textului operația necesară este inversă. Aceasta trebuie să reflecte tocmai valoarea de element focalizant a Np, de „spațiu” al fuziunii funcțiilor semiotice, de acumulare și concentrare a sensului, cu consecințe în amplificarea exponențială a literarității discursului.

BIBLIOGRAFIE

- Lindekens, 1985 — René Lindekens, *Semiotica discursului publicitar*, în S. Marcus (ed.), *Semnificație și comunicare în lumea contemporană*, București, Ed. Politică, 1985, p. 267–286.
- Petöfi, Sözer, 1988 — János S. Petöfi and Emei Sözer, *Static and Dynamic Aspects of Text Constitution*, în Petöfi (ed.), *Text and Discourse Constitution*, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1988, p. 410–472.
- Petöfi, Olivi, 1989 — János S. Petöfi and Terry Olivi, *Understanding literary texts*, în Meutsch and R. Viehoff (eds.), *Comprehension of Literary Discourse*, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1989, p. 190–225.
- Szabo, 1985 — Szabo, Zoltán, *Coeziunea textului și analiza stilistică*, în Carmen Vlad (ed.), *Semiotica și poezia (2). Textul și coerența*, Cluj-Napoca, 1985, p. 87–103.
- Vlad, 1982 — Carmen Vlad, *Semiotica criticii literare*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1982.
- Vlad, Tămăian, 1990 — Carmen Vlad, Emma Tămăian, *Textual Semiotics of Proper Nouns in Romanian Poetry*, în „S” — European Journal for Semiotic Studies, Wien (sub tipar).

⁸ Folosim termenul cu sensul de trecere dintr-o tonalitate în alta, de modificare a unui semnal purtător după o lege corespunzătoare unui mesaj (cf. DEX, s.v. *modulare*).

PROPER NOUNS IN THE SYNTACTIC DIMENSION OF
POETIC TEXTS

(Abstract)

The present article explores the textual functioning of proper nouns in poetic discourse from a syntactic point of view. The authors focus on the instance when a specific interplay of various actualisations through proper nouns of two inherent textual properties, *continuity* (connexity and cohesiveness) and *globality*, both codify the text as a syntactic unity and define its poetic nature.

Aprilie 1990

Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

NUME PROPRII ÎN DICȚIONARELE LIMBII ROMÂNE*

FELICIA ȘERBAN

1. Lexicografia noastră din epoca modernă se deosebește de cea veche, printre altele, prin tendința de a disocia în structură partea enciclopedică de partea destinată explicării cuvintelor limbii române¹. Nu înseamnă însă că numele proprii lipsesc cu desăvârșire din dicționarele explicative. Deosebit de interesant, din respectivul punct de vedere, este *Dicționarul limbii române*, care își propune să cuprindă cel mai mare număr de cuvinte și să prezinte istoric fiecare cuvânt. Elaborarea lui în cursul unei lungi perioade ne permite să constatăm evoluția concepțiilor lingvistice pe care le reflectă.

Deși în introducerea la seria Veche (DA) și la seria nouă (DLR) nu se menționează acest aspect, din materialul publicat se constată că nume proprii sint acceptate în situații diverse: (1) cu definiție, în cadrul unui articol (a) cu mai multe sensuri, între care figurează și nume proprii (POARTĂ „nume dat Imperiului Otoman”); (b) în compuse (*iarba-lui-Timoftei*, *iarba-Clujului*, *flori-de-Ierusalim*) și expresii (*țara lui Papură-Vodă* s.v. ȚARĂ); (c) cu o singură „definiție” și (2) ca ilustrație (a) pentru utilizarea cuvintului-titlu (*Mărea Rosie* s.v. ROȘU); (b) pentru valorile cuvintelor determinate (la UNU, UNA articol nehotărit — cazurile de articulare a numelor proprii²).

2. Selecția numelor proprii care intră în limitele *Dicționarului limbii române* drept cuvinte-titlu se face după originea cuvintului, evoluția lui și modul în care acesta funcționează. Se încadrează aici nume proprii care provin din apelative și/sau care prezintă unele caracteristici ale cuvintelor comune:

— Apariția unui sistem denominativ cu oarecare stabilitate, deci se referă la o clasă, dar fără ca numele să fie obligatoriu pentru fiecare

* Comunicare prezentată la Simpozionul Tezaurul onomastic al României, Cluj-Napoca, 9-11 noiembrie 1987.

¹ Cf. M. Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, vol. 1, București, 1966, p. 186. „Le dictionnaire encyclopédique et le dictionnaire de langue s'opposent par les relations qu'ils établissent entre les niveaux sémantiques des éléments du texte” (A. Rey, *Le lexique: images et modèles du dictionnaire à la lexicologie*, Paris, 1977, p. 70).

² Numele propriu se articulează în unele cazuri, cu articol nehotărit pentru a servi drept etalon, drept model pentru o clasă: Nu orice arhitect găsește un Justinian care să-i comande o Sfință Sofia (CĂLINESCU, S. p. 661). Alteori, numelui propriu articulat nehotărit li corespunde un referent, căruia, în context i se relevă o calitate într-un anumit moment, într-un anumit raport etc.: Leonida a văzut un Mizil mare, un Mizil cel puțin capitală de district (CĂRĂGIALE, O. 1, p. 262); Alături de Cărașiale al nostru și al satirei, acționează un Caragiule universal (ARGHEZI, P. T., p. 377).

element al acesteia (de exemplu, nume de animale date după anumite particularități, precum GRIVEI, URSEI pentru cîini).

— Denumese unități culturale³ caracterizate prin iterație, asemenea anotimpurilor, lunilor anului etc. (*Schimbarca la față* s.v. SCHIMBARE; PREOBRAJENIE); sint formații lingvistice care nu provin din alt nume propriu.

— Denumese o realitate considerată unică, nefiind raportată la o clasă (URSA-MARE, OIERUL); sint de obicei termeni utilizați prin metaforizare.

Pentru prima situație se definește în dicționar clasa (de ființe); pentru celelalte două, „definițiile” sint, de fapt, descrieri de unități culturale unice⁴ — formei sonore nu-i corespunde o abstracție, deci n-ar fi semne lingvistice în adevărata accepție a cuvîntului⁵, dar permit formarea unei „serii sinonimice”.

Dacă acceptăm distincția între numele proprii ale limbii și cele ale vorbirii⁶, putem afirma că dicționarele explicative tratează și unele nume proprii ale limbii, selectate după principiile adoptate de fiecare lucrare lexicografică.

În lipsa unei fundamentări teoretice riguroase, credem totuși că s-ar putea include în așa-zisele „categorii intermediare”⁷ aceste nume proprii care sint tratate, adică „definite” sui-generis în dicționarele explicative.

În cele ce urmează, vom arăta în ce fel îmbinarea criteriilor enunțate la început duce la fluctuații și inconsecvențe. Ca termen de referință vom lua normele ortografice actuale⁸.

Situația respectivelor nume proprii se datorează cerințelor lexicologice și lexicografice de a nu disjunge descrierea sincronică și/sau diacronică a unor elemente românești. Pe de altă parte, o lungă tradiție a condus la scrierea în continuare cu literă mică a unor nume proprii, precum vechile nume de aștri, cu excepția terminologiei științifice, pe cînd denumirile neologice se scriu cu majuscule⁹.

Prima ediție a *Micului dicționar enciclopedic* (București, 1972) încearcă să se conformeze acestei reguli: PĂMÎNT (lat.) s.n. 1. Planeta pe care locuim. V. Pămînt. ◇ Expr. *La capătul pămîntului* = foarte departe; SOARE (lat.) s.m. 1. Corp ceresc principal al sistemului nostru planetar. V. Soare [fiind introduse aici locuțiuni și expresii]. În schimb LUNĂ nu este definit drept corp ceresc decît în partea enciclopedică (deci ca nume propriu), iar în prima parte a dicționarului, ca substantiv comun,

³ Utilizăm aici termenul care, de fapt, acoperă toate unitățile în teoria actelor comunicării. Cf. U. Eco, *Tratat de semiotică generală*, București, 1982, p. 92.

⁴ *Ibidem*, p. 116 și urm. (*Denotația numelor proprii*). „Il ne faut pas confondre les noms communs à référents uniques avec le noms propres, bien que la frontière entre les deux soit incertaine (*soleil, dieu* sont incontestablement des noms communs, mais *Élysée?*)” (A. Rey, *op. cit.*, p. 73). Vezi și nota 9.

⁵ Cf. E. Coseriu, *Teoria del language y lingüística general*, Madrid, [1962], p. 260—281.

⁶ Cf. Ch. Bally, *Linguistique générale et linguistique française*, Berne, 1950, p. 80—82.

⁷ Cf. Al. Graur, *Mic tratat de ortografie*, București, 1974, p. 193.

⁸ Norme statuate în *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, ed. a IV-a, București, 1983; cf. și DOOM.

⁹ „Luna, Pămîntul și Soarele se scriu cu inițială majusculă cînd sint considerate nume proprii de aștri” (*Îndreptar...*, p. 29).

este definit: **I.1.** Timpul cînd Luna se află pe cer; iluminare produsă de Lună pe Pămînt, prin reflectarea luminii Soarelui; aspect al Lunii, fază a acesteia. \diamond *L. nouă* [...]. *L. plină*. După aceste sintagme sînt înregistrate expresiile *a trăi în lună* sau *a fi căzut (parcă) din lună* și altele, care se leagă, în realitate, de Luna considerată drept corp ceresc. **LUCEAFĂR**, care nu este menționat în *Îndreptar* printre excepții, figurează numai la partea enciclopedică (numele popular al planetei Venus), fiind omis sensul figurat, referitor la oameni, rămas astfel fără suport.

În ediția a III-a a *Micului dicționar enciclopedic* (București, 1986) se renunță la separarea părții enciclopedice de cea explicativă: **LUNĂ** [în forma nearticulată, deși se începe cu definirea ca termen astronomic, deci ca nume propriu] **I.** Planetă, satelitul natural al Pămîntului [...]. **II.** (lat. *luna*) s.f. **I.** Iluminarea produsă de Lună pe Pămînt [...]; **PĂMÎNTUL I.** (*Terra*) Planetă, satelit al Soarelui [...]. **II.** În forma *pămînt* (lat. *pavimentum*) s.n. **1.** Totalitatea uscatului planetei [...]; **SOARE** (lat. *solem*) s.m. **1.** Astrul central al sistemului nostru planetar [...]; **LUCEAFĂR** (<lat.) s.m. **1.** (ASTR.) Venus. **2.** Fig. [...]. De remarcat felul cum este indicată categoria gramaticală.

În *Dicționarul limbii române*: **PĂMÎNT** s.n. [...] **2.** Planetă a sistemului solar locuită de oameni [...] — cuvîntul fiind scris cu literă mică în citate, inclusiv în tratatul de „cosmologie” a lui M. Drăghiceanu (DRĂGHICEANU, C. 47), în care este termen științific.

Majuscula nu obligă la excluderea unui cuvînt astfel scris dintr-un dicționar de limbă. Numele punctelor cardinale se scriu cu literă mică (*apus*); „cînd au sensul de toponimice, acestea se scriu cu majusculă: *Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?* [...] **EMINESCU**, O. I, 147” (*Îndreptar*..., p. 29). În DA s.v. **APUS**, citatul este reprodus cu aceeași ortografie.

Pentru asemenea „categorii intermediare”, în DLR s-a recurs la un subterfugiu: cînd sînt cuvînte-titlu, în citatele plasate acolo numele este scris cu literă mică. De exemplu, s.v. **PĂȘTI Sărbătoarea azimelor care se cheamă paștile**. **N. TEST.** (1648); la **PĂRESIMI**, numele de sărbătoare este scris cu literă mică și în definiție („Postul paștilor”); în schimb, s.v. **POST**, numele de sărbători sînt scrise în citate cu majuscule (*Eram în postul Paștelui*. **BOLINTINEANU**, O. *Sîntem în postul Crăciunului*. **CĂLINESCU**, S.). În același mod se procedează cu numele de constelații (vezi DLR ms. *ursa-mare* s.v. **URSĂ**), în contradicție cu normele actuale ortografice. În DA numele de sărbători sînt scrise cu majusculă (vezi **BOBOTEAZĂ**, **CRĂCIUN**), iar cele de constelații cu literă mică (*steaua ciobanului* s.v. **CIOBAN**, *carul mare* s.v. **CAR**).

Uneori uzul oscilează între regimul de nume propriu și cel de substantiv comun. Este situația numelor de animale date după caracteristici ale exemplarului, nume care se introduc în DLR dacă au aceeași formă cu apelativul din care provin: **URSEI** s.m. **1.** Ursuleț [...]. **2.** Nume dat unui ciine [...] de culoare neagră sau ciobănesc (DLR ms.). Conform normelor *Dicționarului limbii române*, se pot introduce și formațiile lingvistice înregistrate exclusiv ca nume „care se aplică [mai corect formulat, *aplicabile*, n.n. F.Ș.] tuturor animalelor avînd aceeași caracteristică (ex. **MURGULEAN**)” (*Normele tehnice de redactare*, p. 3). Găsim

deci MURGAT, MURGLĂ, MURGIȘOR, MURGOCEL, MURGOCI, MURGUȘ, MURGUȘEL, MURGUȘOR etc., pentru a cita numai derivatele de la *murg* din DLR.

În legătură cu acestea, se pune atât problema ortografierii, fluctuante deocâmpdată, în DLR (vezi NEGRU și ROȘU), care ar trebui să respecte felul cum este scris în izvor, deci cum a considerat autentul respectiva formație (așa cum s-a procedat în DA, vezi BĂLAN), cit și problema definiții lor corecte, ținând seama de dubla natură. Definițiile acestora sînt formulate în două feluri: 1. Nume dat unui animal de culoare... (vezi ROȘU, deși în citate s'a scris numai cu literă mică); 2. Animal (cu precizarea speciei): de culoare... (vezi NEGRU 5. „Cal de culoare neagră”, deși într-unul dintre citate numele este scris cu majusculă). Este, deci, definițiile se referă și la alte caracteristici, nu numai la culoare. Pentru a corespunde realității, cele două tipuri ar putea fi combinate: Animal de culoare...; nume dat unui astfel de animal — prin l. nume” înțelegîndu-se aici nume propriu, altfel termenul este echivalent, în definiții, și cu „denumire” (ex. Numele mai multor plante... , vezi MAC³, URZICĂ).

Într-o situație similară se află numele definiție mitologică: SATANĂ s. m. și (rar) f. (Mai ales în limbajul bisericesc; art.) Căpetenie a diavolilor, scara oțchi; tartorul; p. gener. (și nearticulat) drac, diavol, demon [...] — în toate citatele cuvîntul fiind scris cu literă mică¹⁰; este însă cert că în versurile lui L. Blaga [...] *Înrăjbiți / de-o veșnicie Dumnezeu și cu Satana* (BLAGA, ROEZII, 38) numele respectiv nu este scris și nu poate fi scris cu literă mică. Cea mai bună soluție lexicografică pentru asemenea cuvinte cu regim dublu o găsim la cuvîntul SCARA-OȚCHI s. m. sg. (Mai ales în credințele populare, în basme etc.; adesea ca nume propriu [...]) Căpetenie a dracilor, l. u c i f e r¹¹, t a r t o r u l¹², s a t a n a [...]; p. gener. demon, diavol, drac. *În mijlocul iadului stă pe un scarm de fier Scaraochi, împăratul întunericului.* MARIAN, I. *Dracul, satana, scaraochi... , e dușmanul cel mai neîmpăcat al omului.* SEZ.

S-ar mai putea lua aici în discuție numele personajelor de basm, excluse nomenclativ din DLR, dar care s-au inserat în DA și DEX (*Făt-Frumos*¹³; s. v. FĂT în DA și DEX, *Cosânzeana* numai în DA), pe cînd PĂCALĂ și FÎNDALĂ sînt înregistrate în DLR numai ca substantive comune.

3. O altă situație în care nume proprii intră în DLR: toponimele provenite din apclative ca atestare veche și ilustrare a utilizării cuvîntului românesc. De exemplu, s. v. MARE²; în urma specificării ◊ (Articulat, urmat de un substantiv în genitiv, formează nume de mări), se dau citate cu *Marea Roșie*, *Marea Mediterană* etc. După acest model, s. v. ȚARĂ: 2. Teritoriu; regiune [...] ◊ (Articulat, cu determinări substantivale de care se leagă prin prep. „de”, formează nume de regiuni, ținuturi) *Țara de Jos*, *Țara de Boc!* LA NEGRU: l. ◊ (În denumirea unor topo-

¹⁰ Elimîntul grecesc este scris cu majusculă, iar cel francez cu literă mică, împotriva uzului ortografic francez.

¹¹ Cuvîntul nu este înregistrat în DEX.

¹² În DLR, s. v. TARTOR nu se specifică utilizarea în formă articulată, cu această accepție.

¹³ În legătură cu ortografieră acestor compuse, vezi și Florin Șuteu, *Dificultățile ortografiei limbii române*, București, 1986, p. 123—130.

nimice compuse) *Marea Neagră*; formularea indicației este aici tautologică. La ROȘU: L.I. ◇ (În toponimice) *Marea Roșie. Lacul Roșu*; de data aceasta indicația este sumară. La TĂRMUȘOS: (În toponime compuse) *Lacul Tărmușos* (DLR ms.). La MOHORÎT există o paranteză explicativă imediat după cifra primului sens: I. (În textele vechi apare adesea în n. pr. *Marea Mohorîta* = Marea Reșie).

Principiul ar putea fi extins și la toponimele simple, și la cele mai puțin cunoscute, precum și la antroponime, ale căror atestări sînt uneori, după cum se știe, mult mai vechi decît ale apelativelor respective.

Vom exemplifica prin materialele din DLR în pregătire pentru tipar la Cluj-Napoca, adăugînd acestora și alte surse¹⁴; *țărmaru* a. 1581 (COREȘI EV. p. 237), a. 1551/3 (ES) și a. 1439 n. top. *Czermora* (SUCIU, II, p. 211); *țipirig* a. 1705 (GCR I, p. 355/11) și a. 1587 antrop. *Țipiriga* (DERS); *ulm* a. 1451 (D. BOGDAN, GL.) și a. 1437 n. top. *Ulmii* (DERS), a. 1232 n. top. *Ulma* (DRĂGANU, ROM. p. 163); *ulmet* a. 1672 (IORGA, S. D. VII, p. 31) și a. 1515 n. top. *Valea O[lt]metului* (DERS); *unghi* a. 1550/80 (CUV. D. BĂTR. II, p. 330/8) și a. 1462 n. top. *Unghiul* (DERS); *unguraș* a. 1783 (COTEANU, PL. p. 25) și a. 1520 antrop. *U[n]gurașu[1]* (DERS); *ungurean* a. 1811 (DOC. EC. p. 125) și a. 1409 antrop. *Ungureanul* (DERS); *urdar* a. 1886 (H XVIII, p. 283) și a. 1593 n. top. *U[r]dari*¹⁵ (DERS); *urdă* a. 1593¹⁶ (DERS) și a. 1205/35 n. top. *Urda*¹⁷ (DRĂGANU, ROM. p. 297); *urdoare* cea 1670 (ANON. CAR.) și a. 1505 antrop. *Urdoarea* (DERS); *ureche* sec. XVI (PSALT. HUR. p. 36/18) și a. 1407 antrop. *Ureaclea* (DERS); *urecheat* cea 1670 (ANON. CAR.) și a. 1599 antrop. *Urecheatul* (DERS); *urs* a. 1563 (COREȘI, EV. p. 447) și cea 1318 antrop. *Ursul* (DLRV); *uscăt* a. 1563 (COREȘI, L. p. 567/19) și a. 1439 antrop. *Uscatul[1]* (DERS).

Nu am introdus aici formații diminutive, care pot proveni fie de la apelative, fie de la un alt nume propriu¹⁸; **unghișor* ca diminutiv este atestat numai în n. top. *U[n]ghișo[r]* (DERS); *țărmaruș* este socotit substantiv comun în DLRV, diminutiv al lui *țărmar* (*Hotar... ot Ploșor țărmarușul do Salce* a. 1519), pe cînd în DERS este socotit nume propriu în acest document, iar altă atestare a formației nu există în DLR decît ca nume de pasăre.

¹⁴ Pe lângă siglele din DLR, utilizăm aici și: ES = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu 1551-1553*, București, 1971; SUCIU, I-II = *Coriolan Suciu, Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I-II, București, 1967. Menționăm că DRĂGANU, ROM., deși figurează în bibliografia DLR, nu este citat de lucrarea respectivă în scopul la care ne referim.

¹⁵ Pentru URDAR, sensul 'persoană care face urdă' are, deci, o atestare mult mai veche decît sensul 'uncaltă ciobănească', deși este mai puțin răspîndit decît acesta: I. Iordan punea, de asemenea, toponimul *Urdari* în legătură cu numele de ocupație (*Toponimie românească*, București, 1963, p. 231).

¹⁶ La 1548 este atestat magh. *orda*, împrumutat din română (F. Bakos, *A magyar szókészlet román eleminek története*, Budapest, 1982).

¹⁷ În ceea ce privește n. fam. *Urde, Urdea*, I. Pătruț crede că, măcar uneori, acestea ar putea proveni de la o temă antroponimică și nu de la un apelativ (*Onomastică românească*, București, 1980, p. 55).

¹⁸ Cf. Gh. Bolocan, *Probleme de limbă română în actele de cancelarie anterioare secolului al XVII-lea*, în I.R. XXIV, 1975, nr. 1, p. 338.

Ediția nouă a dicționarului român-german elaborat de H. Tiklin¹⁹ a valorificat informația lexicografică furnizată de materialul onomastic, în secțiunea articolului lexicografic afectată primei atestări, nediferențiat însă de apelative. Procedul adoptat de noua ediție permite ca derivatele să ateste, indirect²⁰, vechimea cuvintului-bază, de exemplu s.v. ȚĂRM datarea 1519 (DERS) este, în realitate, a diminutivului ȚĂRMURĂȘ, discutat mai sus.

Constatările de mai sus ne conduc la următoarele concluzii :

1. Dicționarele limbii române ar trebui să se conformeze normelor ortografice de scriere a numelor proprii în definiții și în citate, având în vedere cu deosebire faptul că DLR își asumă și un caracter normativ.

2. Rezultatele cercetărilor de pînă acum în domeniul onomasticii deschid posibilitatea unei atestări documentare mai bogate a cuvintelor limbii române înregistrate în DLR²¹; cu o telnică anumită, așa cum s-a procedat uneori, se poate pune în evidență faptul că apelativul face parte dintr-un nume propriu sau că a devenit nume propriu cu aceeași formă, iar materialul acesta, deosebit de prețios, să fie utilizat în DLR sistematic.

Aprilie 1990

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21*

¹⁹ H. Tiklin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch. 2.. überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Wiesbaden, 1985—1989.*

²⁰ Atestarea indirectă a vechimii cuvintului românesc se face și prin atestarea cuvintului străin reprezentînd un împrumut din română.

²¹ În cadrul discuțiilor simpozionului, Christian Ionescu adăuga la aceasta profitul pe care materialul onomastic l-ar reprezenta și pentru conturarea ariilor de circulație ale cuvintelor limbii române.

CONTRIBUȚII LA BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ (1831—1918)

ELISABETA FAȚIUC

Concepută ca o continuare directă a *Bibliografiei românești vechi 1508—1830*, publicarea, la Editura Științifică și Enciclopedică, cu concursul Societății de Științe Filologice, a *Bibliografiei românești moderne*, elaborată de Biblioteca Academiei, împlinește dezideratul marilor înaintași ai scrisului românesc: crearea corpusului bibliografic al științei și culturii noastre naționale.

Din dorința de a da un instrument de documentare și informare, sistematic și riguros, cât mai complet, autorii, respectând principiul exhaustivității, au eliminat orice criterii de selecție și, chiar când le-au lipsit unele cărți-document, au apelat la descrieri provizorii după alte surse (menționate). Acest lucru conferă primelor trei volume¹ din partea I a acestei bibliografii, pe lângă numeroase calități, și unele mici inexactități sau lacune (prevăzute, de altfel, de autori în *Introducere* și inerente, de fapt, unor hierări de asemenea proporții și care operează cu un material atât de vast și de dispersat teritorial).

Pentru ca acest monumental instrument bibliografic să reflecte cât mai complet cultura românească scrisă, ne propunem, în cele ce urmează, să-i aducem unele completări și rectificări² pe baza unor date oferite de un material prețios prin vechimea lui, dar cunoscut și fructificat insuficient în cercetările consacrate culturii vechi românești. Este vorba de valorosul fond patrimonial din Biblioteca Institutului de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj-Napoca. Menționăm că acest fond a fost moștenit de la Biblioteca Muzeului Limbii Române, ale cărei baze le-a pus Sextil Pușcariu, și că el cuprinde unele exemplare rare, altele unicate, ce aduc precizări și adaosuri datelor semnalate în cele trei volume ale *Bibliografiei românești moderne*.

ADMINISTRAȚIA CASEI BISERICII

1 *Biserica ortodoxă și cultele străine din Regatul Român*. București (Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rasidescu), 1904. (30 × 22,7). CCXLVI + 281 p. (Administrația Casei Bisericii). (Fr. 566).

A. P. I.

2 *Independența constituțională a Transilvaniei*. Partea a doua. Iași (Tipariul Tribunalului Române), 1861. (18 × 11,5). 95 p. (I. 411).

¹ *Bibliografia românească modernă (1831—1918)*, vol. I (A—C), 1984; vol. II (D—K), 1986; vol. III (L—Q), 1989.

² În prezentarea materialului s-au respectat normele de redactare ale *Bibliografiei*.

- 3 ● *Arhierescă învățatură de nou sfințitului preot cind primește zălogul cel sfint din Pravilele sfinților apostoli și ale sfinților părinți scoasă.* În Buda (Cu Tipariul Crăestei Tipografii a Universității Ungurești), 1834. (18 × 11). 14 p. (V. 108).

La sfârșitul textului, cu caractere chirilice: „Dat în rezidența noastră cea episcopescă în cetatea Timișoarei în ziua de 4, luni lui [decembrie?] anul Domnului 1837. Mai sus numitul smerit episcop [Maxim Manuilovici?]. Data și semnătura; de mină.

ASOCIAȚIUNEA (TRANSILVANĂ) PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN — ASTRA

- 4 *Apel pentru unificarea ortografiei române.* Sibiu, 1901. (16 × 12). 30 p. (Fr. 1652).

- 5 ● *Dicografia oamenilor mari scrisă de un omu micu.* Paris, 1859. (17 × 11,5). 138 p. (L. 757).

CANINI, MARCU ANTONIU

- 6 *Pr gramă pentru institutul filologo-scientifico-comercialu spre învățatura junimii ce se va înființa de Marcu Antoniu Canini.* București (Tipografia jurnalului Naționalu), 1858. (14 × 12). 20 p. (Fr. 405/9).

CAPELO, BIANCA

- 7 *Istorie italicenească.* Tradusă din rusele de Toma Vartic. Iasi (La Cantora Foaii Sătesli), 1813. (16 × 9,5). Vol. 1. 160 p. (L. 587).

- 8 *Idem.* Vol. 11. 192 p. (L. 587).

CARMEN SYLVA

- 9 *Veișul eu dor.* Legendă de Carmen Sylva. Brașov, Edit. Librăriei Ciurcu. 1895. (15,5 × 10). 24 p. (P. 56/1).

- 10 ● *Ca'alunji bibliotecii lui Ștefan Gherga — învățator în Nagy-Topolovecz (Temes Vármegye) Ungaria. Lugoj (Tipografia „Gutenberg” / Casa Banca Poporului). Topolováňul Mare, 1910. (21,5 × 15,5). 60 p. (Fr. 691/6).*

CĂLBAZĂ, TOMA

- 11 *Doine și strigături de dragoste adunate în cătanie de Toma Călbază, sub-oficer c. și r. lăd.* 11. Brașov, Edit. Librăriei Ciurcu, 1905. (16 × 10). 80 p. (P. 53).

- 12 ● *Cântece, versuri de stea, colinde și cîntecele Irozilor ce se cîntă la Nasterea Domnului nostru Isus Cristos culesse de un prieten al copiilor.* lăd. 11. Brașov, Edit. Librăriei Ciurcu, 1906. (11 × 5). 136 p. (P. 67).

- 13 ● *Cestiunea română în Transilvania și Ungaria.* București (Tipografia „Voința Națională”), 1895. (24 × 15,5). XVI + 446 p. + 1 h. (L. 65).

CLARETIE, LEO

- 14 *Penilles de route en Roumanie.* Paris, Bibliothèque Internationale d'Édition A. Sansot et Cie, 1913. Vol. 1. *La Roumanie intellectuelle contemporaine.* Poésie — Roman — Théâtre — Histoire — Corps Savants — La Presse — Beaux Arts — La Littérature orale populaire — L'Œuvre littéraire de Carmen Sylva (s.n.). — (17 × 11). 271 p. (Fr. 455).

- 15 *Idem.* Vol. 11. *À travers de Pays.* (17 × 11). 314 p. (Fr. 455).

CLEMENS, ANDREAS

- 16 *Walachisch-Deutsch und Deutsch-Walachisches Wörterbuch.* Verfaßt von Andreas Clemens. Zweite Auflage. Hermannstadt (W. H. Thierry), 1836. (19 × 12). 440 p. (D. 361).

- 17 ● *Constituția pentru împărăția Austriei din 4 mart. 1819.* Cernăuți (Tipografia lui Ioan Ehardt și fiii), 1849. (22 × 13,5). 20 p. (L. 513/18).

CREANGĂ, ION

- 18 *Săcra cu trei ntvori.* Poveste. Brașov, Edit. Librăriei Ciurcu, 1895. (15,5 × 10). 19 p. (Din literatura populară). (P. 56/7).

- 19 ● *Cronica expediției turcilor în Moreca 1715* atribuită lui Constantin Diichili și publicată de Nicolae Iorga. București (Atelierele Grafice SOGEC et Co., Societate Anonimă), 1913. (24 × 15,5). XIV + 228 p. (V. 140).

20 ● *Datoriile preoților de popor*. Cu blagoslovenia înaltpreașfințitului... D. D. Veniamin Kostaki. Iași (Tipografia Sfintei Mitropolii), 1838. (21,5 × 17). 206 p. (V. 183).

21 ● *Din popor*. București, Editura Librăriei Leon Alcalay. Calea Victoriei, No 37, 1908. (14,5 × 10). 192 p. (P. 151).

DIUVAL, ALEXANDRU

22 *Junelea lui Carol II*. Comedie în trei acte. Tradusă de la Alexandru Diuval de căpitanul I. Voinescul. București (Tipografia lui I. Eliad), 1836. (21 × 13). 84 p. (L. 501, L. 683).

23 ● *Dor și jale*. Cîntece populare. Cluj (Tipografia „Carmen”, Petru P. Barițiu), 1912. (14,5 × 10,5). p. 1–61 [Exemplar incomplet]. (P. 145/14).

24 ● *Dorul*. Culegere de cîntări naționale și populare. Edițiunea a doua adăugită cu mai multe cîntece noi. București (Imprimeria Națională, strada Nemțească Hanu German No 27), 1861. (13,5 × 10). 180 p. (L. 182).

25 ● *Elementuri de istorie sfîntă a Vechiului și Noului Testament pentru școlarul român și a celor ce cunosc limba noastră*. Tipărită cu cheltuiala Domnului Domn Nicolae Budeanu. F. I., 1836. (16 × 10). X + 110 p. (V. 51).

ELIADE-RĂDULESCU, ION

26 *Un fragment din Atheneul Român. Literatură — politică*. De I. Heliade R. În conferință din 10 decembrie 1867. Tipărită cu spesele d-lui comite S. Rosetti, președintele Atheneului. București (Tipografia C. A. Rosetti, str. Academiei, No 22), 1868. (21,5 × 16). 24 p. (L. 598/31).

27 *Veritatea*. Profeția lui Ion Heliade Rădulescu depuțat al Constituantei Române din 1866. (23 × 16). 16 p. (L. 370).

EPURE, IOAN

28 *Poesii și cîntece populare din Bănat*. Culese de Ioan Epure. Brașov, Editura Librăriei Ciurcu (Tipografia Alexi), 1892. (16 × 10). 96 p. (79, 395).

EUSTAFIU, G. (GIOCANILLI)

29 *Lial-gi româno-francezi sau Modulul d'a studia cu înlesnire limba franceză*. Carte autorisată de Consiliul de Instrucțiune Publică. Care cuprinde pe lingă dialogi : Unu micu abecedariu cu principalele reguli pentru citire : O expunere de verbele cele mai trebuincioase în convorbiri familiare : Declinarea substantivelor franceze : Conjugarea methodică a lui *Avoir* și *Etre* : Întrebuințarea determinativului-partitivului etc., etc., etc. De G. Eustațiu (Giocanilli) profesoriu publicu în capitală. Edițiunea IV. București, Librăria SOCECŪ et C-nia, Strada Mogoșoia, No 7 (Tipografia Stephan Rassidescu. Hanu Ghe[...]), 1866. (19 × 12,5). 145 p. (Fr. 30).

FILIP, NICOLAE

30 *Noțiuni elementare asupra cunoașterii și creșterii vitelor pentru școlile inferioare de agricultură*. De N. Filip, profesor de zootehnie. Cartea II-ă. *Creșterea boului, bivolului, oaiei, caprei, porcului și păsărilor de curte*. București (Tipografia „Jockey-Club” Ion Văcărescu, strada Umbrei, No 4), 1915. (21,5 × 17). 230 p. cu ilustr. (Ministerul Instrucțiunii Cultelor. Administrația Casei Școalelor). (L. 1526).

GENOVEVA DE BRABANT

31 *Genoveva sau Înnîngerea nevînovației*. Ed. II. Brașov, 1906, 8°. [Vezi Registrul topografic : P. 81].

32 ● *Gramatică rumâncă*. Priimită în clasurile de începători ale școalelor publice. A treia ediție. București (Tipografia I. Eliad), 1839. (18,5 × 12). 82 p. (Fr. 548).

GRANDEA, GR. II.

33 *Fulga sau Ideal și real*. A noua ediție. București, Editura Tipo-Litografiei Dor. P. Căcu, Bulevardul Elisabeta. 1887. (22 × 14). 160 p. (L. 712).

IACOB-CERKEZ, ȘT.

34 *Ortografia limbii române*. Votată de Academia Română în sesiunile generale din 1880 și 1881, și obligatorie în școlile și în cărțile didactice, prin decretul regal, publicatu în Moni-

lorulu oficialu din 17 (29) Maiu (88). Ediția 11-a, orinduită, adausă și cu modele de scriere de Șt. Iacob-Cerkez, profesorul. Jassy (Tipografia Lucrătorilor Români Asociați, strada Bastonă), 1884. (18 × 13). 12 p. (Fr. 130/8).

IANOVICIU, VASILIE

- 35 *Gramatica limbei românești pentru înlăea și a doa clasă a școalelor poporene*. Compusă de Vasilie Ianoviciu. Costează nelegat 14 cr. noi. Legat in pinză 21 cr. noi. Buda (Cu literale Tipografiei Universității reț. ung.), 1863. (17 × 11,5). 121 p. (Fr. 117).
- 36 ● *Instrucție in scurt de prințipurile igieismului sau a sistemii morizoniane și de întrebunțarea dofloriei universale de băgătaluri aduse in limba moldovenească de pe acele franțuzești publicite prin tipărire in Frankfort, și după o în scurt tălmăcire de pe Insuși cartea dumisale Morizon ce au eșit in limba germană. Cu autorizație țenzurii. Iași, În Tipografie S. Mitropoliei, f.a. (16 × 11). 180 p. [În alfabet de tranziție]. (Fr. 488).*

ISPIRESCU, P.

- 37 *Poveștile Uncheașului sfătos*. Basme păginesci întocmite de P. Ispirescu culegător-tipograf. Cu o precuvintare de A. I. Odobescu. Partea I. Bucureesi (Tipografia Academiei Române. Laboratorii români, strada Academiei, 10), 1879. (16,5 × 11,5). 126 p. (59).
- 38 ● *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea măiastră, și cu părul de aur*. Adecă : *Inchipuire, supl care să înțelege luarea Țării Ardealului prin Traian cesariul romanilor*. Brașov (Tipărit în Tipografia lui Ioan Gatt). 1844. (15 × 9,5). 88 p. (P. 31).
- 39 ● *Idem*. Sibiu (În Tipografia erezitorei lui Gheorghie Clozius), 1863. (14,5 × 8). 88 p. (P. 32).
- 40 ● *Idem*. Bucuresei, 1870. (13 × 8). 94 p. [Paginile 93—94 cuprind „Citeva din glumele lui Anton Pann”]. (P. 33).
- 41 ● *Idem*. Brașov, Editura Librăriei Ciurecu (Tipografia Alexi), 1887. (15 × 9,5). 64 p. (P. 26/1).
- 42 ● *Idem*. Brașov, Editura Librăriei N. I. Ciurecu (Tipariul Tipografiei Ciurecu et Comp.), 1897. (16 × 10). 64 p. (Din literatura poporală). (P. 77).
- 43 ● *Idem*. Vălenii de Munte (Tipografia „Neamul Românesc” Societate pe acțiuni), 1909. (18 × 11,5). 86 p. (P. 84/2).
- 44 ● *Învățătură morală, pentru îndreptarea vieții omului creștin, din Sfintele Scripturi culeasă*. Sibiu (Tipografia Diecesană), 1862. (15 × 10). 16 p. (I. 568/20).

POPESCU, NICOLAE D.

- 45 *Dorul inimii*. Colecțiune de cintece noi și vechi : Doine, hori, cintece naționale, cintece populare, cintece de dor, cintece eroice și balade. Adunate și coordonate într-un mod cu totul nou și practic de N. D. Popescu. Edițiunea XI. *Cintece noi*. București, Editura Librăriei H. Steinberg, Strada Șelari, 18, 1898. (16 × 11). 256 p. (I. 408).

★

Rectificări :

AARON, VASILIE

- Ad 68 *Anul cel mănos. Bucuria lumii* [...] Sibiu (Tipografia lui Gheorghie de Klozius), 1861 (s.n.). 34 p. (I. 836/23).

BARÎȚU, GEORGE

- Ad 5058 *Catechismulu calvinescu* [...] tipărită in anulul 1656 (s.n. și nu in 1565) [...] Sibiu (Tipografia lui W. Krafft), 1879 (s.n. și nu 1897)... (V. 172, V. 334).
- Ad 14.516 ● *Corbea Haiducul*. Baladă. Brașov, Edit. Librăriei Ciurecu, 1895 (s.n.). (15,5 × 10) 16 p. (Din literatura poporală). (P. 56/11).

Aprilie 1990

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

Formarea cuvintelor în limba română, vol. III. *Sufixele*, 1. *Derivarea verbală* de LAURA VAȘILIU. Redactori responsabili: [acad. Al. Graur] și Mioara Avram, [București], Editura Academiei R.S. România, 1989, 190 p.

Un nou volum, al treilea, din tratatul de formare a cuvintelor în limba română, lucrare elaborată în cadrul Institutului de Lingvistică din București, a apărut la Editura Academiei, după foarte mulți ani de la apariția celorlalte două precedente: *Compunerea*, în 1970, și *Prefixele*, în 1978. Acest volum, primul din seria sufixelor, este în întregime dedicat derivării verbale. Autoarea lui, Laura Vasiliu, cercetătoare cunoscută, care a publicat numeroase studii despre acest subiect în revistele de specialitate, realizează acum o lucrare de ansamblu, cu totul remarcabilă prin precizia științifică a analizei și sobrietatea stilului.

Volumul se deschide cu o *Introducere în studiul sufixelor* (p. 5—13) de Mioara Avram, redactor responsabil împreună cu regretatul acad. Al. Graur. Sînt amintite cititorilor principiile de bază ale întregii lucrări și se dau detalii privind structura volumelor consacrate sufixelor. Se expun în mod concis probleme generale legate de sufixe și sufixare. E utilizată, ca de altfel în întreaga lucrare, o bibliografie foarte bogată, adusă la zi, sursele de informare și dese comentarii pe marginea lor, scrise cu puțin, fiind incluse în pagină (pentru a facilita lectura), eliminându-se obișnuitele note explicative din josul paginii sau de la finele capitoului. Dat fiind numărul mare de sufixe românești, ele vor fi studiate în mai multe volume, în cadrul a două mari secțiuni: derivarea verbală și cea nonverbală.

Pentru stabilirea inventarului formațiilor sufixale (spre deosebire de prefixe) s-a luat ca bază *Diționarul iners*, la care s-a adăugat și material din alte surse, în special dicționare generale (D.I.R.C., D.M., D.I.R., M.D.E., D.E.X.) și speciale (L.T.R., D. M.E.D., D.N., D.E.R., glosare regionale), studii lingvistice referitoare la derivare.

Spre deosebire de alte lucrări care rețin numai formațiile sigure create pe terenul limbii române, s-a procedat la identificarea sufixelor în toate cuvintele supuse analizei, indiferent de faptul că ele sînt sau nu create în românește, moștenite sau împrumutate (p. 6). Identificarea sufixelor s-a făcut prin analiza formală unică, adică raportarea la o singură bază și degajarea fermă a unui sufix și analiza multiplă — raportarea virtuală la două sau mai multe baze, cu posibilitatea de degajare a unor sufixe simple sau complexe. S-au luat în considerare cuvintele analizabile integral, în care se recunoaște baza și sufixul, dar și cele semianalizabile, în care se recunoaște numai sufixul. Numărul total al sufixelor identificate în cel puțin o formație analizabilă din punct de vedere formal și semantic este de circa 800, dintre care jumătate sînt simple și jumătate complexe, număr mult mai mare decît cel înregistrat în oricare lucrare anterioară.

Se delimitează derivarea cu sufixe de alte procedee de formare a cuvintelor, precum derivarea regresivă, conversiunea, compunerea tematică și derivarea regresivă morfologică.

Structura volumelor consacrate sufixelor va fi similară cu volumul dedicat prefixelor, adică o prezentare monografică a sufixului simplu sau a unei serii de sufixe simple și apoi înregistrarea tuturor sufixelor complexe în care intră sufixul din titlu.

Capitoul următor, *Derivarea verbală. Introducere* (p. 15—20), conține numeroase precizări teoretice și de metodă, printre care și aceea că în volum vor fi tratate alături derivatele verbale sufixale, cît și cele nesufixale (imEDIATE). Inventarul de sufixe verbale a rezultat din analiza cuvintelor „a căror formație este sau a fost clară pentru vorbitorii români” (p. 16), efectuîndu-se deci o analiză structurală a derivatelor și nu o analiză etimologică a lor (e posibil ca uneori acestea să coincidă). O consecință a unei astfel de analize este includerea în sistemul românesc de derivare a unor sufixe care apar exclusiv în cuvinte moștenite sau împrumutate. Aceasta pentru că, în principiu, nu ar fi exclus ca un derivat analizabil în română, dar care are și corespondent în latină sau în altă limbă, să fie de fapt format în românește. Problema dublei analize, amintită și în cap. *Introducere în studiul sufixelor*, e reluată pentru precizări de metodă; în acest scop se dau liste cu exemplificări (p. 18—21). De multe ori elementele derivate din formații cu dublă analiză nu sînt productive, dar ar putea deveni în viitor; ele au fost numite *sufixe virtuale*. Elementele derivate detașate din formații cu analiză unică sînt organizate în grupuri conștind din sufixele și variantele lor (fonetice, grafice sau de conjugare) ori din serii de sufixe. Serii de sufixe se stabilesc pornind de la asemănarea structurii fonetice și de la posibilitatea de a forma alternativ derivate de la aceleași baze. Se mai are în vedere originea sufixelor și a bazelor. Sînt prezentate în monografiile volumului 99 de sufixe simple și 51 de

sufixe complexe. Pe lângă acestea, există 16 sufixe simple virtuale și 29 de sufixe complexe virtuale. Se poate constata evidențierea unui număr foarte mare de sufixe verbale, mult sporit față de cele recunoscute până acum. Sunt luate în discuție (p. 24—26) și derivatele imediate (problema se va relua într-un capitol aparte), adică verbele formate de la baze neverbale cu -a, -i, -î, care nu sunt considerate sufixe, ci sînt caracteristici morfologice ale conjugărilor.

Monografiile sufixelor (p. 27—131) conțin: sufixii și seriile de sufixe, urmate de indicațiile bibliografice. Apoi, pe rînd, se prezintă sufixul (sufixe) și variantele lor, felul în care s-au detașat (din formații cu analiză unică sau dublă), în legătură cu ce părți de vorbire pot fi analizate (substantiv, verb etc.), valorile semantice ale derivatelor (făcîndu-se distincție dacă sensul este al lemei sau aparține sufixului), originea sufixului (cu ample discuții referitoare la toate ipotezele care pot fi susținute), vechimea derivatelor sau a temelor, răspîndirea teritorială (popular, regional), valoarea stilistică, productivitatea. Se dau apoi seriile sufixelor compuse și dezvoltate (cînd e cazul). Monografiile sufixelor constituie partea cea mai importantă a volumului, în care principiile și metodele enunțate sînt puse în aplicare pe material concret. Bogatul inventar de verbe e dominat cu deosebită siguranță și fiecare cuvînt e supus unui examen minuțios, din toate unghiurile de vedere, autoarea insistînd și asupra celor care pun probleme mai deosebite (de natură fonetică, semantică, etimologică). Remarcăm, de exemplu, rezolvarea sau corectarea etimologiei unor verbe care figurau în D.R. cu etimologii nesigure sau necunoscute, cum ar fi: *mogorogi*, *moșoi*², *mișnăi*, *pisoca*, și multe altele. În alte cazuri, rezolvările propuse pot fi completate sau corectate: de exemplu *lifrăli* „a împodobi”, raportat la adj. *lifră* „împodobi” e mai degrabă un împrumut din magh. *cifral*, căci *lifră* adj. e practic un cuvînt necunoscut în limbă, fiind înregistrat o singură dată într-o colindă (V.I.H., C.O.L.). În legătură cu *lufura* „a trage; pe cineva de păr, de urechi, de nas”, considerat formație semianalizabilă, raportată la *lufui*, credem că poate fi analizat prin raportarea la *lufur* „virf, de deal; exerscență; zgirciul nasului” (D.R. ms.). Este evidentă deosebită importanța practică a lucrării pentru lexicografie și în special pentru *Dicționarul limbii române*.

Derivatele imediate (termen introdus de Al. Philippide) sînt opuse derivatelor mediate, adică verbelor formate cu sufixe. Enumerăm câteva din problemele discutate în acest capitol (p. 132—143): numărul verbelor deronj. I; raportate la cele deronj. a IV-a; părțile de vorbire la care se raportează (predominanță substantivale); alterarea consoanei din temă cînd e urmată de -i sau păstrarea ei; valorile verbelor denominale, a celor formate de la adverbe, interjecții și situația perechilor de verbe care au sensuri diferite (*îndesi*, *îndesa*, *aiuni*, *aiura* etc.); productivitatea celor două conjugări de-a lungul timpului (pînă în sec. al XIX-lea productivitatea cea mai ridicată o avea conj. a IV-a, în limba contemporană conj. I este mai productivă).

Urmează șase capitole de sinteză: *Structura fonetică a sufixelor verbale* (p. 144—146) se consideră a fi caracterizată prin regularitate și simetrie; *Distribuția pe conjugări a sufixelor verbale și a derivatelor verbale imediate* (p. 147—148): „atît sufixele, atît și derivatele imediate sînt exclusiv de conjugările I și a IV-a, conjugările productive ale limbii române” (p. 148). Raportul între sufixe: 47 de conj. I, 52 de conj. a IV-a, însă derivatele de conj. a IV-a sînt de două ori mai multe decît cele de conj. I; *Categoria morfologică a bazelor de derivare* (p. 149—153): se dau date precise — care sufixe la ce baze se atasează, se dau apoi listele verbelor derivate cu diverse sufixe, de la baze identice; *Semantica derivatelor verbale sufixale și imediate* (p. 154—160): se enumeră sufixele care conțin trăsătura factitiv, cele care redau trăsătura iterativ, intensiv, momentan, onomatopeic, peiorativ și apoi se dau clasele semantice ale verbelor denominale și ale celor cu baze interjecționale, adverbiale și verbale; *Originea sufixelor și a derivării verbale imediate* (p. 161—163): procedeul derivării imediate și caracteristicile conjugărilor sînt moștenite. Sufixele verbale simple sînt moștenite, împrumutate (din slavă; maghiară, neogreacă), apărute pe teren românesc (din elemente de diferite origini) și cu origine multiplă. Cele complexe sînt formate pe teren românesc și împrumutate. Se dau numărul și listele lor. Distribuția bazelor în raport cu originea și vechimea e în concordanță cu originea și vechimea sufixelor. Sufixele vechi se atasează rar la baze neologice; *Tabel sinoptic al sufixelor și derivatelor verbale imediate* (p. 164—167) conține: sufixele, clasele bazelor, numărul derivatelor analizabile, totalul derivatelor, originea, productivitatea. În final, lista abrevierilor bibliografice, indicele de afixe și elemente de compunere și indicele de cuvinte.

Volumul Sufixe. Derivarea verbală constituie o valoroasă realizare a lingvisticii românești.

Mai 1990

Ioana Anghel

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

În 1987 a apărut la Tübingen primul volum al revistei „Sociolingvistică”, urmat de al doilea în 1988 și de al treilea în 1989, ca „anuar internațional al sociolingvisticii europene”, subtitlu ce apare pe coperta în care limbă adoptată de revistă (din rațiuni tehnice și practice cuprind și admise toate limbile) : germană, engleză, franceză. Editorii acestui anuar sînt Ulrich Ammon, de la Universitatea din Duisburg, Klaus J. Matthies, de la Universitatea din Tübingen, și Peter H. Neld, de la Centrul de Cercetare asupra Purtingvisticii din Bruxelles. Editorii își propun să contribuie la coordonarea numeroaselor aspecte ale cercetării sociolingvistice europene — disciplină care cunoaște un interes erescind, în ciuda contenciozității lingvistice destul de limitate, pînă în prezent, între țări —, la evitarea izolării și a simultanetății în cercetare. În felul acesta, studiile fundamentale din diferite țări nu vor mai fi ignorate, deși reprezentarea este reprezentată primar-o recena de corespondenți, care va fi menținută (pentru România : prof. dr. Tatiana Slama-Azacu și dr. Sabina Teșu).
Fiecare volum se concentrează asupra unei teme specifice, asupra unei chestiuni teoretice și metodologice. Studiile sînt acompaniate fiecăr de o bibliografie generală, cît mai cuprinzătoare, referitoare la problema în discuție. Urmează o secțiune de recenzii, în care sînt prezentate nouăzile publicații. Fiecare volum se încheie cu o bibliografie a literaturii socio-lingvistice europene, clasificată pe țări, publicată cu un decalaj de doi ani.
Probleme de sociolingvistică au devenit în țările europene din ce în ce mai numeroase în contextul în care plurilingvismul se accentuează, impactul varietăților nonstandard/dialectale, cu variații agramaticale și morfologice naționale nu pot fi ignorate într-o analiză a structurilor lingvistice ale migrațiilor și minorităților naționale nu pot fi ignorate într-o analiză a structurilor lingvistice actuale ale Europei.
Frumul înții prezintă tendințele actuale în studiul relațiilor dintre limbă și societate. Janko Bugarski, în *Living in Diversity: Aspects of Language Policy in the Soviet Union and Yugoslavia*, pornește de la faptul că cele două țări sînt din punct de vedere lingvistic cetero-gene, susține ideea că politica și strategia limbii se bazează pe principiul drepturilor egale ale diverselor constituenți naționale și de limbă. Accesla orientare este subiectul unor limitări impuse de condițiile locale. Din punct de vedere sociolingvistic se face distincție între ghablarea formală și funcțională dintre limba oficială și limbile minoritare. Chiar dacă sînt înalte măsuri de protecție, o parte dintre limbile minoritare nu vor avea o ghablarea funcțională cu marca majoritate a limbilor din aceeași țară. O limbă majoritară va avea înlocuina prestigiu funcțional, forță de comunicare, forță culturală și rolul de a uni întreaga societate, fiind din aceasta o comunitate viabilă. Acest lucru nu este considerat de către autor nici artificial, nici hipocrit de cînd, mediatăia mai puțin dogmatică și mai analitică ducînd la o înțelegere mai profundă a complexității vieții moderne.

În studiul *The Land in Linguistic Consciousness: Evidence from the British Isles*, Colin H. Williams analizează interpenetrarea dintre teritoriul și limbă în Irlanda și Wales. Autorul subliniază faptul că teritoriul locuit de grupuri lingvistice specifice înseamnă ceva mai mult decît un context exclusiv pentru aceste economice. Cîte două centre lingvistice au fost și sînt regiunile înăuntrul cărora chestiunea controlului, a dezvoltării indigene, a locului de muncă, a responsabilității democratice în interiorul culturii grupului și nu alți din țara lui. Accesla distincție în relația autonomă culturală și social, dar supraviețuirea limbii lor este legată de fa-ctorii economici, care pot accedea sau încetini „anglicizarea”. De aici, concluzia provocatoare pentru sociolingvisti : a cerceta și a prevenea efectul schimbător economic globale și extensive asupra comportamentului limbii și asupra dezvoltării comunității.
Renaissances ethniques, de Guy Lléraud, tratează problema rezării etnice ca un proces permanent desăturat sub patru aspecte : psihologic, cultural, economic și politic. Licenșterile cunoscînd faze de încetinire și de revîntimînt. În fenomen recent este inițiativa organizatorilor internaționale de a face anchete, declarații și convenții spre a ajuta idiomurile handicapate din punct de vedere sociologic.
Cîteva probleme de lingvistică aplicată ridică Anton M. Hagen în *Indict Speaking and School Education in Western Europe*. Ideii politice cărora dialectele sînt un obstacol în căuta progresului civilizației umane i se opune ideea după care învățarea limbii standard se poate face în scrisă legătură cu dialectul pe care copiii îl folosesc acasă. Într-o astfel de situație, a educației-apare o falsă percepție a așa-zisei agoni dialectale sub influența dezvoltării industriale, a educației-căpîi de masă și a comunicării. Ocupîndu-se de studiile europene dedicate dialectului și educației-

la h. 153, corespondenții fr. *aubergine* și a il. *melanzana* nu e simplă *palatga*, ci *lăgăna mândă* sau, și mai răspândit, *gumna mândă*;

la h. 275 nu s-a dat decât un singur corespondent pentru fr. *molle*, il. *zolla*, deși există mai multe: pe lângă *gile*, și *moartă*, *măsurat*, *bulgăre*.

3. Din păcate, pentru română, ungră, s-au strcurat în *Panorama* eroii, cu atât mai surprinzătoare, cu cât autorul a avut deputat colaboratoare române (cărora le mulțumesc în

prefața — vezi p. 7);

la h. 91, pentru il. *ling* și fr. *jaque* se notează drept corespondenți românescul *lin*.

la h. 51, pentru il. *chito*, fr. *clou* se consideră corespondenți românescul *unghe* „ongle”;

la h. 35 ne tulburăm o, căreie prin absență: pentru il. *calzon*, fr. *calçons* nu se semna-

tează nici un corespondent românesc dintr-o mișcă care ar fi putut fi date: *izme*, *chilof*, *trăspinos*, deși o plantă cunoscută pe teritoriul românesc cu numele *dobrita*;

la h. 118, în același mod, nu se indică nimic pentru fr. *fontec*, il. *gimelita*, deși româna

română, nu recenziat *Panorama*; de ex. J.C.V. în „Les langues indo-latines”, nr. 260, p. 179).

4. Ar fi trebuit avută în vedere problema omonimilor. Pentru evitarea lor, s-ar fi

impus notarea accentului sau a categoriei gramaticale cărora aparține cuvântul: substanțiv,

adjectiv etc., ca și genul substantivelor (asa cum s-a făcut în ucrăin, de ex. pentru

cuvintele *let* [sic], m. (h. 38), zi, fr. (h. 116), *mere*, m. (h. 149). În trei cazuri s-a

notat accentul: *parce* (h. 211), *vent*, „venit”, *venu*” (h. 206) și, inutil, la monosilabici

cu, în *cu stil* (h. 242). În cazurile în care nici aceste indicații gramaticale nu erau suficiente

pentru a evita omonimia, ar fi trebuit indicată și specifice, de tipul „zoologic”, „botanică” etc.

„cbanve-souris” și „bilas” (h. 199); cf. și h. 220.

5. În sfârșit, o critică se poate aduce îndreptat către bibliograful (p. 8—9), unde, pentru

română, sînt citate exclusiv Al. Ciornășcu, cu *Dictionaire etimologique rumano*, și Sever Pop,

cu Al.I. Puiu. . . Mult prea puțin. . . Cu altă mai mult cu cit pentru celelalte limbi române

bibliografia nu e atât de săracă. Ar fi trebuit citate și alte dicționare și atlase lingvistice,

cunoscute, ca și studiile în care s-au discutat termenii pentru diferite noțiuni incluse în bătăi.

În rezumat, se poate afirma că această *Panorama* are calitatea de a sublinia, o dată mai

mult, latinitatea limbii române, manifestată în concordanțele cu celelalte limbi neolatine sau se

intuiesc cu alte sensuri. În plus, există în română diferențe față de celelalte limbi române,

ilustrate în acest „mic atlas” prin cele 6 cuvinte autohtone, 33 slave, 5 turcești, 5 grecești, 2

ungurești și 3 germane. Evident, ar fi greșit să punem pe același plan cuvinte ca *merge*, și,

deschide, *căma*, *lingură*, *acolo*, *copi*, *nimic*, *lald*, *bunic*, *șlim*, *furund*, *ieși*, *bătrîn* etc., toate re-

ferindu-se la noțiuni foarte importante, și alte cuvinte, de origini diverse, ca *năpărd*, *bilan*?

zavor, *ploușă*, *șid*, *nevăstică*, *bob*, *vită*, *dihor*, *sprețuș*, *citră*, *nău*, *ahason*, *omidă*, *anghi-*

nar, *cuacua* etc., mai puțin importante și care nu fac parte din lexiconul fundamental al românei

Dar chiar și într-o evaluare statistică, deci egalizatoare, rolul celor două tipuri de cuvinte este

different. Importanța cuvintelor latine este preponderantă în română, așa cum reiese și din

cuvintele avute în vedere în această *Panorama* (chiar dacă, așa cum am arătat, lista trebuie

completată cu cuvinte ca *uri* și *i*). Observațiile făcute, însă, modest corecturi și nimic mai

mult, sînt înfime față de bogăția extraordinară conținută în acest crișinal atlas lingvistic

romanic. Opera rămîne o lucrare fundamentală, de referință, pentru ortocare cercetător din

domeniul limbilor române, în general, și pentru cei specializăți în ei limbii neolatine, în particular.

De aici derivă un criteriu metodologic fundamentat, potrivit căruia, înainte de a atribui situația existenței într-o limbă romanică unei influențe sau interferențe, trebuie să se aplice la limbă sau la tendințele structurale romanică" (p. 191).

Volumele impresoarează prin gradul de concentrare a ideilor și explicațiilor, care converg în demonstrații și concluzii din ce în ce mai generale, conferind demersului științific o coerență și apreciazabilă. Se adaugă numărul mare de referințe bibliografice în text și *Hilffogroße* de la sfârșitul cărții, care cuprindde circa 600 de lituri. O parte importantă din lucrările utilizate și citate aparțin unor cercetători români, care în felul acesta intră în circuitul științific internațional. Pe de altă parte, cartea face cunoscută lingvisticii mondiale, într-o formă teoretico-metodologică de înalt nivel științific, câteva din problemele fundamentale ale limbii române, studiate în strînsă corelație cu alte idiomuri romanică.

Aprilie 1990

Ion Toma
București, str. Obcina Mare, nr. 1,
bl. P 3, ap. 23, sector 6

GERHARD ROHLFS, *Panorama delle lingue neolatine (Piccolo atlante linguistico pan-romanzo)*, Tübingen, Günter Narr Verlag, 1986, 310 p.

Destinul a vrut ca ultima carte autunnă a marelui lingvist și dialectolog Gerhard Rohlfs să fie o operă de sinteză asupra limbilor romanică, în fapt un „mic atlas lingvistic” conținând 273 de hărți ale României. Această *Panorama* este urmarea (chiar ar putea fi considerată ca volumul al doilea al) cărții sale, *Humansiche Sprachgeographie* (München, 1970), în care se găsește 100 de hărți, această, la rândul ei, fiind o continuare a unei alte cărți de-ale lui Rohlfs, *Die lexikalische Differenzierung der romanischen Sprachen* (München, 1957), unde autorul discută numai 54 de termeni, în general diferiți de cei din *Panorama*. Trecute aceste cărți aduc contribuții de prim ordin asupra diversității lingvistice a teritoriului românesc și asupra cunoașterii limbilor genitico-structurale între limbile romanică. Publicind această *Panorama*, Rohlfs a dat lingvisticii romanică o lucrare inestimabilă, deosebită, pe fiecare hartă se poate urmări, simulari, expresia unei noțiuni în toate limbile romanică, la care autorul a adăugat câteva dialecte care, prin importanța lor culturală și istorică, merită o atenție specială. De altfel, el explică acest lucru foarte clar în introducere: „Il piccolo 'panorama' che ho presentato in questo volume è concepito in senso più ampio e più generale, cercando di comprendere l'intera romanità (in Europa). Vuol essere uno strumento metodologico che permettesse di distinguere con una rapida occhiata le singole e particolari conseguenze che si notano nello sviluppo delle dislocazioni dell'antica lingua madre latina. Si presentano così, all'ordine le convergenze fra le singole lingue, oppure le divergenze correnti e certi manifesti sostrati e superstrati che in vario modo hanno dissolto l'antica unità" (p. 13). Lămurile din acest „mic atlas” au un scop mai ales lexical, în amnule cazuri, convergența limbilor romanică sau, dimpotrivă, în alte cazuri, variația vocabularului acestor limbi”. Uncoți, foarte rar însă, hărțile au un rol gramatical (de ex. h. 13, 80, 205 — referitoare, toate, la optativ; h. 82 — care se referă la perfectul compus; h. 270 care arată asupra unui fapt specific verbalului romanic: utilizarea subordonativului acolo unde alte limbi romanică utilizează infinitivul; în fine, h. 144, extrem de importantă, căci înstrăează o particularitate a substantivului românesc: singura limbă romanică în care se folosesc articolele enclitice).

În ce privește româna, *Panorama* lui Rohlfs, care s-a aplecat de mai multe ori asupra studiului acestei limbi, are marele merit de a proba că o mare cantitate de cuvinte românești au accesul bază latină ca în celelalte limbi romanică, adică de-a apleta unitatea limbilor neolatine. Astfel, indiferent de aspectul fonetic actual, 74 de termeni comuni din *Panorama* lui Rohlfs au același etimon latin (vezi h. 2, 17, 25, 37, 47, 53, 60, 66, 70, 72, 79, 80, 85, 86, 88—90, 94, 98, 99, 101, 109, 114—117, 129, 131, 133, 136, 142—144, 149, 153, 159, 162, 169, 170, 172, 174, 176, 180, 183, 192, 194—198, 205—207, 211, 216, 219, 223—226, 229, 239, 243, 245—247, 257, 260, 264—269), ceea ce este mult, proporțional vorbind, dacă avem în vedere cîți factori au diversificat această unitate romanică.

În plus în *Panorama* se pot observa divergențele dintre limbile neolatine cu poziție centrală și cele cu poziție laterală: româna de-o parte și limbile hispanice de altă parte. Specificeitatea a riei la lera l e a românei și a limbilor din spațiul iberic se vede din termenii ca: *topa*, sp. *negun*, port. *egua* (h. 44); *riu* sp., port., *rio* (h. 93); *ovă*, sp. *oveja*, port. *ovelha* (h. 190); *adv. mai*, sp. *mas*, port. *mais* (h. 201); *masă* sp., port. *mesa* (h. 254); cazuri în care limbile

acestora. Experiencia și rezulțarea acumulată de autor în studierea faptelor de limbă din diferite compartimente și varianta dialectice și diacronice ale idiomurilor române, în primul rând ale artilor laterale ale acestora — română și spaniolă —, se regăsește concentrat în exemplele semnificative și în discuțiile clare și nuanțate pe marginea acestora.

Făcând, în *Introducere*, o succintă prezentare a preocupărilor anterioare în legătură cu contactul interlingvistic, autorul se disociază metodologic de predecesori. Spre deosebire de acesta, care nu acordă atenție prioritară fenomenelor de bilingvism în scară de microgrupuri sau la nivel individual, Martin Sala se ocupă în principal de „fenomenele de transfer al caracteristicilor unui sistem lingvistic”, accentuând asupra *locului* ocupat de clementele imprumutate în structura limbii receptoare. Are însă în vedere și studierea factorilor extralingvistici și în vizită care în interacțiune determină modificări în structura limbilor aflate în contact.

Principiile leortice-metodologice ale lucrării au fost înțelșite și structurate în contact cu structura și baza principii priorității explicării unei evoluții lingvistice prin tendințe externe în limba-mamă sau în alte limbi din aceeași familie genealogică. Modelul schimării reziduale în tendința spre economie și echilibru a fiecărei limbi, înțelșirea aștei limbi favorizând, de regim, sau consolidând un proces intern. În această perspectivă, explicăția generală este preferată celei particulare, iar explicația internă a celei externe.

Caracterul de fapt social al limbii fundamentențază principii preponderenței investigațiilor de natură sociolingvistică (condiții de social, istorice, culturale în care a avut loc contactul) asupra unor simple aspecte cantitative (ca numărul de vorbitori, de pildă).

Structura cărții derivă din principiile de mai sus. Fiecare secțiune (*Fonetică—fonologic, Morfologic, Sintactic, Morfologic cantitativ, Lexic*) prezintă distinct modificările de înțelșare și de latură în care se manifestă (cât înțelșul sau expresiv, iar celălalt sint. apreciat din punctul de demnitate și evaluat cu ajutorul unor criterii și unități) de măsură de rafinament, care permit să-tuarea cel mai precisă a conținutului lingvistic în procesul nașterii și evoluției limbilor. Chiar dacă în ceea ce privește apartenența unor anumite elemente la categoria fenomenelor de imprumut sau la cea a fenomenelor de dezvoltare internă pot fi încă discuții, importanța este distinctivă metodologică înțelepe care se face între aceste fenomene și criteriile figurate de separare a fenomenelor respective. Cu alți mai mult cu cili foarte multe din aprecierile specialiștilor privind tratățile bazale unor pe impresii ori examinate înprovizabile sau globale ale faptelor. Este suficient să înțelșăm în acest sens situația limbii române și a dialectelor ei sud-dunărene, în legătură cu care s-au făcut de multe ori afirmații generalizatoare înainte de a se studia concret și în detaliu, cu metode adecvate, realitatea lingvistică.

Având în un mare număr de fapte de limbă din română și spaniolă (cu referire specială la dialectele române sud-dunărene, la indoespaniolă și la spaniola din America), autorii demnstrază că în domeniile fonetică—fonologic, morfologic și sintactic urmările contactului înțelșiv cu alte limbi se regăsește mai ales la nivelul faptelor de înțelșare și pe latură expresivă. Acesta nu arețază distribuția elementelor sau latură conținutului decil în arti geografice. Fierice ale idiomurilor cercetate. În exemplul în acest sens îl constituie dialectul istororomân, care, în primul rând ale croațe (de)notologizarea opozitiei consonană palatalizată / consonană limbă, în primul rând ale croațe (de)notologizarea opozitiei de aspect s.a.).

În domeniile formării cuvintelor și lexicului, unde imprumuturile sint mai numeroase, influența exteroară se manifestă mai în profunzime, decil înțelșind frecvenț modificării ale poziției arțiclor și cuvintelor în sistemul limbii. Este cazul, de pildă, al sufixului românesc de origine lurescă latină *-or*, înțelșit prin apariția unui sufix slav omonim, al sufixului românesc de origine lurescă *-gii*, estompat funcțional de sufixe neologice sinonime *-ist, -ter, -ter*, sau al imprumuturilor lexicale care au pătruns și rezidă de secole în *ocabularul reperezant* (în legătură cu care a apărut, acum ciliiva ani, sub coordonarea lui Martin Sala, o lucrare de referință) al limbii române.

Constatarea penetrării înțelșe, ca intenționale și profunzime, a clementelor unei limbi în intervaal și sistemul aștei limbi determină certința metodologică a luării în studiu a tuturor sistemelor și laturilor limbii atunci cind se discută problema caracterizării genealogice a idiomului respectiv.

În urma examinarii și înțelșării, desori într-o optică nouă față de soluțiile tradiționale, a numeroase fapte lingvistice puse îndobște pe seama imprumutului, autorul conchide că „un exkălă idiom românesc are care să-și fi schimbat esența românească în urma contactului cu alte limbi. Cazurile de abandonare a unor idiomuri române în favoarea altor limbi, înțelșitate în epocile mai apropiate de zilele noastre (istororomână, indoespaniolă) nu se datorează contactului între limbi, ci au ca fundament cauze socio culturale.” (p. 191).

Demonstrul care conduce la degajarea *funcțiilor pragmatice* este prin forța lucrurilor, nu înțelesibil, de exemplu, (cercetarea, aserțiivă, direcțională), altele se identifică în cu acele de limbaj (*rapport*, performanțivă), fie cu *funcțiile pragmatice* (expresiv-emo-

tiva, fativă).
 Cum, pe de o parte, *funcțiile pragmatice* nu se prezintă în mod obișnuit singure, ci în amăn-

guri, iar, pe de altă, cazurile de ambiguitate pragmatice sînt destul de rare, autorul adoptă drept criterii de identificare a *funcțiilor* elementele de ordin formal (construccie sintactică,

măști lexicale sau gramaticale).
 Alți *funcții pragmatice* și *relucie argumentative* decurg din intențiile comunicative,

care, potrivit principiului de mai sus, nu sînt valdabile, deși în măsura în care se actuali-

zează prin „indici verbali”. Sînt deosebite, însă, de *funcțiile pragmatice*, pentru că argumentative

(*äußerung*, justificare, necesitate, obiectivitate, critică, referențiale, conchuzivă, ca să nu cităm

deci pe cele mai importante) sînt prin excelență „proprietăți relationale”, care nu se deosebesc

deci în raport cu alii *funcții pragmatice*.
 Aceasta este și trăsătura ce caracterizează „*funcțiile pragmatice*”, sînt în sine funcție

regoperativă sau conștientă. După cum o secvență de tipul „argument + conchuzivă for-

mază cea mai mică unitate lexicală, o secvență de forma „stimul + reacție” constituie cea

mai mică unitate dialogică. Alți una și aceeași realizare diferită compunând de *funcții*

pragmatice și de roluri argumentative.
 În fața unei viziuni de o asemenea complexitate asupra stratificării frazei ca semn, mai

precis, ca semnificant, în care decimantivul transfractice conferite de nivelele anterioare se arti-

culcăză cu cele de la nivelul lexico-sintactic (confinanțului frastice), dispus la mîna pe trei „parere”

(sens lexical, relațional și modalitate), nu am avea de formulat decât două rezerve. La vorba de

Aprilie 1990

Ligiu Sida Flores
 Universitatea din Cluj-Napoca
 Facultatea de Filologie
 Str. Alroșu, 131

MARIN S. SALA, *El problema de las lenguas en conflicto*, Ciudad de Mexico, Universidad Nacional Autónoma de Mexico, 1988, 229 p.

Lingvistica romanasesă din ultimele decenii născută puține lucrări care, fiind publicate în limbă de circulație și în edituri din alte țări, au putut intra imediat în circuitul științific internațional. De aceea, aparitia unei asemenea lucrări reprezintă un eveniment. Este și cazul cărții lui Marius Sala, *El problema de las lenguas en conflicto*, publicată în anul 1988 la Universitatea Națională Autonomă din Mexico. Autorul conduce secțiunile de limbă românească și elaborează un cadru teoretic de lingvistică din punct de vedere științific și a publicat, singur sau în colaborare, mai multe lucrări în edituri străine. Pentru unele dintre acestea s-au atribuit premii internaționale. Receptivitatea culturilor și mediilor lingvistice față de lucrările autorului elist se distinge deopotrivă la nivelurile majore, de mare actualitate științifică, abordate de aceste lucrări, metodele adecvate folosite și ideilor clare și în mare măsură originale pe care le conține sau le sugerează. Lucrarea la care ne referim pe deplin ca fiind cea mai interesantă este cea care se ocupă de una din problemele centrale ale lingvisticii — influența reciprocă între limbă, în urma contactului, direct sau indirect, oral sau scris, pe perioade mai lungi sau mai scurte, între vorbitorii

4. Păcind o critică vehementă a structurărilor lingvistice, în viziunea formalismului excesiv, autorul călcaza o bogată informație filozofică și lingvistică, o abia strălucit argumentare a punctelor de vedere neîmpărtășite. Dincolo de aceste rezerve, poate subiecive, în ceea ce privește limbajul, de altocuri, însă, s-ar fi impus o atitudine mai moderată, o mai mare clasificare în prin fațete de limbă discutate, cuprinzând un studiu înaltănt pentru specialiștii în gramatică limbii române.

Martie 1990

G. Grună
Universitatea din Cluj-Napoca
Facultatea de Filologie
Str. Horea, 31

SORIN STĂLI, *Le transpâtisique*, Paris, Presses Universitaires de France, coll. Linguistique nouvelle, 1990, 172 p.

Prezența lucrare a cunoscutului lingvist român, actualmente profesor la Universitatea din Bologna, Sorin Stăli, se situează în seria unor cercetări anterioare ale autorului, și anume:

Il dialogo. Considerazioni di linguistica pragmatica, Napoli, 1982, și *Cinque miti della parola. Lezioni di lessicologia testuale*, Bologna, 1984.

Domeniul transpâtisic, care domină înconștabil lingvistica ultimului deceniu, se arde,

de fapt, cum precizează autorul de la bun început, la conținutul mai multor direcții de cercetare:

lingvistică textuală, pragmatolingvistică, analiză discursivă, analiză conversatională, teoria argumentării, filozofia limbajului, înțelegerea din ele înțeles în curs de constituire ca disciplină și înțelegerea

Studiul transpâtisicului este în concepția lui Stăli, înțeles ca o disciplină care, printr-un

țea un „demers ascendent” și care își propune să explice „procesul de constituire a textelor

plecând de la imbricările de fraze” (p. 12), cu referire specială în lucrare asupra celor binare:

între două enunțuri sau două replici dialogale.

Un altare proiect pare însă a fi împina un prim obstacol și acesta țegat de însuși conceptul

de frază, limită *ad quem* a analizei gramaticale și limită *a qua* a celor lexicale și conversa-

ționale. Sint evocate pe rând criticile care au stat la baza diverselor definiții propuse până acum

dacă nu chiar imposibilitățile acestor (în discursul oral), identificarea și delimitarea frazei într-un text.

Nu ne mai rămâne așadar decât să considerăm „fraza” ca o noțiune axiomatică, cum e

și aceea de „enunț” și chiar de „text”, mai ales că, după opinia autorului, respectivul obstacol nu

lățile ce depășesc limita enunțurilor reproduc de fapt anumite relații intrasistice” (p. 14), iar

pe de altă, deoarece relațiile dintre replicile dialogale sînt nu numai intrasistice, ci și „a-frazice”

(redem totuși că se impunerea unei elveia distincții operaționale, care, dacă nu oțără

o soluție imediată problema pe care autorul o acordă propoziției în raport cu „fraza” și „frazet

În vorba despre acceptiunea pe care autorul o acordă propoziției în raport cu „fraza” și „frazet

tră” (p. 20), cea din urmă ne apare ca o simplă presupozitie teoretică.

Asfel, după ce prezintă „cele trei nivele ale semnificației frazei” (cap. I, p. 16-17),

autorul abordează „singurătatea enunțurilor” (*ibid.*, p. 20-24), pentru ca să treacă în fine la

descrierea „suptului material” al funcțiilor pragmatice în termenii ei: „flagrant de pro-

pozitie”, „propoziție” și „scenă” de propoziții” (cap. II, p. 26-27).

Altare fluctuații lemnologice, care se regăsesc și în alte capitole; par să și găscasă

explicații, dacă nu și justificarea, în însăși natura relațiilor transsistice. Cum această sint

„intolcanua și prin definiție semantice, și „phraset” sau dintre „phraset” simple și

emfaticamente sintactice. Or, în concepția autorului, cele două tipuri de relații sînt relativ

independente unele de altele: subordonarea și coordonarea generează structurile *gramaticale*

care susțin edificiul *pragmatic* (forța locuționară și dimensiunea interacțivă) și *lingvistică*

(funcția ofensivă sau defensivă).

Acestea fac și obiectul capitolelor II, III și IV, ce formează înconștabil nucleul în-

necesară accentuarea priorității a acestor din urmă aspecte, pentru a respecta literatura și intenția exprimată prin titlu.

Orientarea în perspectivă strict teoretică este ilustrată în volumul analizat de două sinteze foarte bine centrate pe problematica denumirilor vizate.

Studiul Etnei Dragos, *Pragmatica și pragmatica textului literar. Sensul pragmatic*, confirmă o reală acțiune bibliografică, concepută însă analitic și sub bunete auspicii ale vizității critice. Analizând multitudinea de accepții a dimensiunii pragmatice — înscrise în demersul de tip semiotic, de aceea numită și retorica recepției —, Elena Dragos, își direcționează dezbaterea spre scopul declarat de a marca — prin la urmă — „concluzia implicată” (p. 20). Concluzia implicată — în parte chiar expusă în textul său — este de cea generică sau lingvistică” (p. 20). Concluzia implicată — în parte chiar expusă în textul său — este de cea generică sau lingvistică” (p. 20). Concluzia implicată — în parte chiar expusă în textul său — este de cea generică sau lingvistică” (p. 20).

Sub semnătura lui Ștefan Oltcan se înscrie o doua analiză strict teoretică : *O perspective asupra referențialității discursului narativ literar*. (Încumscată cu anume consecvență tradiției anglo-americane, această perspectivă asupra referențialității prezintă contribuții esențiale la depășirea impasului determinat de filozofia pozitivistăului logic, ajungând la concluzia că discursul narativ literar nu poate fi totuși autoreferențial. Deci își ia măsurii de precauție, subliniind salutar — într-o notă — cum că dimensivitatea lingvistică și problemele semnificației nu sînt obiectul lucrării sale, autorul atinge — prin sistematizarea din alți cercetători ai fenomenului referențial — complexitatea raporturilor dintre limbă și lume, printre care și ideea că autorii citați în studiu, ceea din leorțiile unui Humboldt, din ipoteza Sapir — Whorf, chiar și unele concepții ale școlii neolingvistice etc. Evidențierea și subțierea soluțiilor lui P. Hicour, care înlocuiește în final noțiunea de referință prin cea de refigurare, aceasta din urmă fiind mult mai adecvată tipului de discurs cercetat, consistentul studiu al lui Ștefan Oltcan ne sugerează o posibilă re-elucidare a refigurării, deoarece lumea lexicală este ea însăși o refigurare a figurării, care este limba însăși în relația ei cu realitatea extralingvistică.

Aprilie 1990

Hodica Miron

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. B. Hecșoșid, 21

A. I. CIOBANU, *Sintaxa și semantica (Studiu de lingvistică generală)*, Chișinău, Editura Știința, 1987, 200 p.

1. Profilul lucrării lui A. I. Ciobanu se poate deduce foarte exact din titlul și subtitlul acesteia : un studiu de lingvistică generală, limitat la nivelul sintactic al limbii. Problemele leortice luate în discuție sînt sintaxa și semantica, rolul semanticii în abordarea unor aspecte referitoare la sintaxa frazei etc. Chiar și din această simplă enumerare se poate înțeles poziția autorului, aceea de reabilitare a semanticii în studiul limbii, în special la nivelul sintactic, „cel mai imprecizat de substanțiu semantică” (p. 60).

2. Edificarea conceptului lingvistic a specialistului din Chișinău sînt observabile referitoare la „blocurile sintactice”, concept de bază în lucrare, asupra căruia ne vom opri pe scurt în cele ce urmează.

Potrivit criteriului semantic-funcțional aplicat în abordarea sintaxei, A. I. Ciobanu consideră că funcțiile sintactice în propoziție pot fi realizate în două feluri :

a) prin părți de propoziție (PP) ;

b) prin blocuri sintactice (BS).

Între cele două tipuri de blocuri sintactice, BS predomină un BS, de aceea există BS subiective, BS atributive etc., inclusiv BS predicative. Propozițiile pot fi structurate după modelul de la a), după cel de la b) sau pot prezenta structuri mixte (PP și BS). Într-un enunț ca *Păsările cîntă frumoa*, există o structură sintactică de tip a), în care fiecare cuvînt reprezintă o PP. În schimb, în *Păsarea*

autorul distinge câteva aspecte teoretice și practice ale problemei: descrierea contrastivă a dialectului și a limbii standard pentru a ajuta profesorul să diagnosticheze erorile de interferență; elaborarea de materiale de predare bazate pe probleme dialectale; cursuri pentru instruirea profesorilor în probleme de sociolingvistică legate de variantele limbii; propagarea toleranței pentru dialecte și accentul dialectal (idee care nu este într-o măsură realistă, după părerea autorului). În final se constată că cei mai mulți autori susțin „bidialectalismul”, în timp ce alții susțin acceptarea limitată a variantelor regionale de pronunțare în limba standard.

În studiul *Foreign and Second Language Teaching in Western Europe: a Comparative Overview of Needs, Objectives and Policies*, de Theo van Els și Guus Extra, sociolingvistica apare ca una dintre disciplinele-sursă care pot aduce importante contribuții la organizarea programelor FL (*foreign language*) și FS (*second language*), în cimpul de studiu al lingvisticii aplicate. Programele educaționale tind să răspundă la cele două întrebări majore: „c'e trebuie să se predea?” și „cu m să se predea?”. Articolul de față își îndreaptă atenția asupra răspunsului sociolingvistic la prima întrebare, subliniind că fiecare program educațional își găsește justificarea în nevoile sale particulare.

Matthias Harting, în *Perspektiven der angewandten Soziolinguistik*, se referă la perspectivele aplicative ale sociolingvisticii, pornind de la analiza situației actuale a studiilor de lingvistică, a relației dintre grupurile sociale și strategiile limbii și vorbirii.

Articolul *Stadtsprache als ein Schwerpunkt soziolinguistischer Forschung in Europa*, aparținând lui Werner Kallmeyer, se ocupă de limbajul urban, urmărind aspectele, perspectivele, diversitatea și istoricul acestuia din punctul de vedere al cercetării sociolingvisticii europene.

Volumul al doilea cuprinde 8 studii, care au ca temă comună standardizarea limbilor naționale europene din perimetrul romanic și germanic.

Un prim studiu, *Nationalsprachenentwicklung, Sprachenstandardisierung und historische Soziolinguistik*, semnat de Klaus J. Mattheier, tratează problemele standardizării limbilor în procesul dezvoltării limbii naționale, arătând, printre altele, că nevoia de comunicare între diferitele regiuni a traversat istoria societăților romanice și germanice, de la organizarea fărâmițată în feude la organizarea unei vieți economice, sociale și de stat centralizate. În strînsă corelație cu acest proces istorico-social s-au format și s-au dezvoltat limbile standard. Astăzi, sub influența limbii standard, printr-un amplu proces de modernizare a mediilor de comunicare, asistăm la nivelarea variantelor nonstandard.

Harald Haarmann tratează problema diversității Europenei din punct de vedere lingvistic și cultural într-o perspectivă comparată, în studiul *Allgemeine Strukturen europäischer Standardsprachenentwicklung*. Dezvoltarea limbii standard, privită ca un cimp de cercetare, dă posibilitate autorului să fixeze unele aspecte teoretice ale istoriei sociolingvisticii. Comentînd teoria procesului de standardizare, autorul dezvoltă o construcție teoretică a competenței comunicative în care intră în joc, pe de o parte, competența socială și culturală, iar pe de altă parte, competența comportamentală. Din competența social-culturală fac parte cunoștințele sociale și culturale, sistemul valorilor (cunoștințe culturale specifice, generale și individuale), sfera emoțional-intențională (dispoziția emoțională, intenția comunicativă). De competența comportamentală țin mijloacele verbale de comunicare (mecanismul registrului de selectare, mecanismul procesual al mijloacelor de vorbire) și mijloacele nonverbale de comunicare (centrul coordonator pentru comunicarea nonverbală, sistemul nonverbal al mijloacelor de comunicare — gestul, iconicul). Prezintă apoi aspectele empirice ale istoriei, sociolingvisticii, procesul de formare a limbii și diferențierea sa noțional-terminologică, referindu-se la trei repere, în context european: sistemul scrierii (*Korpus*), inventarul social-cultural (*Status*) și prestigiul, care se oglindesc în receptarea de către vorbitori a *Korpus*-ului și a *Status*-ului în procesul de formare a limbii.

Tot de procesul de standardizare, de data aceasta în spațiul anglofon, se ocupă Manfred Görlach în *Sprachliche Standardisierungsprozesse im englischsprachigen Raum*, de cel din spațiul germanic, Werner Besch în *Standardisierungsprozesse im deutschen Sprachraum*, de cel din spațiul scandinav, Bengt Loman în *Sprachliche Standardisierungsprozesse in Skandinavien*, iar de situația olandezei standard în Belgia, Roland Willemyns și Piet van de Craen în *Growth and Development of Standard Dutch in Belgium*.

În studiul *Typen der Ausbildung und Durchsetzung von Nationalsprachen in der Romania*, Christian Schmitt abordează modul de formare a limbilor romanice și constituirea lor ca limbă națională. Se constată că modificările certe survenite în latină se datorează, încă de la început, influenței factorilor culturali (biserică, centre administrative, renașterea carolingiană, latina medievală) și corelării celor trei aspecte ale latinei (sub-, ad- și superstrat). Pentru limbile romanice se punctează momentele importante ale istoriei limbii literare, în strînsă legătură cu evenimentele social-culturale (Revoluția franceză, momentul Dante „padre della lingua”, Academia Spaniolă, Academia Franceză, Școala Ardeleană etc.), de la primele scrieri — monumente de

limbă veche — la est al limbii contemporane, în primele reviste literare, la lucrări normative (gramatică, lexicologie, dicționare). Studiul pune în evidență convergența de veacuri a limbilor romanice din toate zonele.

Din expunerea lui Edgar C. Polomé, în *Sprachzustände in den westlichen Provinzen des römischen Kaiserreiches*, reiese limpede că romanii nu au avut niciodată o sistematizare a strategiilor vorbirii, dar prestigiul latinei se datorează rolului puternic pe care l-a avut în viața culturală, socială și politică a imperiului.

Volumul al treilea cuprinde un număr mare de contribuții la problema „Dialectul și școala în țările europene”, după cum urmează: Pete van de Craen — *Belgium*, Ulrich Ammon — *Bundesrepublik Deutschland*, Jeis Norman Jørgensen — *Denmark*, Karl Spangenberg — *Deutsche Demokratische Republik*, Bengt Loman și Päivi Rintala — *Finnland*, Jenny Cheshire — *Great Britain*, John Harris — *Ireland*, Anton M. Hagen — *The Netherlands*, Geirr Wiggen — *Norway*, Hanspeter Gadler — *Osterreich*, Maria Emilia Ricardo Marques — *Portugal*: *L'équilibre rompu*, Marina Ciolac și Margareta Chioreanu — *Roumanie*, Peter Sieben și Horst Sitta — *Schweiz*, Miguel Siquan — *Languages and Dialects in the Educational System of Spain*, Lars-Gunnar Anderson — *Sweden*, Damir Kalogjera — *Serbo-Croatian Dialects and School in Yugoslavia*.

Editorii au conceput acest volum prin răspunsuri la un chestionar constând din 13 întrebări, lansat specialiștilor din țările Europei, oferind astfel un material comparabil, care permite fixarea unor particularități comune diferitelor țări. Studiile din acest volum pun în evidență problemele școlare legate de practica vorbirii dialectale în Europa, urmărind impactul dialectelor (înțelese ca variante teritoriale și sociale) cu limba standard (varianta codificată a limbii). Această întâlnire între dialect și limba standard este mai mult sau mai puțin bulversantă, dificultățile lingvistice ale *D-speakers* față de dificultățile *S-speakers* fiind direct proporționale cu distanța lingvistică dintre cele două variante ale limbii.

Limbajul este intim conectat cu individualitatea socială a vorbitorilor, de aceea tratamentul dialectului în școală reclamă o atitudine diferențială, sensibilă. Majoritatea autorilor relevă acceptarea interferării dialectului cu limba standard în școală, cel puțin la nivelul primar și secundar, când dialectul este privit destul de favorabil în dezvoltarea armonioasă a personalității unui *D-speaker*. Totodată pun în evidență legitimitatea concentrării școlii asupra limbii standard, ca parte a repertoriului educațional.

De asemenea, studiile cuprinse în volum reliefează cercetările și inițiativele pedagogice destinate surmontării problemelor de ordin educativ ce rezultă din acest impact. Specialiștii (lingviști și profesori) sînt angajați în procesul de cercetare a limbii și de găsim metodele, principiile și materialele de învățare a scrierii și citirii în limba standard, fără a anula cuiva dreptul de a folosi liber vorbirea dialectală.

Studiile care analizează interferările dialectului cu limba standard pot constitui bază pentru analiză contrastivă a acestor două variante, care ar duce la o înțelegere funcțională a lor și la o mai judicioasă achiziție lingvistică ulterioară.

Ținînd cont de diversitatea punctelor de vedere ale autorilor, studiile din acest volum ar putea fi puse sub semnul unei drepte concluzii: „Dialect can be a problem, it is not a drama” (p. 72).

Revista „Sociolinguistica”, de o ținută științifică remarcabilă, concentrînd o mare cantitate de date și idei sociolinguistice, bazate pe o bibliografie vastă și modernă care facilitează informația rapidă și eficientă, se prezintă ca un eveniment lingvistic european de prestigiu.

Aprilie 1990

Alexandra Danciu și Sabina Teiuș
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

ALEXANDRU ROSETTI

(1895—1990)

La 27 februarie 1990 s-a stins din viață unul din cei mai de seamă reprezentanți ai lingvisticii românești actuale și, în aceeași măsură, una din figurile proeminente ale vieții noastre culturale, acad. Al. Rosetti.

Ou de o rară noblețe sufletească și bunătate, a fost un deosebit organizator și îndrumător al cercetării lingvistice, o personalitate de mare autoritate științifică, alit în țară cit și peste hotare.

Descinzând dintr-o veche familie boierească din nordul Moldovei, s-a născut la 20 octombrie 1895 în București. Aici a urmat și cursurile Liceului „Gh. Lazăr” și ale Facultății de Litere și Filozofie, avind ca profesori și îndrumători personalități marcante ale lingvisticii și culturii românești: O. Densusianu, I.-A. Candrea, I. Bianu și D. Onciul. În 1920, la încheierea studiilor, îi apare valorosul memoriu *Colindele religioase la români*, lucrare ce anunță pe viitorul savant. Bursier la Paris, are ca profesori lingviști de renume mondial: A. Meillet („cel mai mare lingvist al timpului nostru”, spune Al. Rosetti), care îl introduce în problemele de lingvistică generală, M. Roques, maestrul său în filologie, abatele Rousselot, întemeietorul foneticii experimentale, care îl inițiază în această disciplină lingvistică, J. Gilliéron, creatorul geografiei lingvistice. La Paris a devenit membru al Școlii Române din Franța și, în 1924, este diplomat al Școlii de Înalte Studii. Tot la Paris, în 1926, și-a luat doctoratul în litere. Studiile urmate aici, timp de 8 ani, au avut o influență decisivă asupra formației și a orientării științifice a tinărului cercetător. Tot aici, Al. Rosetti l-a avut coleg pe Al. Graur, care i-a devenit bun prieten și colaborator apropiat la prestigioasa revistă „Bulletin linguistique”, pe care a inițiat-o și a condus o de-a lungul anilor. Reîntors în țară în 1928, este numit conferențiar, iar în 1932 profesor la Facultatea de Litere și Filozofie din București, inaugurând aici predarea foneticii generale și experimentale. După moartea lui O. Densusianu, în 1938, a devenit titularul catedrei de limba română la aceeași facultate, unde timp de decenii a predat istoria limbii române și, ca profesor și om de știință, a contribuit la creșterea prestigiului lingvisticii românești. În 1948, apreciindu-i-se meritele științifice incontestabile, a fost ales membru al Academiei Române, iar în 1963, înființându-se Centrul de Cercetări Fonetice și Dialectale, i-a fost încredințată conducerea acestei importante instituții.

Îndelungata și bogata sa activitate științifică cuprinde o arie largă de preocupări, dar domeniile cărora savantul le-a acordat o atenție deosebită au fost fonetica și fonologia, lingvistica generală și, mai ales, istoria limbii române. În două importante și temeinice monografii: *Étude sur le rhotacisme en roumain* (1924) și *Recherches sur la phonétique roumaine*

du XVIe siècle (1926), încearcă să înfățișeze și o repartitie geografică a trăsăturilor fonetice ale limbii române din secolul al XVI-lea. Aplecându-se și asupra textelor noastre vechi, ne-a oferit o sistematică descriere a scrișorilor din arhivele Bistriței, *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du XVIIe siècle, tirées des archives de Bistritz (Transylvanie)*, apărută în 1926.

Nici domeniul dialectologiei n-a rămas în afara preocupărilor marelui savant. În 1929 elaborează, pe baza unor cercetări directe, un amplu studiu asupra particularităților graiului fărșeroșilor, *Cercetări asupra graiului românilor din Albania*, căruii îi urmează câteva contribuții de metodă.

Rod al cursurilor de fonetică generală și experimentală este *Cursul de fonetică generală*, apărut în 1930, „expunere clară și concisă, la curent cu cele din urmă cercetări”, cum o caracterizează S. Pușcariu. Într-o nouă versiune, *Introducere în fonetică*, lucrarea a cunoscut mai multe ediții, fiind tradusă și în portugheză. Dintre numeroasele sale studii de fonetică și fonologie amintim: *Rémarques sur la détente des occlusives roumaines en fin du mot*; *Phonétique et phonologie*; *Contribution à l'analyse physiologique et à l'histoire des voyelles ä et i*; *Sur la théorie de la syllabe* etc.

O trăsătură fundamentală a activității savantului a fost cunoașterea și promovarea noului, interesul pentru metodele moderne de cercetare. Promotor al analizei structurale în lingvistica românească, Al. Rosetti este autor, împreună cu Al. Graur, al primei schițe a sistemului fonologic al limbii române, *Esquisse d'une phonologie du roumain* (1938), lucrare ce rămîne ca punct de referință și, în același timp, ca un model teoretic, cu numeroase sugestii pentru cercetările ulterioare. Multe dintre problemele de fonetică și fonologie, schițate doar în această lucrare, le adîncește, aducînd noi elemente și precizări, într-o seamă de contribuții ulterioare.

Al. Rosetti a înfățișat, într-o serie întregă de articole și studii (*Limba lui Anton Pann*, 1949; *Observații asupra limbii lui Miron Costin*, 1950; *Limba scrierilor lui I. L. Caragiale*, 1957; *Simțul limbii la Camil Petrescu*, 1958 etc.), diverse aspecte ale limbii și stilului unor scriitori reprezentativi. El este, de altfel, și coautor la *Istoria limbii române literare* (I, 1961), prima încercare de sinteză a evoluției limbii române literare, de la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea.

Al. Rosetti a fost un căutător de aspecte originale, de idei noi, fiind atras către explicarea problemelor fundamentale ale lingvisticii. Astfel, *cuvîntului* i-a consacrat un studiu temeinic, *Le mot. Esquisse d'une théorie générale* (1943; retipărit în românește cu o seamă de completări și precizări, cu titlul *Filosofia cuvîntului*, 1946 și 1989).

Însă opera cea mai reprezentativă a savantului dispărut, sinteză de mari proporții, rămîne *Istoria limbii române*, în care sînt descrise și analizate amănunțit stadiile de evoluție a limbii române, de la începuturile ei pînă în secolul al XVII-lea. Rezultat al unei activități de peste o jumătate de veac, publicată în mai multe ediții, *ILLR* cuprinde toată informația din țară și din străinătate, la elaborarea ei fiind folosite toate metodele disciplinei noastre. Este un nesecat izvor de informații, un instrument de lucru indispensabil pentru orice cercetător al limbii române. În prezentarea și descrierea faptelor din această monumentală operă, marele lingvist a pornit de la documente, de la texte, și nu de la forme reconstruite prin

comparația limbilor romanice, care uneori prezintă forme ce nu au existat în limba vorbită. A fost în permanență preocupat atit de cunoașterea trecutului, dar și a celor mai recente idei și rezultate din știința și cultura românească și universală.

Al. Rosetti a fost printre primii lingviști români care și-au dat seama de importanța geografiei lingvistice, a fonologiei, a structuralismului în lingvistică. A susținut și a sprijinit cercetările efectuate în aceste direcții, tipărindu-le în importante publicații de lingvistică pe care le-a condus: „Bulletin linguistique”, „Studii și cercetări lingvistice”, „Fonetica și dialectologie”, „Revue roumaine de linguistique”, „Cahiers de linguistique théorique et appliquée”.

Dacă opera lingvistică a lui Al. Rosetti este impresionantă, atit prin amploarea ei cit și a compartimentelor lingvistice în care și-a spus cu autoritate și documentat cuvântul, nu mai puțin importantă este opera sa de editor, începută la sfârșitul deceniului trei. Fost director la Cultura Națională și mai târziu la Editura Fundațiilor Regale, a tipărit și a pus în circulație marile capodopere și valori ale literaturii și culturii române. E suficient să amintim doar monumentală operă a lui G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, a cărei publicare Al. Rosetti a considerat-o ca pe opera măiastră a vieții sale de editor.

Se cuvine să spunem câteva cuvinte și despre Omul Alexandru Rosetti. Am avut fericirea să-l cunosc îndeaproape, îndeosebi după înființarea Centrului de Cercetări Fonetice și Dialectale, al cărui director și îndrumător a fost timp de mai mulți ani. Am fost primit în nenumărate rânduri în cabinetul său, unde am discutat multe din problemele ce mă frământau în elaborarea unor lucrări. Sfaturile și sugestiile pe care le primeam erau deosebit de prețioase. A format o adevărată școală de tineri cercetători, pe care îi sprijinea în toate împrejurările. Acest sprijin l-am avut și eu din partea marelui Om. În prima jumătate a anului 1973, cînd mi-am definitivat teza de doctorat, am discutat deseori cu marele lingvist multe dintre problemele cuprinse în lucrare. Pentru susținerea ei, însă, aveam nevoie, în comisie, de conducător științific (fostul meu conducător, regretatul acad. Emil Petrovici, dispărînd tragic, în 1968). Adresîndu-mă marelui lingvist cu rugămîntea de a accepta să-mi fie conducător științific, omul de o mare noblețe sufletească a acceptat, deși în teză erau unele puncte de vedere, în anumite probleme, diferite de ale sale. Condiția, pentru marele savant, era ca tot ce spuneai să fie foarte bine documentat și argumentat.

Prin dispariția lui Alexandru Rosetti, eminent lingvist și cărturar, personalitate marcantă a științei lingvistice și culturii europene, lingvistica românească și cultura noastră în general suferă o mare pierdere. Vom păstra cu pioșenie în amintire imaginea marelui dispărut.

Gr. Rusu

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
Cluj-Napoca, str. E. Raconîță, 21

INDICELE VOLUMULUI AL XXXV-LEA (1990)*

INDICE DE MATERII

A

ADJECTIV; ~ eliptic 69; adverbializarea ~ elor 52-53; substantivarea ~ elor 46-49
ADJECTIVARE; ~ a părților de vorbire 51-53
ADVERB 95-96; substantivarea ~ elor 50, 51
ADVERBIALIZARE; ~ a adjectivelor 52-53
APELATIV; toponime provenite din ~ e 55-63
ARTICOL; substantivarea prin articulare cu ~ hotărît și cu ~ nehotărît 46
ASOCIATIV; cimp ~ 114
ATLAS LINGVISTIC; ~ romanic 179-181
ATMOSFERĂ; ~ de limbaj 99; ~ referențială 99; o poetică a ~ ei 99-101
ATRIBUTIV; subordonată ~ ă 135
AUXILIAR; ~ i relaționali 136

B

BILINGVISM 178
BRAHILOGIE 69
BREVILOCVENȚĂ 69-70

C

CAZUAL; flexiune ~ a 136
CIRCUMSTANȚIAL; conjunctiv ~ 134
CIMP; ~ asociativ 114; ~ conceptual 115; ~ lexical 114, 117; ~ lingvistic 114, 115; ~ semantic 113, 115, 117; ~ uri lexico-semantice 117; ~ uri noționale 117; teoria ~ urilor lingvistice 114
COD; ~ uri teatrale 102
COERENȚĂ; ~ semantică 177
CÔEZIUNE; ~ a textului 154
CONCEPTUAL; cimp ~ 115
CONCESIV; conjunctiv ~ 134, 135
CONECTIV 136
CONEXITATE; ~ a textului 154
CONJUNCTIV 133-137; ~ circumstanțial 134; ~ concesiv 134, 135; ~ consecutiv 134; ~ deliberativ 134; ~ final 134; ~ hortativ 134; ~ imperativ 133, 135; ~ permisiv 135; ~ potențial 134; ~ re-

lațional 135; modul ~ în limba română 133-137; valorile ~ ului 134-135
CONJUNCTIVAL; construcție ~ ă 134; subordonate ~ e 135
CONJUNCȚIE; ~ a să 135-136; ~ i compuse cu să 136; substantivarea ~ i și interjecției 47
CONSTRUCȚIE; ~ conjunctivală 134; ~ dativală 134; clasificarea subordonatelor după criteriul ~ i 135
CONTACT; ~ ul între limbi 177-179
CONTINUITATE; ~ a textului 154
CONTINUT; ~ frastic 177
COORDONARE 176
CREAȚIE; ~ a lingvistică (lexicală) 113-118
CUVÎNT 186; ~ e polisemantice 118; derivarea ~ elor 16; formarea ~ elor 171-172, 178; o poetică a ~ ului 10; valoarea poetică a ~ elor 9; „ ~ e și lucruri” 39

D

DATIVAL; construcție ~ ă 134
DELIBERATIV; conjunctiv ~ 134
DERIVARE; ~ a cuvintelor 16; ~ a în terminologia textilă populară 139-144; ~ a verbală cu sufixe 171-172
DERIVAT; ~ e imediale 172; ~ e mediate 172
DIALECT; ~ ul istoric 178; ~ ul și școala 184; raportul dintre ~ și limba standard 184
DICȚIONAR; neologisme în ~ ul lui T. Corbea 17-18; numele proprii în ~ ele limbii române 161-166; probleme de dialectologie în ~ ul lui T. Corbea 18; probleme de gramatică în ~ ul lui T. Corbea 17
DISCURS 154; ~ ul narativ literar 174; economia de expresie lingvistică în ~ ul literar 173-174

E

ELIPSĂ; ~ gramaticală 69-74; ~ și brevilocvență 69-70; ~ și subînțelegere 70; ~ și suspensie 70

* Întocmit de Elisabeta Faiciuc.

ELIPTIC; adjectiv ~ 69; expresie ~ ă 69; predical ~ 69

ENUNȚ; sintagmatică ~ urilor 176-177

ESTETICĂ; ~ literară 7; stilistică ~ 4

ETIMOLOGIE; ~ i românești 39-43, 65-68

EVOLUȚIE; ~ a lingvistică (lexicală) 113-118

EXPRESIE; ~ eliptică 69; economia de ~ lingvistică în discursul literar 173-174

F

FILOLOGIE; ~ românească 93-95, 121

FINAL; conjunctiv ~ 134

FLEXIUNE 136; ~ cazuală 136; ~ verbală 136

FONETIC; structura ~ ă a sufixelor verbale 172

FORMAREA CUVINTELOR; ~ i în limba română 171-172, 178

FRASTIC; conținut ~ 177

FRAZĂ 176-177

FUNCȚIE; ~ i lingvistice 177; ~ i pragmatice 177

G

GENEALOGIC; caracterizarea ~ ă a idiomurilor 178

GEOGRAFIE LINGVISTICĂ 179-181

GHIȚOARE; semiotica ~ ii 102-103

GLISARE 71

GLOBALITATE; ~ a textului 154

GRAMATICAL; elipsă ~ ă 69-74; structuri ~ e 176; transferuri lexico-~ e în opera literară a lui Mihai Eminescu 45-54

GRAMATICĂ; ~ a limbii române 69-74, 125-132, 174-176; ~ a poeziei 10; probleme de ~ în dicționarul lui T. Corbea 17

H

HIPERFNCTIE; ~ i pragmatice 177

HORTATIV; conjunctiv ~ 134

I

IDIOM; caracterizarea genealogică a ~ urilor 178; limba română în corelație cu alte ~ uri romanice 178-179

IMPERATIV; conjunctiv ~ 133, 135

INDICATIV; modul ~ 134

INTERJEȚIE; ~ a la începutul poeziei românești 75-81; stilistica ~ i 75-81; substantivarea conjuncției și ~ i 47

ISTROROMÂN; dialectul ~ 178

J

JUXTAPUNRE 71

L

LATIN; modificări semantice în lexicul ~ al românei 21-30; sufixe ~ e 16

LATINITATE; ~ a limbii române 15 16, 181

LEXIC; modificări semantice în ~ ul latin al românei 21-30

LEXICAL; clmpuri ~ e 114, 117; creația și evoluția ~ ă 113-118; note ~ e 65-68; sistem ~ 118; transferuri lexico-gramaticale în opera literară a lui Mihai Eminescu 45-54

LEXICOGRAFIE; ~ românească 13-15, 122-123, 139-148, 161-166

LEXICOLOGIE; ~ românească 39-43, 96-99

LIMBAJ; ~ ul poeziei 3-12; act de ~ 177; atmosferă de ~ 99; semiolicea ~ ului științific 173

LIMBĂ; ~ ile neolatine 179; contactul între ~ i 177-179; formarea ~ ilor romanice 183-184; formarea cuvintelor în ~ a română 171-172, 178; gramatica ~ ii române 69-74, 125-132, 174-176; istoria ~ ii române 21-31, 116; istoria ~ ii române literare 186; latinitatea ~ ii române 15-16, 181; locul ~ ii române între ~ ile romanice 178-180; modul conjunctiv în ~ a română 133-137; numele proprii în dicționarele ~ ii române 161-166; păreri despre ~ la Teodor Corbea 13-19; poezica ~ ii 10; raportul dintre dialect și ~ a standard 184; relația ~ -societate 182; standardizarea ~ ilor naționale 183

LINGVISTIC; clmp ~ 113, 115; creația și evoluția ~ ă 113-118; economia de expresie ~ ă în discursul literar 173-174; funcții ~ e 177; geografie ~ ă 179-181; stilistică ~ ă 4,5; structură ~ ă 117-118; structuralism ~ 176-178; teoria clmpurilor ~ e 114

LINGVISTICĂ; ~ aplicată 182-184; ~ generală 113-118, 173-176; ~ a textului 153-159; istoria ~ ii românești 3-12, 13-19, 105-108, 119-124, 185-187

LITERAR; discursul narativ ~ 174; economia de expresie lingvistică în discursul ~ 173-174; estetică ~ ă 7; istoria limbii române ~ e 186; pragmatica textului ~ 173-174; stilistică ~ ă 4; transferuri lexico-gramaticale în opera ~ ă a lui Mihai Eminescu 45-54

M

MOD; ~ ul indicativ 134

MORFEM; ~ ul sã 135-136

MORFOLOGIC; schimbarea statutului ~ al părților de vorbire 45-54

N

NARATIV; discursul ~ literar 174
NORMĂ; raporturile dintre sistem, ~ și vorbire 9
NOȚIONAL; cimpuri ~ e 117
NUME; ~ le proprii în dicționarele limbii române 161—166; ~ le propriu în textul poetic 153—159

O

ONOMASTICĂ; ~ românească 107—108, 149—152

P

PARATACTIC; subordonate ~ e 135
PERMISIV; conjunctiv ~ 135
PLURILINGVISM 182
POETIC; limbajul ~ 3—12; numele propriu în textul ~ 153—159; valoarea ~ a a cuvintelor 9
POETICĂ 8, 173—174; ~ a atmosferei 99—101; o ~ a cuvintului 10; o ~ a limbii 10; ~ românească 83—92; ~ a textului 10; ~ a versificării 101
POLISEMANTIC; cuvinte ~ e 118
POTENȚIAL; conjunctiv ~ 134
PRAGMATIC; funcții ~ e 177; hiperfuncții ~ e 177
PRAGMATICĂ; ~ a textului literar 173—174
PREDICAT; ~ eliptic 69
PREPOZIȚIE; substantivarea prin ~ i 46
PRONUME; substantivarea ~ lor 46, 49
PROPOZIȚIE 176
PSEUDOPUNCTURARE 71

R

RAPORT; ~ ul dintre dialect și limba standard 184; ~ uri semantice 118; ~ urile dintre sistem, normă și vorbire 9
REFERENȚIAL; atmosferă ~ a 99
RELATIE; ~ a limbă—societate 182; ~ a titlu—text 101; ~ ile sirbo-române 106; ~ i transfrastice 176
RELAȚIONAL; auxiliari ~ i 136; conjunctiv ~ 135; sens ~ 136
ROMANIC; atlas lingvistic ~ 179—181; formarea limbilor ~ e 183—184; locul limbii române între limbile ~ e 178—180
ROMANISTICĂ 103, 179—181
ROMÂN; formarea cuvintelor în limba ~ a 171—172, 178; gramatică ~ a 69—74, 125—132, 174—176; istoria limbii ~ e 21—31, 116, 186; latinitatea limbii ~ e 15—16, 181; limba ~ a în corelație cu alte idiomuri romanice 178—179; locul limbii ~ e între limbile romanice 178—180; modificări semantice în lexiconul latin al limbii ~ e 21—30; modul conjunctiv în limba ~ a 133—137; numele

proprii în dicționarele limbii ~ e 161—166; relațiile sirbo—e 106
ROMÂNESC; etimologii ~ ești 39—43, 65—68; filologie ~ ească 93—95, 121; interjecția la începutul poeziei ~ ești 75—81; istoria lingvisticii ~ ești 3—12, 13—19, 105—108, 119—124, 185—187; lexicografie ~ ească 161—166; lexicologie ~ ească 39—43, 96—99; onomastică ~ ească 107—108, 149—152; poetică ~ ească 83—92; sufixe ~ ești 16; toponimie ~ ească 55—63, 96—99, 149—152; vocabular ~ 39—43

S

SEMANTIC; cimp ~ 113, 115, 117; coerență ~ a 177; modificări ~ e în lexiconul latin al românei 21—30; raporturi ~ e 118
SEMANTICĂ; sintaxa și ~ a 174—176
SEMIOTICĂ 103, 173—174; ~ a ghicitorii 102—103; ~ a limbajului științific 173; ~ a textului 173
SENS; ~ relațional 136
SINTAGMATICĂ; ~ a enunțurilor 176—177
SINTAXĂ; ~ a și semantica 174—176
SISTEM; ~ lexical 118; raporturile dintre ~ , normă și vorbire 9
SÎRB; relațiile ~ o-române 106
SOCIOLINGVISTIC; cercetarea ~ a europeană 182—184
STANDARDIZARE; ~ a limbilor naționale 183
STILISTICĂ 3, 4, 7, 8, 173; ~ estetică 4; ~ lingvistică 4, 5; ~ literară 4; ~ a interjecției 75—81
STRUCTURALISM; ~ lingvistic 176—178
STRUCTURĂ; ~ lingvistică 117—118; ~ a fonetică a sufixelor verbale 172; ~ i gramaticale 176
SUBIECT; ~ inclus 71
SUBORDONARE 176
SUBORDONATĂ; ~ atributivă 135; ~ conjunctivală 135; ~ e paratactice 135; clasificarea ~ elor după criteriul construcției 135
SUBSTANTIVARE; ~ a adjectivelor 46—49; ~ a adverbelor 50, 51; ~ a conjuncției și interjecției 47; ~ a pronumelor 46, 49; ~ a verbelor 46, 50; ~ a prin articulare cu articol hotărât și cu articol nehotărât 46; ~ a prin prepoziții 46; ~ a prin determinare 46; ~ a în alte poziții 47
SUFFIX; ~ e latine 16; ~ e românești 16; ~ ul -esc 33—38; derivarea verbală cu ~ e 171—172; structura fonetică a ~ elor verbale 172

T

TEORIE; ~ a cimpurilor lingvistice 114; ~ a părților de vorbire 95—96
TERMINOLOGIE; ~ pastorală 39—41; ~ textilă populară 139—144

- TEXT: cercetarea ~ului 173—174; coeziunea ~ului 154; coexistența ~ului 154; continuitatea ~ului 154; funcționarea ~ului artistic 10; globalitatea ~ului 154; hiper~ 101; hipo~ 101; lingvistica ~ului 153—159; numele propriu în ~ul poetic 153—159; poetica ~ului 10; pragmatica ~ului literar 173—174; relația titlu—~ 101; semiotica ~ului 173
- TEXTOLOGIE; transfrasticul — ramură a ~i 176—177
- TEXTUAL; transformările ~e 101—102
- TEXTUALITATE; arbi~ 101; hiper~ 101, 102; meta~ 101; para~ 101; trans~ 102
- TITLU; relația ~—text 101
- TOPONIM; ~e provenite din apelative 55—63; ~ele în -ăuși 149—152
- TOPONIMIE; ~ românească 55—63, 96—99, 149—152
- TRANSFER; ~uri lexico-gramaticale în opera literară a lui Mihai Eminescu 45—54
- TRANSFRASTIC; ~ul — ramură a textologiei 176—177; relații ~e 176
- TRANSSTILIZARE 102
- V
- VERB; substantivarea ~elor 46, 50
- VERBAL; derivarea ~ă cu sufixe 171—172; flexiune ~ă 136; structura fonetică a sufixelor ~e 172
- VOCABULAR; ~ românesc 39—43; ~ text popular 139—143; ~ul reprezentativ 178; îmbogățirea ~ului prin schimbarea statutului morfologic al părților de vorbire 45—54
- VORBIRE; adjectivarea părților de ~ 51—53; raporturile dintre sistem, normă și ~ 9; schimbarea statutului morfologic al părților de ~ 45—54; teoria părților de ~ 95—96

INDICE DE AUTORI*

A

- Aaron, Vasile 170
- Abrams, M.H. 100
- Adrados, F. R. 9
- Albala, Radu 75
- Alecsandri, V. 175
- Alessio, G. 25, 27, 30
- Alexandrescu, Grigore 75, 78, 80, 81
- Ammon, Ulrich [182—184]
- Anderson, Lars-Gunnar 181
- Andriescu, Al. 3
- Anghel, Ioana 39—43, 171—172
- Aramă, Dalila Lucia 94
- Arghezi, T. 155, 161
- Avram, Mioara 171

B

- Baciu, Ioan 103, 125—132
- Bakos F. 165
- Balaciu-Matei, Jana 140
- Bally, Charles 45, 95, 114, 162
- Barbu, I. 155
- Barcianu, Sab. Pop. 67
- Barișu, George 170
- Battisti, C. 25, 27, 30
- Bărbulescu, Ilie 34
- Bejan, D. 45—54
- Berca, Olimpia [101]
- Besch, Werner 183

- Bidlău, Viole 55
- Binder, Șt. 42
- Birdeș, Emilian 93
- Björkman, Sven 33, 36
- Blag, L. 4, 8, 47, 155, 161
- Blédy, G. 14
- Bloch, O. 22, 23, 25, 26, 30
- Bloomfield, Leonard 95
- Bogdan, D. 165
- Bogdan, Ioan 151
- Bogrea, V. 27
- Bojan, T. 27
- Bolinteanu, D. 163
- Bolliac, C. 75, 79—81
- Bolocan, Gh. 165
- Borellă, Mircea 3—12, 119—124
- Borillo, A. 127
- Borza, Alexandru 14
- Bouretz, E. 33
- Bréal, M. 30
- Breban, Vasile 39—43, 67
- Brinzeu, Pia [102]
- Brøndal, Viggo 95
- Bugarski, Ranko 182
- Bühler, K. 70
- Burgos, Jean 99

C

- Candrea, I.-A. 27, 30, 98, 122
- Cantini, Mareu Antoniu 168

* Cifrele tipărite cu caractere aldine indică autorii de articole; cifrele puse între paranteze drepte indică autorii discutați, iar celelalte cifre trimit la autorii citați.

Cantacuzino, stolnicul Constantin 15
 Cantemir, Dimitrie 15
 Capelo, Blanca 168
 Capidan, Th. 30, 33, 35
 Carabulea, Elena 141
 Caragiale, I. L. 161
 Caragiale, M. I. 157
 Carmen Sylva 168
 Cazauc, Tatiana 114
 Călbază, Toma 168
 Călinescu, G. 49, 89, 163
 Câmpeanu, Eugen 75—81
 Căndea, V. 93
 Cheshire, Jenny 184
 Chioreanu, Margareta 184
 Chişliu, I. C. 41
 Cihac, A. 25—28
 Ciobanu, A. I. [171—176]
 Ciobanu, Fulvia 36
 Clolac, Mariana 184
 Clorănescu, Al. 22, 26—28, 30, 42, 181
 Cipariu, T. 27, 28, 30
 Cîrlova, Vasile 75, 78, 80
 Cîrstoiu, Cornel 75
 Claretie, Leo 168
 Claudel, P. 7
 Clemens, Andreas 168
 Comşulea, Elena 139—144
 Conachi, Costache 75—77, 80, 81
 Constantinescu, P. 89
 Constantinovici, Simona [102]
 Corbea, Teodor [13—19]
 Coresi, diaconul 123, 165
 Cornea, Paul 75
 Coromilas, J. 25, 26, 30
 Cortelazzo, Mantio 98
 Coseriu, Eugenio 9, 95, 162
 Costin, Miron 15
 Coteanu, I. 165
 Craen, Piet van de 183, 184
 Craşoveanu, D. 74
 Creangă, I. 175
 Creţla, P. 85, 86
 Creţu, Gr. 14
 Croce, B. 5

D

Dalcoviciu, C. 27
 Danciu, Alexandra 182—184
 Dauzat, A. 35
 Delbrück, B. 95
 Densuşlanu, O. 26, 27, 30, 33, 39, 60, 98, 180
 Diaconescu, Ioana 47
 Diaconescu, Paula 47
 Diculescu, C. 26
 Diez, Fr. 25, 30
 Dillehiti, Constantin 168
 Dimitrescu, Florlea 93, 179—181
 Diuval, Alexandru 169
 Dolnaş, Şt. Aug. 99
 Dragomirescu, Gh. N. 68, 70, 74
 Dragoş, Elena [174]

Draşoveanu, D. D. 69—74, 133—137
 Drăganu, N. 21, 30, 74, 95, 122, 165
 Drăghiceanu, M. 163
 Dubois, J. 134, 137
 Dumitrescu Buşulenga, Zoe 85
 Duridanov, Ivan 37

E

Eco, Umberto 162
 Edelstein, Frieda 50
 Edwards, P. M. H. 75
 Eliade-Rădulescu, Ion 169
 Els, Theo van 183
 Eluard, P. 7
 Eminescu, Mihai [45—51], 102, 163, 175
 Epure, Ioan 169
 Ernout, A. 22—25, 28, 30
 Eustaşiu, G. (Ciocanilor) 169
 Everac, Paul 50
 Evseev, Ivan [102—103]
 Extra, Guus 183

F

Falcluc, Elisabeta 167—170
 Făgărăşanu, Simona [102]
 Filip, Nicolae 169
 Fischer, I. 26, 30, 34, 75
 Flora, Radu [105—107]
 Florea, Ligia Stela 176—177
 Foarţă, Maria [101]
 Foarţă, Şerban [101]
 Frăţilă, Vasile 55, [96—99]
 Frel, H. 114

G

Gadler, Hanspeter 184
 Găldi Ladislau 14
 Genette, G. 101, 102
 Gherman, Mihai 13—19
 Gheţie, Ion 13, 67
 Gilliéron, J. 117
 Giuglea, G. 27, 39, 57, 115
 Goleu, Viorica 55
 Goşla, Anton 93—95
 Göbl, v. Găldi Ladislau
 Görlach, Manfred 183
 Grandea, Gr. II. 169
 Graur, Al. 25—27, 34, 37, 162, 171, 186
 Grecu, Doina 65—66, 145—148
 Gruiţă, G. 174—176
 Gullermou, A. 86
 Guţu, G. 22—26, 28, 30, 98
 Gyuresik, Margareta [102]

H

Haarmann, Harald 183
 Hagen, Anton M. 182, 184
 Harris, John 184
 Harting, Matthias 183

- Hasdeu, B. P.** 26, 37, 39
Hempel, Wido 103
Héraud, Guy 182
Hesiod 7
Hjelmlev, Louis 95
Hoek, Leo 101
Holban, Th. 33
Homer 7
Homorocean, M. 55, 57, 58, [107—108]
Hristea, Theodor 67
Hristea, Valentina 50
Hugo, V. 7
Humboldt, W. von 114, 174

I

- Iacob-Cerkez, Șt.** 169
Iana, A. 67
Ianoviciu, Vasile 170
Ionășeu, Al. 95
Iordan, Iorgu 5, 143, 149, 165
Iorga, N. 93, 165, 168
Ipsen, G. 114
Irimia, D. 3, 5, 6, 11, 45
Isprescu, P. 170
Ivănescu, Gh. [3—12], 45, 47, 95

J

- Jakobson, Roman** 10, 11, 45
Jespersen, Otto 95
Jlipescu, G. M. 67
Jolles, A. 115
Jørgensen, Jens Norman 184
Julliland, Alphonse 75
Julliland, Heana 75

K

- Kaban Anamaria** [173]
Kallmeyer, Werner 183
Kulogjera, Danir 184
Köhler, Wolfgang 114
Körting, G. 28, 30
Kostaki, Veniamin 169
Kurylowicz, J. 7

L

- Lacea, Constantin** [119—124]
Lenz, Rodolfo 95
Lindkens, René 158
Liuha, S. 67
Löfstedt, E. 27, 30
Loman, Bengt 183, 184
Lombard, Alf 33
Loșonț, Dumitru 55—63, 96—99

M

- Macrea, D.** 119, 122
Mańczak, Witold 35, 36, 38
Marcea, P. 75

- Marcus, S.** 158
Marian, Rodica 83—92, 99—101, 173—174
Marlan, S. Fl. 164
Marouzeau, J. 134, 137
Martinet, André 95
Mattheier, Klaus J. [182—184]
Märll, I. 152
Mărza, Eva 94
Mărza, Iacob 94
Mellet, A. 22—25, 28—30, 35, 95
Meyer, G. 27, 30
Meyer, R. M. 115
Micle, V. 94
Mihail, Cristian 21—31
Mihăescu, H. 21, 24, 26, 27, 30, 37
Milaș, Constantin [173—174]
Mirčev, Kiril 36
Miron, Paul 166
Moraru, T. 40, 42
Mukařovskij, J. 8
Munteanu, Șt. 3, 11, 46, 47, 53, 89

N

- Nelde, Peter H.** [182—184]
Nerval, Gérard de 102
Neț, Mariana [99—101]
Niea, Dumitru [95—96]
Nienlescu, Al. 180

O

- Odobescu, A. I.** 170
Olvi, Terry 154, 158
Oltean, Ștefan [174]
Orza, Rodica 152

P

- Pamfle, T.** 56
Pann, Anton 75, 78—81
Papahagi, T. 25, 28, 30, 180
Pascu, G. 26, 31, 33
Pașen Harsani, Doina [102]
Pavel, Eugen 55
Păcurariu, M. 93
Păcurariu, Mirela 101—103
Păsculescu, N. 61
Pătruț, Ioan 33—38, 105—107, 139, 149—152, 165
Petőli János S. 154, 158
Petrovici, E. 33, 34, 65, 146, 149, 152, 187
Philippide, Al. 26, 31, 172
Poe, Edgar 158
Polizu, G.A. 67
Poimic, Edgar C. 184
Pop, Augustin 55
Pop, S. 62, 146, 147, 181
Popescu, Nicolae D. 170
Popescu, Radu Sp. 55—57
Popovici, D. 89
Porzig, Walther 115
Precup, E. 40
Prieto, L. 102

Procopovici, Al. 122
 Puşcariu, S. 9, 23—28, 31, 39, 45, 53, 70,
 74, 122, 123, 145, 173, 180, 186

R

Racine, J. 7
 Rădulescu-Codina, C. 61
 Reichenkron, G. 27, 31
 Rey, A. 161
 Ricardo Marques, Maria Emilia 184
 Ricœur, P. 174
 Riffaterre, Michel 101
 Rintala, Päivi 184
 Rohlfis, Gerhard [179—181]
 Rosetti, Al. 24, 25, 27, 31, 34, 122, [185—187]
 Roşianu, Ion 55
 Russu, I.I. 26, 27, 31, 34, 37
 Rusu, Andrei 75
 Rusu, Gr. 185—187

S

Sala, Marius 140, [177—179]
 Sandfeld, Kr. 34
 Sapir, E. 174
 Saussure, Ferdinand de 9, 70, 74, 95, 114, 115
 Searlat, Mireea 75
 Schmitt, Christian 183
 Şerban, A. 26, 28, 41, 42, 61, 65, 67
 Şerba, I. V. 116
 Seche, M. 161
 Sechehaye, A. 95
 Sleben, Peter 181
 Siquan, Miguel 184
 Slimon, E. 46
 Simion Ştefan 18, [93—95]
 Sitta, Horst 184
 Skok, P. 26, 27
 Slavici, I. 41
 Sorescu, Maria 75
 Sözer, Emel 154, 158
 Spangenberg, Karl 184
 Sperber, H. 115
 Spitzer, Leo 4, 6, 7, 26
 Stan, Ionel 57, 113—118
 Stan, I. T. 60
 Stanea, Radu 99
 Stati, Sorin [176—177]
 Stănescu, N. 155
 Stendhal 102
 Suciu, C. 165
 Sufletel, Rodica 55
 Szabó Zoltan 155, 158, [173]
 Szenci Molnár Albert 14, 15, 17

Ş

Şămeanu, I. 22—24, 26—28, 31, 67
 Şerban, Felicia 161—166, [173]

Şerban, Valentina 66—68
 Şuten, Flora 46, 161

T

Tapilavint, C. 26, 27, 31, 34
 Tamás, L. 42
 Tămăian, Emma 153—159
 Teaha, Teofil 60, 98
 Teiuş, Sabina 182—184
 Teodorescu, Despina 50
 Tiktin, H. 166
 Titel, Sorin 101
 Tohăneanu, G. I. 45
 Toma, Ion 177—179
 Trler, Jost [113—117]
 Troubetzkoy, N. S. 117
 Tudose, Claudia 139, 140, 143

U

Ureche, Grigore 15

V

Vaillant, A. 35, 36
 Valéry, P. 7
 Vartle, Toma 168
 Vasiliu, Laura 61, 111
 Văcărescu, Alecu 75, 76, 80
 Văcărescu Iancu 75, 77—80
 Văcărescu, Ienăchită 75, 79, 80
 Văcărescu, Nicolae 75, 76, 80
 Vendryes, J. 7, 95
 Viehoff, R. 158
 Vieln, A. 62, 172
 Vlad, Carmen 100, 153—159, [173—174]
 Vlad, Sabina 55
 Voinescu, I. 169
 Vossler, Karl 4—6
 Vuia, R. 41
 Vultur, Smaranda [102]

W

Warburg, W. van 22, 23, 25, 26, 30
 Weigand, G. 27
 Weisgerber, Leo 114
 Whorf, L. B. 174
 Wiggen, Geirr 184
 Willemyns, Roland 183
 Williams, Colin H. 182

Z

Zdrenghea, Mireea 95—96
 Zingarelli, Nicola 98
 Zoili, Paolo 98

INDICE DE CUVINTE*

AL.BANEZĂ

docă 97
dočkë 97
dărë 97
fusătë 28
mbret 21
mirë 26

BULGARĂ

chudă 60
duma 96
hvaštam 56
-iș-196
Petron 35
-ski 36
zavel 97
zavělă 97

FRANCEZĂ

ajonc 181
aller 180
aubergine 181
aussi 180
barrer 22
brebis 180
caleçonis 181
cerner 29
champ 113
clou 181
commettre 23
fiancé 26
fleuve 180
fourreau 25
fuerre 25
guerre 21
heaume 25
intercepter 22
investir 29
jointée 181
jument 180
jupe 180
jusque 181
molle 181
oeille 25
 uaille 25
otier 26
Plus 180
Pressoir 28
Pressoirier 28
p

raisin 180
table 180
luie 25
loie 25
troupe 25
troupeau 25
veteran 23
village 28

GERMANĂ

Feld 113
fodr 25
Gebiet 113
*helm 25
kufia 25
*sporo 21
*werra 21
Zinke 42

ITALIANĂ

anche 180
andare 180
anziano 23
armento 25
attener 22
calzoni 181
chiodo 181
copalla 180
dosso 24
elmo 25
-esco 33
fino 181
fiume 180
fossato 28
fusto 98
 ginesira; ~ spinosa 181
giumella 181
gonna 180
melanzana 181
partire 27
pecora 180
 (s) cuffia 25
sposo 26
sprone 21
tavola 180
turba 25
uva 180
vecchio 23

veterano 23
zolla 181

LATINĂ

Adverbialiter 17
adverbium 17
Aeneus, a, -um 17
Aequaenus, -a, -um 17
Acrius, -a, -um 17
Aetolus, -a, -um 17
Alvear 18
anima 180
ante 23
apparare 22, 29
 -- aricia 98
armentum 25
*attēnere 22, 29
 allēm ānus 24, 29
allinere 22
balinatorium 140
barbatus 180
*barra 22
basileus 21
bellum 21
Carrum 18
carus 96
casus 17
cavum 57
circumcidere 28
circumcingere 28
circumcludere 28
circumvallare 28
civitatē 23, 29
cofea 25, 29
committēre 23, 29
Cooperimentum 18
Coriscus 34
cuppa 25
defendere 22
demandatio 96
depilare 96
Dimidius, -a, -um 17
Diplongus 17
Diptolon 17
dis- 16
Doliarius 18
dorsum 24
*fidare 26
fixatum 27
*flexire 96
fossatum 27—29

* Nu sint scoase cuvintele de la p. 45—53, 80; cifrele cursive indică cuvintele discutate special.

funda 25
fustem 65
fusiculus 98
fustis 98
Gerundium 17
Gerundiva 17
grammatica 16
grex, -gis 25
-icus 16
im- 28
imperator 21
**impressoriare* 28
improcerus, -a, -um 16
improsciuis, -a, -um 16
in- 28
**in-fēnūre* 23
interceptus 22
intercipere 22
-iscus 33, 31
Labrum 18
Mantillum 18
**massatum* 27
mathematicus 16
Matrima 18
Melodonta 18
Methathesis 17
miles 25, 26, 29
**nominus* 26
appidum 23
-osus 16
ovicula 25
ovis 25
Palanga 18
partiri 27
**pedester* 96
Peregrinatio 18
petiolus 180
piolare 96
placidus 96
plāre 23, 29
platus 96
**ptulus* 96
Positio 17
Praesepe 18
pressorium 28, 29
**pressulare* 28
pressura 28
**pressurare* 28
pressus 28
Profugus, -a, -um 18
pronomēn 17
racemus 180
rēpōnere 24, 29
Rosa 18
sātum 27
sēro 27
sillaba 16
spalhae 24, 29
spo(n)sus 26
sūppōnere 24, 29
Syneope 17
tēnuāre 24, 29
thēca 24, 25
thessalicus 16
-lor 16
trigeminus 16
trinepos 16
Triploton 17
lufa 21
turba 25
turma 25, 29
-ura 16
urbs 23
vāgina 25
veclus 23
verbum 17
vētē ānus 23, 29
vētulus 23
villa 28
nitrum 18

MAGHIARĂ

cidral 172
orda 165
tarka 67
város 23

POLONEZĂ

bryndza 33
grapa 33
kłag 33
korula 33
mierynda 33
Piotrowicz 35
Piotrowski 35
pułyna 33
rumigac 33
rżnca 33
-ski 36

PORTUGHEZĂ

chegar 26
coifa 25
égua 179
fossado 28
interceptor 22
ir 180
mais 179
mesa 179
ovelha 179
rio 179
veterano 23

PROVENSALĂ

coifa 25
-esc 33
esperon 21

ROMÂNĂ

A

abale : *a* ~ 21
abor 96
academic 17
acolo 181
adio 77, 78
Afinelului ; *Huda* ~ 62
ah 76, 77, 79
-aic- 141
aideși 79
aidi 78, 79
-aic 62
aiura 172
aiuri 172
ajumil(a) 96
ajurmita 96
alabastrum 17
Alacuri ; *Între* ~ 58
alb-albicios 68
albastru 68
albăstriu 68
albăstrui 68
albicios : *alb-* ~ 68
alburii 68
alan 16
aman 79
amar ; ~ *mia* 77
amar ; ~ *mie* 77
ambră 17
-an- 57, 141
anason 181
-ană 60
anghinare 181
apăra 22
aplicariu 17
apuca : *a se* ~ 175
-ar 141, 178
are 21
ardelenesc 35
arhistralig 17
armă 21
armăsar 21
astronom 17
-as- 141
asî 79
-aşlină 60
-at 66-68
aşinat -22, 21, 29
aşine : *a (se)* ~ 22, 29
autor 17
Avăr 149
Aver 149
Averăuşi 149
Averescu 149
Averestli 149, 151
Azavadă 97

Ă

-ăj- 140
-ăl- 140
-ălai- 141
-ălău- 140, 141
-ăluj- 140
-ăn- 140
-ăreață 98
-ătoar- 140
-ător- 140
-ău- 140, 141
-ăuși 149—152

B

ballină 97
Ballină 97
basus 17
bate 21
Bălan 164
Bălină 97
Băltine 97
bărâta 96
bărâtaie 96
bărbătesc 35
bărbie 145
bărbos 180
bășciac 67
bătâiș 143
bătălaună 143
bătălău 143
bătăloare 143
bătător 140, 143
bătălură 98
băteală 143
bătrîn 22, 181
bătuș 143
bisericesc 35
birc 41
bișlan 181
blăniță 143
Bleşubeș 97
Boarului ; Groapa ~ 63
bob 181
Bobotează 163
Bocan ; Hudoabele lui ~ 59
Boureașa 98
boureașă 98
branișle 96
bravo 78
bre 78
brebeni 145
broască 98
brumb ; hurur ~ 78
brusturi 66
buc 140
bucază 97
bucă 16
bucăli 140
bucălii 140
bucuc 96

-bucucos 96
bulgăre 181
bunic 181
burtă 180

C

cal 21
calcază 97
calee 97
călfad 96
calvinesc 35
cântă 96
canțalarie 17
canțalarin 17
cap ; după ~ 146
care 96
cari 96
carimb 40
caru ; ~ mării 96
catamare 150
Catamareuși 150
căcișel 87
căcărează 97
cădere 17
călare 21
călăreț 21
călbuză 97
călează 97
*călează 97
Călinăuși 151
Călinescu 35
Călinești 151
cântă 96
cânți ; a (se) ~ 96
căpăstru 21
Căpămărești 150
*cătăvană 57, 58
cătăvani 58
Căținu (le) 57, 58
Căținu ; ~ Ursului 56
căuța 181
ceașă 145, 146
ceai 96
cerbea 147
cerbic 147
cerbică 147
cerbice 145—148
cerbic 145
cerbiș 147, 148
cerbișă 147, 148
cerbiște 147
cerbil 147
cerbită 147
cerbișă 147, 148
cerbiu 147
cerdiță 147
cerșile 147
Cernăuși 152
cetate 22, 23
chelfed 96
chilofi 181
chinguță 143

chirurgie 17
ciudă 96
ciudenie 96
cirlită 181
Cobillăule 58
Coceni 96
cocoasă 180
Cogeasca 33
coif 22, 25, 29
Cojasca 33
colj 66
colțat 66
Comăneasca 33
comicus 17
completitudine 151
compoziție 151
coceni 96
concani (I) 96
consoană 17
continuitate 151
coț 181
coral 17
corastră 16
Cornii ai Mici 61
Cornu 56
corobăie 62
corobană 60
Corobălină 60
corubă 60, 62
Cosinzeana 164
Costea 35
col 141
colar 141
Coltroupa 62
Crăciun 163
crescut ; curechi ~ 66
crescută ; varză ~ 66
creștinesc 35
Crisanului ; Hoaga ~ 63
Cringului ; Troaca ~ 63
erucelnic 143
erucelniți 143
erucelniță 143
cucuvea 181
culecătoare 98
curebătă 16
Curebăta 16
curechi crescut 66
curechi lung 66
curechi nămpel 66
curechi sterg 66
Czermora 165

D

dalea 76
dansa 180
darac 140, 143
dămîndăciune 96
dărăcan 141, 143
dărăcar 141, 143
dărăcâni 140
dărăci 140

dărăcilor 139, 140, 142
 dărăcitură 112
 dărăcoi 141, 143
 dărăcuș 141, 143
 dărăpăna 96
 dăunos 96
 declinație 17
 declinării 17
 depăna 139, 140
 Depănătoare 139, 140, 142
 Depănătoare 139
 depănător 139, 140, 142
 depănuș 139, 140
 depăra 96
 depele 139, 140
 des- 16
 descălțitor 139
 descăleca 21
 deschide 181
 descilțitor 140
 despintece 97
 despuia 21
 dialectică 17
 dictator 17
 dictatoricesc 17
 dietă 17
 dihor 181
 dinle 66
 dinlat 66
 dobriță 181
 dodă 97
 Dodii : Groapa ~ 63
 dodo 97
 domă 96
 dos 21
 Dosului : Ieruga ~ 62
 dreamă 140
 dreva 140
 drepeli 110
 drepui 110
 drepuloare 139, 140
 driglu 140
 drigla 110, 142
 driglaică 111, 143
 driglar 111, 143
 driglău 111, 143
 driglete 111, 143
 driglu 143
 driglui 140, 142
 drigloi 111, 143
 drindar 141
 druga 139
 drugă 110
 drugăla 140, 142
 drugălate 141
 drugălău 141
 drugăli 140
 drugi 110
 dubă 61
 dudă 65, 66
 După Grai 58
 -(d)ză 97

E

-ea 140
 -eal- 140
 -cază 97
 ei 78, 79
 -eică 55
 -el- 140, 141
 -elnic- 140
 -eni 149
 -eră 98
 -esc- 33-38
 -escu 33, 34
 -eș- 141
 -ește 38
 -ești 34, 149, 151
 -et- 141

F

făcător 17
 fășie 56
 *fășileică 56
 fășleică 56
 Făt-Frumos 161
 feșleică 56
 firese 35
 fișleică 56
 fin 181
 fistioaică 56
 fișchiu 65
 fișie 56
 *fișleică 56
 Fișleica Mare 55
 Fișleica Mică 55
 fișleică 55-56
 fiști 66
 fistioacă 56
 fiștiocuță 56
 fiștioic 56
 fistios 66
 fiștiu 65
 fiștioacă 56
 flamă 97
 fleși 96
 floștan(i) 66
 floștan(i) 66
 floștan(i) 66
 foi 66
 foiază 97
 foștan(i) 66
 frică 180
 fringătoare 139, 140
 fringător 139, 140
 fringe 21
 friu 21
 frunzar 66
 frunză 65
 frunze 65
 fsat 27
 Fundătura 58
 furcă 21, 139
 furtună 181

fus ; varză cu ~ 66
 fuscă 98
 fustă 65, 180
 fușalău 140
 fușălui 140
 fușcioic 55
 fușt 65
 fuștan 66
 fuștă 66
 fuște 21, 55, 65-66, 98
 Fușteica 55
 fușleică 55-56
 fuștel 65
 fuști 65, 66, 98
 fuștioaică 55
 *fuștioaică 56
 fuștioic 55-56
 Fuștioicu 55
 fuștiu 65

G

galben 68
 Gangur 35
 gaură 60
 gădăf 56, 57
 gădăv 56-57, 58
 Gădăv 56
 gădăvan 57
 gădăvană 57-58
 Gădăvanu 57
 găf 57
 Gălășescu : Virful
 ~ Mare 33
 gălbui 68
 gălbui 68
 Găuraștină 60
 găv 57
 gheb 180
 ghem 140
 ghemui 140
 gheorghin 180
 -giu 178
 glseă 98
 gil 146
 giv 57
 glasnice : slove ~ 17
 glie 181
 Glogoveț 97
 Godorbana 57
 godorbană 57-58
 godovan 57
 Godovana 57
 godovană 57-58
 Godovane 57
 Godovanu 57
 godovăni 57
 Godovăniile 57
 Goenescu 35
 grammatică 16
 greabăn 140, 145, 146
 grebăna 140
 grebl- 141

grebluș 141
 Grigorași 150
 Grigorești 150
 grîu 96
 Groapa Boarului 63
 Groapa Iodii 63
 groapă 60
 Groapele 59
 gropă 60
 Grozea 35
 Grui; După ~ 58
 grumaz 145, 146
 gubernator 17
 gurî 110
 guraș 145
 Gusului; Hudoabele ~ 59

H

ha 78
 hai 79
 haida 79
 haide 79
 haidem 79
 haideși 79
 Haiducilor; Părău ~ 59
 haină 180
 halăoi 58
 halău 58
 halăucă 58
 Hanță 150
 Hanțu 150
 Hăpina 59
 hăpină 59
 Hăpină 59
 Hădrăgoii; Valea ~ 58
 Hălăoăia Tăulului 58
 hălăoăie 58
 Hănțăși 150
 hărăgul 40
 hă 79
 hehela 140, 142
 hehelă 140
 heheli 140, 142
 hehelușă 141
 Hențăuși 150
 Hența 150
 heselui 140, 142
 hi 78
 hoabă 62
 Hoaga Crișanului 63
 Hoaga lui Moisiu 55
 Hoanca Oilor 63
 Hoapa 58
 hoapă 58, 59
 hoăpănă 59
 Hoape; În ~ 58
 Hoapele 58
 hoăpină 59
 Hoarla 50
 hoarlă 59
 Hoartele 59
 hobaie 62

hodinilor 98
 Hodoaba 59
 (h)odo(a)bă 59-60
 Hodoabe 59
 Hodoaba 59
 (h)odobaie 61
 Hodobana 60
 hodobană 58, 60
 *hodoabă 60
 Hodoabă 60
 Hodoabă 60
 (h)odobaștină 60
 Hodoabăștinii; Părău ~ 60
 *(h)odobă 59
 hodoabi; a se ~ 59
 Hodobina 59-61
 hodobină 60, 61
 Hodobinii; Părău ~ 61
 hodobil 61
 hodoștină 61
 hodonii; a se ~ 59
 hodomocă 60
 hogiță 59
 holoambă 62
 Holoambele 62
 Holombe 62
 Holombi (le) 62
 homoacă 61
 hop 58, 59
 Hopile 58
 hăpină 59
 Hopină 59
 Hăpinile 59
 horliță 59
 Horlițele 59
 Hornoiu lui Baroc 58
 hrabor 96
 hrăbor 96
 hreabăn 115
 hu 78
 Huda Așinetului 62
 Huda Mare 62
 Huda Mică 62
 hudă 62
 Hudici 35
 *(h)udo(a)bă 59, 60, 62
 Hudoabele Gusului 59
 Hudoabele lui Bocan 59
 Hudoabele lui Vișu 59
 hudubaie 61-62
 Hudubana 60
 *hudabană 60
 *(h)udubă 59, 60, 62
 Hudubăi 61
 *(h)udubi 60
 hulubaie 61
 hurur brumb 76, 78

I

i 180
 ia 79
 iapă 21, 179

iată 76-79
 -ic- 141
 -ică 140
 -icesc 16, 36
 -ier 178
 Ieroaga 62
 ieroagă 62
 Ierogile 62
 Ieruga Dosului 62
 ierugă 62
 iesi 181
 Iișe fi 149
 Iișe fi 141
 Iișestii 149
 Iișeușii 141
 -ină 59, 61
 indispensabili 181
 incl 66
 inclat 66
 inimă 180
 -ioar- 141
 ire 180
 Iroaga 62
 Iroaga Sărăturii 62
 Iroaga Tielăului 62
 iroagă 57, 62
 -ist 178
 -iteică 56
 -itoar- 140
 -itor 140
 -iță 59
 -ivci 152
 izmene 181

I

imfuștat 66
 împărat 21
 împrejmui 28
 impresura 22, 28, 29
 impunșe 21
 încălcea 21
 inconștra 28
 (in)cumeta; u(se) ~ 22, 23,
 29
 indesa 172
 indesi 172
 indrușă 142
 indrugăli 140, 142
 in' r uțără 142
 infige 21
 În Hoape 58
 iniepla 97
 întărita 21
 Între Alacuri 58
 înșina 22-24, 29
 înșacă 96
 investe 96
 invinge 21

J

jed 181
Jgheabu 62
Jgheb 180
juca 180
jurământ 21

L

Lacul Roșu 165
Lacul Țărmuros 165
ladanum 17
legătură 181
leo 76
Lerescu : Muntele ~ 33
Leveus 150
Leucusăușii 150
Leucuseni : Săbăoanu-
~ 150
liliac 181
lingură 181
Lila 150
Litan 150
Litanăuși 150
Litanovici 150
Lileni 150
Lilu 150
livadă 97
lopăcioară 143
lopătuță 143
lopătea 143
lopățcauă 143
lopățică 143
lua 175
Lucesfâr 163
Lucescu 33
lucifer 164
lumea ochilor 97
Lună 162, 163
lung : curechi ~ 66
lupta 21
luptă 21

M

Mac 164
magnes 17
mai 125—132, 179
mamii : caru ~ 96
mansardat 67
mansardă 67
mare 68, 96, 181
Mare 164 ; Virful Gălășesc-
cu ~ 33
Marea Mohorită 165
Marea Neagră 165
Marea Roșie 165
masă 179
mașcă 98
masteră 98
mathematic 16
mausoleu 17

mazăre 67
Măciacal 151
Măciacătăușii 151
măciucal 67
măciucă 21, 67
măi 79
Mănărade 97
mărgelat 67
mărgele 67
măricele 68
mărișor 68
Mătricăreafa 98
mătricăreofă 98
măzărăt 67
melc 67
melcal 67
melicicară 111, 143
melița 139, 140
melișar 142
melișă 139, 113
melicitor 142
melișică 141, 143
melișica-că 141, 143
mel-foi 139—141, 143
mel-ți-că 141, 143
mel-șică 141, 143
mezei-toare 98
merge 180
meșteră 98
mic 68
Mici : Carnii-ăi ~ 63
mieci 68
mieciuleț 68
m.a ; amar ~ 77
mie ; amar ~ 77
milă 26
mir 96
mire 22, 25, 26, 29
mirnăi 172
mititel 68
Mitrofanovici 152
miș- 141
mișar 141
Mirzea 35
mogorogii 172
Mohorit(ă) 165 ; Marea
~ 165
Moisoiu : Hoaga-lui ~ 55
Molda 62
moldă 62
moldos 62
mor(u) 16
mosori 140
moșoi 172
moșat 67
movilă 181
Muchia Zgirdii 63
muchie 56
muchiteică 56
Muierău 97
muietoare 98
mulgară 98

mulgăreață 98
mulgări 98
mulge 98
Muntele Lerescu 33
muntenesc 35
Mureș 97
murg 164
Murgal 164
Murgilă 164
Murgisor 164
Murgocel 164
Murgoci 164
Murguș 164
Murgușel 164
Murgușor 164
mursăcare 16
muscă 98
muscărit 98
mușată 96
mușcare 16
mușcal 67
Muștescu : Virful ~ 33
mușuroi 181

N

na 76, 77, 79
năpircă 181
năul 181
năvădi 140
nea 180
Neagră : Marea ~ 165
Neagu 35
neam 17
neblejniic 96
neblezniic 96
negricios 68
negru 68, 164
nemuritor 83
nenvelit ; curechi ~ 66
nevăstuică 181
nimic 181
Numărărele 58
nume 17

O

o 78, 79
-oacă 56
-oaic- 141
oaiie 179
oaste 21
ochilor ; lumea ~ 97
Odoaba 59
Odoabaie 61
Odobana 60
*odobană 60
Odoabaștinii : Pârău ~ 60
of 77, 79
oflare 76, 77
oflat 77
oh 76, 79
ohta 76

oklături 76
 -oi- 141
 Oilor; Hoanca ~ 63
 oleo 76
 O(l)melului; Valea ~ 165
 Oll 97
 om 180
 omenesc 34
 omidă 181
 omilere 69
 opticiariu 17
 oraş 23
 -os 16, 145

P

padeş 97
 Padeş 97
 pască 98
 Păcală 164
 păduceli 180
 păginesc 34
 Pămînt 162, 163
 Părău al Zghebos 59
 Părău Haiducilor 59
 Părău (H)odobăştinii 60
 Părău Hodobiniei 61
 pălmitor 17
 păllăgea 181; ~ ninătă 181
 pătrunde 21
 pedepsi 96
 pedestru 21, 96
 pelin 66
 pelinal 66
 peniţă 143
 peria 139, 140
 perie 139
 perilură 142
 periuşă 141
 peşteră 98
 Petrescu 35
 picior 180
 pieptănar 142
 pieptănaş 141, 143
 pieptănal 139
 pieptănătoare 139, 140, 142
 pieptănător 142
 pieptănătorie 142
 pieptănătură 142
 pieptănuş 141, 143
 pieptănuş 141, 143
 pieptene 139, 143
 pieptenel 141, 143
 Piglauiăle 63
 pinlen 21, 66
 pinlenal 66
 pisoca 172
 pişcat 67
 pitulice 180
 piura 96
 pleca 22, 26, 27
 pleşcuşă 143
 Ploşcăroaia 58

ploşniţă 181
 plout 96
 Poartă 161
 Pogorii; Trouca ~ 63
 policioară 143
 Popii; Rilu ~ 58
 Postava 62-63
 postavă 62, 63
 pradă 21
 prăda 21
 prăjină 40
 *pres 28
 Procopovici 152
 pumn 181
 purice 181
 puşcă 98

R

ram 66
 rapila 139
 rapilă 139, 140, 143
 răboj 40
 rădăscă 66
 rădăşcat 66
 Rădăuşi 152
 rămural 66
 răpi 21
 răpune 22, 24, 29
 răsad 65
 răsăruci 143
 răsucătoare 139, 140
 răsucca 139
 răsuccală 139, 140
 răsucel 139, 140
 răsucelnic 139, 140
 răsucitoare 140
 răsucitor 139, 140
 răsucitor 139, 140
 răşchira 139
 răşchirător 139, 140
 răşchira 142
 răşchitor 139, 140, 142
 răşchitor 140, 142
 răşchitori 140, 142
 răvaş 40
 răvila 140
 răvili 140
 răvilitoare 139, 140, 143
 răvilucă 141
 răvilui 140
 răviluică 141, 143
 răviluşă 143
 război 21, 139
 răzucă 143
 răzuşă 143
 răzuşcă 143
 răzuşă 143
 Rilu Popii 58
 riu 179
 roată 67
 roşcat 67, 68
 roşcă 67
 roşconan 68

roşiatic 68
 Roşie; Marca ~ 165
 roşu 67, 68, 164
 Roşu; Lacul ~ 165
 rotal 66
 rotital 67
 rupătoare 139, 140
 rupe 21
 Rupturi 58

S

sabie 67
 sal 22, 27-29
 Salană 164
 Sauc- 150
 Sauca 150
 Sauceşti 150
 să 135, 136
 Săbăoanu-Leucuşeni 150
 săbial 67
 săgeală 21
 săgeţu 21
 săgetar 21
 Săuc- 150
 Săuca 150
 Săuceşti 150
 sean 145
 searaoşchi 164
 scaun 146
 scărmanătoare 139, 140
 scărmanător 139, 140, 142
 scărmanătură 142
 scărmanăală 142
 scărmanuş 139, 140
 scărmeniş 142
 scindurică 143
 Scoaba 63
 Scoaba Verde 63
 scobină 59
 Scobilu 63
 scochină 50
 scul 21
 secutiese 35
 Seuc- 150
 Seuca 150
 Seucăuşi 150
 Seuceha 150
 sfredelus 180, 181
 sillabă 16, 17
 Sinescu 35
 silă 181
 Stncel 97
 slove glasnice 17
 smulge 21
 Soare 162, 163
 sparge 21
 spată 21
 spate 22, 24; la ~ 146
 spelează 97
 Stanciul 35
 Stărpăreaşa 98

sterp; curechi ~ 66
 stîngioară 143
 stomac 180
 strînge 21
 strujan 65
 strungăreașă 98
 strunjițoare 139, 140
 suciloare 139, 140
 sucilor 139, 140
 sufler 180
 Sumat 97, 98
 suprimare 69
 supune 22, 24, 29
 surcelul 41

Ș

sa 21
 Șerbănăuși 151
 Șerbănești 151
 Șerbăuși 150
 șezătoare 98
 și 180
 Șona 97
 Sumul 98

T

talent 67
 talentol 67
 turtor 164
 tău 181
 tău 21
 tălpi 113
 tălpișă 143
 tărcal 67
 Tăutului; Hălăoăia ~ 58
 Tăul 58
 teacă 22, 24
 teamă 180
 țesătură 154
 thessaltenesc 16
 thessălian 16
 Tîndolă 164
 țig 23
 Tîrnava 97
 țarce 139, 142
 țârșagă 57
 -țar 16
 țarc- 112
 țarcălan 142
 țarcăreasă 142
 țarcărie 142
 țarcătoare 142
 țarcător 142
 țarcătorie 142
 țarcăluș 142
 țarcășișă 142
 țarc- 142
 țarcătoare 142
 țarcătorie 142
 țarcătură 142
 țarcură 142

țarșie 98
 țarșie 98
 țrăgătoare 139, 140
 țrigeamăn 16
 țrinepol 16
 Troaca 63
 Troaca Cringului 63
 Troaca Pogorii 63
 troacă 63
 țufă 21
 țuleu 65
 țurmă 22, 25
 Țurțuleiele 58

Ț

țane 39—43
 Țară 161, 164
 țaneșă 39—43
 țarm 166
 țarmur 165
 țarmuras 165, 166
 țarmure 165
 Țarmuros; Lacul ~ 165
 țencușă 42
 țermuras 165
 țesărie 142
 țesător 142
 țesătoreasă 142
 țesătorie 142
 țesătură 142
 țese 139
 țesut 142
 țifră 172
 țifră 172
 Țiligrad 97
 țipirig 165
 Țipiriga 165
 țineușă 42
 țușui 172
 țușur 172
 țușura 172

U

-ue- 141
 ucide 21
 udubaie 61
 *udubă 62
 -ui- 140
 -uie- 141
 ulm 165
 Ulma 165
 ulmel 165
 Ulmii 165
 umăr 16, 145
 umed 16
 umere 16
 unghi 165
 unghie 181
 unghișor 165
 U(n)ghișo(r) 165
 Unghiul 165

unguraș 165
 U(n)gurașu(l) 165
 ungurean 165
 Ungureanul 165
 -uă 16
 urdar 165
 U(r)dari 165
 urdă 165
 Urde 165
 Urdea 165
 Ureaclea 165
 ureche 165
 urecheal 165
 Urecheatul 165
 urs 165
 Ursă 163
 Ursul 165
 Ursului; Cășinu ~ 165
 urzaieă 142
 urzan 142
 urzar 142
 urzare 142
 urzălău 142
 urzătoare 141
 urzător 141
 urzele 142
 urzi 139, 141
 Urzică 164
 urzitoare 141
 urzitori 141
 urzitori 142
 urzoaică 142
 urzoaie 142
 urzoc 142
 urzoi 139, 141
 urzoies 141
 urzor 142
 uscal 165
 Uscatul 165
 -us- 140, 141
 -uș- 141
 ușă 180

V

vai 77—79
 vaiel 77
 val 21
 Valea Hădrăgoii 58
 Valea O(l)metului 165
 varză cresculă 66
 varză cu fus 66
 Văcăreșă 98
 văcăreșă 98
 văgăună 62
 văietătură 78
 văitare 77, 78
 vălău 58
 văralic 96
 venil 181
 verde 68

Vereshi 149
 verziu 68
 vidră 181
 vipl 97
 Vitolt 35
 Vitoltescu 35
 Vișu; Hudoabele lui ~ 59
 Virful Gălășescu Marc 33
 Virful Muștescu 33
 virtelnicioară 141
 virtelnicuță 141
 virtelnică 139
 Vladeni 151
 Vlădăuși 150, 151
 Vlădeni 150, 151
 vlojoi 66
 vojoi 66
 Vrda 165

Z.

-ză 97
 zăcălau 98
 zăcătoare 98
 Zănoaga 58
 zăpadă 97, 180
 Zăpozii 58
 zău 78
 zăvadă 97
 zăval 97
 zăvează 97
 zăvor 181
 zăicinliu 130, 140
 zăicinlițoare 139, 140
 zătrăvălău 139, 140
 zărobălău 139, 140
 zărobitor 139, 140
 Zgauca 59
 Zghebos; Părâu al ~ 59
 Zgirdii; Muchia ~ 63
 zi 181

DIALECTUL AROMÂN

apăr 22
 bitirnu 22
 fusate 28
 hoară 28

plec 26
 plecare 26
 spâlă 24
 leacă 24
 turmă 25
 țilăle 23

DIALECTUL ISTRO-
ROMÂN

belăr 22
 cețole 23
 ii 180
 opăr 22
 spole 24
 turme 25

DIALECTUL MEGLENO-
ROMÂN

ampirat 21
 bitirni 22
 plec 26
 plicari 25
 spate 24
 leacă 24
 țilăți 23

RUSĂ

-eskij 36
 pole 113

SÂRBOCROATĂ

*duba 60
 dubem 60
 dapsli 60
 Petrović 35
 -ski 36
 udubina 59, 61
 udubiti 60

SLAVĂ

bratō 35
 bratōskō 35, 36
 *bratiște 96

bratū 96
 *dōšler 98
 dōšli 98
 -bškō 35
 -bšky 38
 -isk- 35
 mašteha 98
 *maš'era 98
 milu 26
 mitā 96
 -ov-ic- 151
 *pefino 21
 razboj 21
 rimōskō 35
 Rimō 35
 slovēnskō 35
 t ūgū 23
 *uduba 59
 zăvēsa 97
 žena 35
 ženskō 35
 žito 96

SPANIOLĂ

amparar 22
 atener 22
 campo 113
 cercar 29
 -esco 33
 funda 25
 grey 25
 ir 180
 lligor 26
 cs 179
 misa 179
 novio 26
 onaja 179
 rio 179
 rodcar 29
 veterano 23
 pegua 179

TRACĂ

-isk- 34

TURCĂ

(e)mir 26

Reprezentativă în primul rând pentru activitatea lingviștilor clujeni, revista „Cercetări de lingvistică” apare prin grija Institutului de Lingvistică și Istorie Literară din Cluj-Napoca. Profilul revistei este larg deschis tuturor domeniilor lingvisticii, dar în special problemelor de lingvistică românească: istoria lingvisticii românești, istoria limbii române, dialectologie, onomastică, gramatică, fonetică-fonologie, lexicologie-lexicografie, filologie, lingvistică generală etc. Acestea sînt, de altfel, și rubricile obișnuite ale sumarelor revistei. De asemenea, „Cercetări de lingvistică” are o secțiune cuprinzătoare dedicată recenziilor și prezentărilor de cărți, în care sînt semnalate și discutate numeroase apariții de lingvistică românească și străină. Sumarul numerelor este completat de cronici ale principalelor manifestări interne și internaționale din domeniul lingvistic, precum și de un indice anual (de materii, de autori și de cuvinte). Revista publică studii și cercetări în limbile română, franceză, italiană, engleză, germană etc.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două înduri. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hirtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea aceluiași date în text, tabel și grafice. Explicația figurilor în text se va face în ordinea numerelor. Titlurile citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine exclusiv autorilor.

Correspondența privind manuscrisele, schimbul de publicații etc. se vor trimite pe adresa Consiliului de conducere al revistei: 3400 Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, nr. 21.

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

- Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă, tom. VIII, partea a 4-a, litera P (pogri-jenie — presimțire), 1980, p. 949—1342, 50 lei; tom. XI, partea a 2-a, litera T (t — tocăliță), 1982, 376 p., 75 lei; tom. XI, partea a 3-a, litera T (tocăna — twist), 1983, p. 377—764, 77 lei; tom. VIII, partea a 5-a, litera P (presin — puzzolană), 1984, p. 1343—1866, 105 lei; tom. X, partea 1, litera S (s — sclabuc), 1986, 388 p., 79 lei; tom. X, partea a 2-a, litera S (seladă — semînțarie), 1987, p. 389 — 690, 64 lei.
- * * * *Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte*, seria IV, tom. III (1981), 1983, 238 p., 19,50 lei; tom. IV (1982—1983), 1984, 192 p., 16,50 lei; tom. V (1983—1984), 1984, 182 p., 15 lei; tom. VI (1984), 1985, 176 p., 15 lei; tom. VII (1985), 1986, 224 p., 19 lei; tom. VIII (1986), 1987, 262 p., 21 lei; tom. IX (1987), 1989, 196 p., 16,50 lei; tom. X (1988), 1990, 232 p., 21 lei.
- ION COTEANU, *Stilistica funcțională a limbii române. Limbajul poeziei culte*, 1985, 174 p., 17 lei.
- * * * *Studii clasice*, tom. XXIII (1985), 1986, 160 p., 15,50 lei; tom. XXIV (1986), 1987, 186 p., 17 lei; tom. XXV (1987), 1988, 176 p., 17,50 lei; tom. XXVI (1988), 1989, 168 p., 17 lei.
- MIOARA AVRAM, *Gramatica pentru toți*, 1986, 416 p., 35 lei.
- * * * *Analize de texte poetice. Antologie* (coordonator Ion Coteanu), 1986, 296 p., 28 lei.
- AL. GRAUR, *Puțină gramatică*, [vol. I], 1987, 224 p., 16 lei; vol. II, 1988, 368 p., 28 lei.
- AL. MAREȘ, *Filigramele hîrțelii întrebuințate în țărlle române în secolul al XVI-lea*, 1987, 422 p., 1757 fig., 92 lei.
- TIMOTEI CIPARIU, *Opere*, I. Ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil. Introducere de Gavril Istrate, 1987, 476 p., 53 lei.
- Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*, vol. I, 1987, XXXIV + 284 p. + 420 p. (broșură), 322 lei.
- Formarea cuvintelor în limba română*, vol. III. *Sufixe*, 1. *Derivarea verbală* de Laura Vasiliu, 1989, 192 p., 18,50 lei.

ISSN 0373 — 1545

CL, ANUL XXXV, NR. 2, P. 109—204, CLUJ-NAPOCA,
1990